

Obsah

ROZHOVOR S OSOBNOSTÍ	4	Ministerstvo zahraničních věcí ČR pečuje o českou diasporu v zahraničí Rozhovor s Jiřím Krátkým, zvláštním zmocněncem pro krajské záležitosti MZV ČR	PORTRÉT	42	Český příběh v životě Henriho Matisse / Lenka Froulíková 46 Dílo Lídy Durdíkové Slavnost čtení v České škole bez hranic Paříž / Kateřina Segešová
LEKTOŘI A UČITELÉ	6	Život v České a slovenské škole v Atlantě, USA / Milada Boháčková 10 „Učit Srby česky je jako jet na kole z kopce!“ / Denisa Walková	DIDAKTICKÉ ZKUŠENOSTI A STUDIE	48	48 Využití dramatické výchovy ve výuce češtiny pro cizince na příkladu básně Bariéra od Václava Havla / Aneta Bučková 52 Fenomén jménem lapbook / Tereza Vlček Klímová 56 Vodník není jen strašidlo / Ilona Kirchnerová
LETEM SVĚTEM	14	14 Překladatelská soutěž / Lucie Slavíková-Boucher, Iva Jirovská; Kristýna Horáčková; Kateřina Malečková 16 Za pohanskými a křesťanskými Velikonoce / Kristýna Dufková 18 Československý festival poprvé v Brazílii / Matouš Hartman 20 Učíme češtinu v Jižní Americe Vysílání učitelů do Argentiny letos slaví 20. narozeniny / Radka Návarová 24 Na návštěvě v Austrálii / Michaela Svojšová 26 S televizní kamerou za krajany Jak chutná život Bosně, Chorvatsku, Rumunsku, Argentině a Brazílii / Marie Štěpánová 30 Dvě stě let Svaté Heleny / Klára Jíchová 32 Studijní cesta za češtinou Praha byla krásnější než Padova / Jana Sovová 34 Čeština s Broučkem / Kateřina Schwachová 38 Haiku v České škole Řím – nové cesty ve dvojjazyčném vzdělávání / Kateřina Di Paola Zoufalová	RECENZE	60	60 Román v obrazech (nejen) pro děti aneb (nejen) Arnoštova cesta / Ivana Bozděchová 62 Nejen slyšet, ale i rozumět / Ivana Bozděchová
			LITERÁRNÍ KOUTEK	64	64 Aljašský havran / Markéta Pilátová
			ROZHOVORY	66	66 Je hezké stát u počátků / Zuzana Muchová 70 Co znamená učit (češtinu) na Evropské škole? / Olga Vlachová 73 O rozdílech mezi češtinou a dalšími jazyky a německé slavistice / Dalibor Dobiáš 76 S Karolinou Válovou nejen o Listopadu / Pavlína Vondráčková
			LETNÍ ŠKOLY SLOVANSKÝCH STUDIÍ	78	78 Letní školy slovanských studií / Magdalena Villatoro Sládková

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

s češtinou se setkáváme nejen v České republice: Češi a jejich potomci žijí, pracují a studují v různých zemích po celém světě. V minulých staletích odešli ze své vlasti jako političtí či ekonomičtí emigranti, v nedávné minulosti (a v současnosti) hledají za hranicemi České republiky odpovídající profesní uplatnění, prestižní postavení, lepší finanční ohodnocení či zajímavé studijní příležitosti. Kromě toho na univerzitách a lyceích v zahraničí mnoho studentů objevuje krásu a obtíž češtiny, někdy pro ně blízkého a jindy exotického jazyka. Spojnicí všech těchto lidí je právě český jazyk, a proto jsme pro letošní *Krajiny češtiny* jako leitmotiv zvolili téma **Čeština v mnoha podobách... různí lidé, různé země, jeden jazyk**.

Na otázky v **úvodním rozhovoru** tentokrát odpoví zvláštní zmocněnec pro krajské záležitosti Ministerstva zahraničních věcí České republiky Jiří Krátký, který vyzdvihne důležitost péče o naši diasporu v zahraničí a význam udržování pevných vazeb Česka s krajany.

Hlavní rubrika **Lektoři a učitelé** představí lektorát v srbském Bělehradě, kde má výuka češtiny dlouholetou tradici, a nové pracoviště učitelky u krajanů v Atlantě v USA.

V rubrice **Letem světem** navštívíme československý festival v Brazílii, připomeneme si 20. výročí vyslání prvního učitele do Argentiny, zjistíme, jaká jídla připravují naši krajané v Argentině, Brazílii, Bosně či v Rumunsku. Ohlédneme se za oslavami dvoustého příchodu prvníků Čechů do rumunské Svaté Heleny. Zúčastníme se cesty studentů z Padovy do Prahy a seznámíme se s aktivitami Českých škol bez hranic v Římě, Paříži a ve Frankfurtu nad Mohanem.

Rubrika **Portrét** odkryje českou stopu v životě slavného malíře Henriho Matisse a představí dílo Lídy Durdíkové v kontextu francouzského knižního světa.

Pokud vás zajímá, proč vodník není jen strašidlo a co je to lapbook, přečtěte si příspěvky v rubrice **Didaktické zkušenosti a studie**.

V rubrice **Recenze** poznáme obtížnou a složitou životní cestu Arnošta Lustíga a v Literárním koutku na křídlech havrana zavítáme za „holčičkou ze známky“.

V nové rubrice **Rozhovory** se od učitelky češtiny Dany Zajíčkové dozvíme detaily o výuce v Evropské škole v Lucemburku II. Nalezneme zde také rozhovor s Tilmanem Bergerem, profesorem slovanské jazykovědy na Univerzitě v Tübingenu, a s Bojanou Maltarić, lektorkou češtiny na Univerzitě v Lublani. Historička a básnířka Karolina Válová se bude zabývat popularizací osobnosti a díla Františka Listopada mezi studenty češtiny Lisabonské univerzity.

Letošním číslem *Krajiny češtiny* prostupují zprávy, které informují o akcích propagujících českou kulturu za našimi hranicemi, např. v Aix-en-Provence, Tchaj-peji či v Záhřebu, a autentické texty tchajwanských či italských studentů češtiny, jež dokládají rozmanitost češtiny.

Na posledních stránkách našeho časopisu nalezneme informace o **Letních školách slovanských studií**, které se každoročně konají v České republice.

Přejeme vám klidné a slunečné léto s *Krajinami češtiny*.

Za redakci
Olga Vlachová

Ministerstvo zahraničních věcí ČR pečuje o českou diasporu v zahraničí

Rozhovor s Jiřím Krátkým, zvláštním zmocněncem pro krajské záležitosti MZV ČR

Můžete představit vaši práci a činnosti oddělení pro krajské záležitosti?

S proměnou české komunity v čase se mění a vyvíjí i naše krajská politika. V posledních letech se zaměřuje především na podporu aktivní generace novodobých zahraničních Čechů s rodinami, která si přeje udržovat plnohodnotný vztah k vlasti a českému státu. Udržování českého jazyka je pro to nezbytnou podmínkou. Neopomíjí však v tomto směru samozřejmě ani potomky Čechů z předchozích migračních vln, uchovávajících si v zahraničí své tradice, a to v celém generačním spektru. Abych byl konkrétnější, od podpory tradiční spolkové a kulturní činnosti se těžiště moderní krajské podpory jasně přesouvá z obecné do oblastí konkrétní „věcné politiky“. Jak jsem zmínil na úvod, právě školská agenda je v současnosti jednou z našich priorit a nejdůležitějších agend. Krajské české školy a vzdělávací spolky v zahraničí mají nedocenitelnou roli jak v upevňování komunity v zahraničí, tak v udržování vazby na Česko. Příkladem by mohlo být uvedeno více. Snažíme se o silnější ukotvení češtiny např. v Bavorsku nebo v Rakousku, kde čeština má svůj praktický význam pro rozvoj široké přeshraniční spolupráce.

Jaké místo zaujímá krajská agenda v aktivitách MZV ČR?

Velmi důležité! To ostatně potvrzuje krajská politika MZV, mezi jejíž priority právě podpora výuky češtiny patří. Hlavním posláním krajského oddělení MZV je péče o českou diasporu v zahraničí a zajištění podmínek pro udržování pevné vazby Česka s krajinami.

Čím se tato agenda podle vás odlišuje od řady jiných agend MZV ČR?

Je to především její zásadní lidský rozměr, který se dotýká konkrétního člověka i občana a jeho osobních potřeb ve snaze uchovat si co největší díl propojení s vlastí v často náročných a nestandardních podmínkách života v zahraničí. Inspiraci čerpáme především ze zahraničních příkladů dobré praxe, moderního sociálního a vědeckého výzkumu i z příspěvků z vědeckého prostředí. Hlavní motivací pro naši práci jsou však samotní krajané, se kterými se rádi osobně setkáváme.

Vychází Program podpory českého kulturního dědictví, který v rámci agendy administrujete, vstříc potřebám krajanů

a studentů na vysokých školách v zahraničí? Vidíte rezervy v jeho struktuře a zaměření?

Snažíme se o to, aby Program co nejvíce odpovídal potřebám a zájmům naší krajské komunity a zájemců o studium češtiny v zahraničí. Spolu s MŠMT a DZS usilujeme o kontinuální zlepšování podmínek výuky češtiny a českých reálií v zahraničí a úzce komunikujeme jak s krajskými komunitami, tak se zahraničními univerzitami, v ideálním případě vyjíždíme tato místa navštívit, abychom měli co nejlepší představu o tom, co ještě můžeme udělat. Velmi důležitá je zpětná vazba od samotných lektorů i studentů. Jejich kreativita může posunout stávající podporu do dalších zajímavých forem. Myslím, že co do obsahu je Program velmi kvalitně postaven. Spíše vidím omezení, co se týče možností jeho financování. Jsem velmi rád, že nám zájem o vyslání učitelů a lektorů stoupá, na druhou stranu bohužel není v našich silách vyhovět všem těmto žádostem. Velmi si proto ceníme i aktivní spolupráci, ať už

proto ceníme i aktivní spolupráci, ať už

ROZHOVOR
S OSOBNOSTÍ

Jiří Krátký

V rodné Plzni vystudoval práva a mezinárodní vztahy a poté se věnoval studiu diplomacie na českých a zahraničních školách (Paříž, Limoge, Bruggy, Lima). Po soudní a advokátní praxi započaté již během studií a začátku oficiální koncipiální praxe v pražské advokátní kanceláři absolvoval diplomatickou akademii MZV ČR. Zájem o Latinskou Ameriku ho nasměroval k pokračování ve studiích na peruánské diplomatické akademii v Limě. Za svou 24letou praxi v české diplomacii prošel jak teritoriálními, tak specializovanými odbory v ústředí ministerstva zahraničí, stejně jako několika zahraničními misemi: v Peru, Mexiku, Itálii, Vatikánu, konzulární praxí ve Španělsku a zahraniční diplomatičkou praxí na francouzském ministerstvu zahraničí v Quais d'Orsay. Celou diplomatickou kariérou ho doprovázela krajská agenda, v roce 2019 se stal zvláštním zmocněncem pro krajské záležitosti MZV ČR.

finanční či logistické, přijímajících institucí či zázemí, které poskytne vyslanému učiteli krajská komunita. Současně bych chtěl zmínit společný úspěch MZV a MŠMT, kterého se nám podařilo dosáhnout zrovnoprávněním evropské a mezinárodní maturity v přijímacím řízení na české vysoké školy. Jsme rádi, že studenti ze zahraničí projevují zájem o studium češtiny nejen v zahraničí, ale že hledají způsob, jak studovat přímo v Česku.

Jakou pozici zaujímají lektori češtiny na zahraničních vzdělávacích institucích a učitelé u krajských komunit mezi dalšími subjekty propagujícími českou kulturu v zahraničí?

Jsou nepostradatelným článkem naší snahy o šíření české kultury v zahraničí, bez nich bychom jen těžko mohli udržovat pevné propojení Česka s diasporou a studenty českého jazyka. Jazyk zásadně pomáhá identifikovat se s určitou kulturou, je však

potřeba k tomu přidat i něco navíc, aby člověk dokázal hlouběji vnímat a pociťovat sounáležitost s touto kulturou. A v tom jsou naši učitelé a lektori nenahraditelní, protože svými aktivitami nad rámec jazykové výuky obohacují komunity o široké chápání české kultury a jsou jejím tmelícím prvkem.

Jaké jsou dlouhodobé perspektivy Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí? Co je podle vašeho názoru potřeba zlepšit? Na jakou oblast by bylo dobré zaměřit pozornost?

Osobně jsem optimista, a protože předchozí roky ukázaly, že stávající Program podpory českého kulturního dědictví měl rostoucí důležitost, věřím, že má i budoucnost. Vnímání významu krajské komunity se v české společnosti od 90. let posunulo pozitivním směrem. Dokladem toho je i skutečnost, že se například korespondenční volba konečně stala v minulém roce zásadním politickým tématem. I tak je ale před námi stále ještě dlouhá

há cesta. Je mnoho oblastí, kde nás a naše partnery ve státní správě, ale i celou českou společnost, čeká ještě velký kus práce.

V minulosti bylo klíčovým problémem zajištění finančního rámce pro podporu krajské politiky. Současným úkolem je tento rámec pro další pětiletý Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2026 až 2030 posílit. Jeho přípravu jsme zahájili společně s MŠMT na jaře tohoto roku. Věříme, že při předložení dosavadních výsledků budeme úspěšní.

Naším dlouhodobým úkolem je „zviditelňovat“ lidský a odborný kapitál naší diaspory působící v zahraničí a ze zahraničí ve prospěch našeho státu. Potřebným mezikrokem k tomu je však maximální integrace krajanů do české společnosti, což by nebylo možné bez udržování jazyka a široké podpory krajské komunity prostřednictvím činnosti krajských spolků, českých škol v zahraničí a dalších vzdělávacích institucí.

Alfons Mucha v Aix-en-Provence

Pavla Sylvarová / lektorát Aix-en-Provence, Francie

V letošním roce bylo Caumont – Centre d'Art v Aix-en-Provence hostitelem zimní výstavy věnované velikému mistru secese Alfonse Muchovi (1860–1939).

Caumont – Centre d'Art je slavná výstavní síň v centru města a od roku 1990 je zapsána jako historická památka. Výstava díla Alfonse Muchy byla realizována ve spolupráci s Nadací Mucha, jejímž úkolem je organizovat výstavy po celém světě.

Studenti univerzity měli možnost navštívit expozici v rámci hodin českého jazyka a českých reálií. K vidění bylo přibližně 120 děl pocházejících ze sbírky Muchovy rodiny. Výstava zdůrazňovala veškerou nádhru a vývoj Muchova stylu se směsí mysticismu, symbolismu, slovanské identity a krásy. Návštěvníci měli možnost zhlédnout krátký film o malířově dědství, rodině a životě. Vedle nejpůvodnějších děl té doby, která ukazují, že Mucha byl jedním z předních představitelů secese, byly vystaveny také slavné reklamní plakáty včetně těch

pro Sarah Bernhardtovou a slavné dekorativní panely.

Jisté je také zajímavostí, že v rámci výstavy byly prezentovány i málo známé umělecky obrazy. Výstava rovněž odhalila jeho téměř neznámou fotografickou práci, které se věnoval jak ve svém ateliéru v Paříži na konci století, tak prostřednictvím dokumentárních fotografií a scén, které vytvořil jako součást své práce pro sérii monumentálních maleb vzdávajících hold historii svého lidu *Slovanská epopéje*. Na závěr expozice bylo zařazeno několikaminutové video s výjevy ze *Slovanské epopéje*. Celý tento program doprovázely skladby Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka.

Studenti návštěvu výstavy v Aix-en-Provence hodnotili velmi kladně. Přínosem bylo zejména prohloubení znalostí o české kultuře.

ZPRÁVA

Z výstavy
Foto: Facebook Caumont – Centre d'Art

Sarah Bernhardtová na plakátech A. Muchy
Foto: Facebook Caumont – Centre d'Art

Masopust

Svatomartinská husa

Život v České a slovenské škole v Atlantě, USA

Milada Boháčková / krajanská komunita Atlanta, USA

Česká a slovenská škola v Atlantě funguje již déle než deset let, a to dosud zejména díky neúnavnému úsilí krajanů a dobrovolníků. Dobrovolníků, většinou rodičů, kterým záleží na podpoře a zachování jazykového i kulturního propojení s domovinou a kteří ochotně obětují svůj volný čas, energii i značné finanční prostředky tomu, aby toto srdce české komunity udržovali a rozvíjeli.

Výsledky jejich společného úsilí jsou obdivuhodné. V první řadě se podařilo najít a pronajmout vyhovující prostory, které bylo možné vybavit dle potřeby, kde může probíhat výuka i přes týden a kde mohou kromě pravidelného sobotního vyučování probíhat i další kulturní a společenské akce.

Podobně jako jiná odvětví i školu nepřítivně zasáhl covid. Nebylo možné se scházet, vazby se narušily a postupně se změni-

ly i návyky a časové možnosti rodičů a dětí. Přestože škola svůj provoz poměrně záhy obnovila, nebylo vůbec jednoduché znovu začít: obzvláště v zemi, kde vše dělí velké vzdálenosti a kde se každý čas strávený v autě počítá.

Dalším mimořádným úspěchem a výsledkem několikaletého společného úsilí jak atlantské krajanské komunity, tak i českých úřadů a diplomatů, je získání vlastního krajanského učitele z České re-

publiky. Přestože jsem v Atlantě teprve od září, vnímám velmi intenzivně, jak důležité pro místní komunitu je mít zde člověka, který může plně věnovat svůj čas rozvoji školy, organizuje kulturní a vzdělávací akce a pomáhá spoluutvářet významné centrum pro děti i dospělé, krajanů i jejich americké přátele. Po Chicagu je Atlanta teprve druhým takovým místem v USA a pro některé další školy je to jistě vytoužená meta.

Pojďme se společně ohlédnout za několika uplynulými měsíci a představit si, jak takový komunitní život v České a slovenské škole vypadá. Školní rok v běžné americké škole začíná na začátku srpna, školní rok v České a slovenské škole pak v polovině září. Ve škole působí kromě mě, české učitelky, také dva slovenští učitelé. Oba mají jiné zaměstnání a výuce slovenských dětí se věnují ve svém volném čase. Škola má pronajaté přízemní prostory v budově zdravotnického zařízení. K dispozici jsou čtyři plně vybavené třídy, kancelář a centrální společenská místnost. Máme zde dvě české a dvě slovenské třídy –

vždy jedna pro mladší děti, které ještě nečtou a nepíší (Žabičky a Rybky), a pak pro starší žáky, kteří se mimo jiné věnují právě i rozvoji čtenářství a zdokonalují písemný projev (Sluníčka a Sovy). Škola je dobře vybavena učebnicemi, výtvarnými i hudebními pomůckami, hrami i knihami. Značná část pochází z darů věnovaných škole, část byla zakoupena z prostředků poskytovaných Českou republikou.

Při sobotním vyučování se děti společně zdokonalují v jazyce, zpívají, čtou, píší, hrají hry, poslouchají pohádky, seznamují se s národními tradicemi a kulturou a tráví radostný čas se svými vrstevníky a kamará-

dy. A scházejí se zde samozřejmě i rodiče. Dopolední výuka trvá dvě hodiny s krátkou přestávkou na svačinku a hrami venku. O víkendu také probíhají skupinové kurzy pro dospělé, většinou Američany, kteří mají české partnery, případně lidi s českým původem, ale i další milovníky českého jazyka a kultury a jiné nadšence. V průběhu týdne pak nabízíme individuální výuku, přičemž statisticky mírně převažuje online vyučování nad výukou prezenční. Samostatnou skupinou jsou děti, kterým pomáháme s přípravou na rozdílové zkoušky a přechod či návrat do českého vzdělávacího systému.

Pro dospělé krajanů pořádáme zhruba jednou za dva týdny tzv. český večer, tedy tematické setkání, kde si představujeme české tradice, ochutnáváme české pokrmy a nechybí ani společná zábava. V tomto školním roce jsme tak například uspořádali turnaj v karetní hře Prší, recitovali Polednici v české i anglické verzi, oslavili 28. říjen, pochutnali si na tradiční svatomartinské husě, naučili se tancovat polku, ale také jsme si vyrobili krásné adventní věnce, nazdobili vánoční perníčky i velikonoční kraslice, uspořádali masopustní veselici, upletli pomlázky a mnoho dalšího. Zájem o české večery i ze strany americké veřejnosti bohužel často přesahuje prostorové možnosti školy, někdy tak nezbyvá než improvizovat. I z tohoto důvodu plánujeme pro příští

Milada Boháčková

Vystudovala bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od ukončení studia se věnovala jazykovým korekturám a překladům a individuální i skupinové výuce jazyků včetně češtiny pro cizince. Přes deset let působila na základní škole, v posledních letech jako zástupkyně ředitele. Od září 2023 je krajanskou učitelkou v Atlantě, USA. Ráda cestuje, tráví čas v přírodě, miluje divadlo a poezii.

United Nations of Play v Children's Museum of Atlanta, Milada Boháčková v kroji uprostřed

školní rok menší stavební úpravy tak, aby vznikl reprezentativní a dostatečně velký prostor pro společná setkávání.

Ve spolupráci se slovenskými učiteli, nadšenými krajany a dobrovolníky a samozřejmě i s honorárním konzulátem pravidelně připravujeme nejrůznější kulturní a vzdělávací akce. V tomto roce nás například oslovili z Children's Museum of Atlanta, abychom se jako škola zapojili do každoroční velké akce pro rodiny s dětmi *United Nations of Play*, kde organizace zastupující čtyři země reprezentují čtyři kontinenty – Evropu, Asii, Jižní Ameriku a Afriku. Česká a slovenská škola tak ve spolupráci s honorárním konzulátem měla jedinečnou možnost prezentovat Českou republiku jako vybranou zemi za evropský kontinent, a to před více než 900 návštěvníky. Kromě pěveckého a hudebního vystoupení jsme veřejnosti mohli představit oblíbené české pohádkové postavy, tradiční hračky, stavebnice a hry, ale také lidové kroje, rukodělné práce či moravské ornamenty. Nemalý zájem vzbudila také ochutnávka povidlových koláčků a rohlíčků.

Česká a slovenská škola se v tomto školním roce také stala konzultačním střediskem *Virtuální univerzity třetího*

věku. Spolupracujeme s Paměť národa, Českým rozhlasem, účastníme se s dětmi mezinárodních soutěží, zapojujeme se do akcí pořádaných v České republice i ve Slovenské republice, pořádáme tematické česko-slovenské projektové hodiny, propojujeme děti s dětmi z České republiky i jiných krajanských škol, navazujeme spolupráci s ostatními školami v USA, sdílíme zkušenosti a poskytujeme metodickou podporu. Pravidelně se také scházíme s ostatními krajany, jimž pracovní vytížení, vysoký věk nebo jiné okolnosti neumožňují potkávat se ve škole, a to třeba u oběda nebo i online.

Plánujeme rozšířit školu a dát zde vzniknout skutečnému českému a slovenskému kulturnímu centru.

Když se školní rok pomalu chýlí ke konci, bylo jasné, že práce učitele v krajanské škole, jako je ta naše, není projektem na jeden rok, ale vyžaduje dlouhodobou, kontinuální a intenzivní práci. Jsem moc ráda, že se daří do školy přivádět nové a nové lidi, umožňovat jim pravidelná setkávání nejen na půdě školy, šířit povědomí o české kultuře, historii i jazyce, získávat další dobrovolníky pro organizaci nejrůznějších akcí a sdílet společnou radost. Právě radost a spokojenost dětí, rodičů, krajanů i jejich přátel je největší odměnou.

Rozhovor s prezidentkou České a slovenské školy v Atlantě Lenkou Panákovou Mohwihz přiblíží historii i plány školy.

Jak vzpomínáte na začátky České a slovenské školy? Jak to vlastně celé začalo?
Na začátky vzpomínám opravdu moc ráda. Začalo to tím, že do Atlanty přijela Ivana Valkusová, která dřív pracovala v České škole bez hranic ve Francii. Rozhodla se kontaktovat tehdejšího honorárního konzula George Nováka a zjistit, jestli je zde fungující česká komunita a zda by se tu dala otevřít škola. George Novák jí doporučil, aby oslovila komunitu na Československém plese, a tam se to dalo všechno do pohybu. Na začátku nás bylo asi 15. Většinou lidí jako já, kteří měli malé děti od 3 do 10 let a chtěli být součástí školy. Lidi, kteří chtěli učit nebo jen chtěli být u toho, chtěli pomoci s financováním. Jádrem atlantské komunity, které se dalo dohromady. Vytvořili jsme program, svolali schůzky s rodiči, aby se zjistilo, zda je o českou školu v komunitě zájem. Většina škol začíná tak, že se dají dvě nebo tři maminky dohromady a vzájemně si učí vlastní děti. My jsme to udělali obráceně. My jsme zvolili představenstvo, vytvořili podmínky, našli prostory, vymysleli, jak se bude učit, a pak jsme oslovili rodiče. To bylo v březnu. V červnu jsme jeli na první sraz českých škol v Severní Americe do Chicaga a v září jsme už otvírali.

Tři králové

Svatováclavská hodina

Co pro vás bylo po dobu vašeho působení jako ředitelky nejtěžší? Z čeho máte naopak největší radost?

Největší radost mám z toho, že se nám pro Atlantu podařilo získat krajanskou učitelku. Za další velký úspěch považuji to, že se nám podařilo bez větších problémů školu znovu otevřít po covidu. Což bylo současně i to nejtěžší, najít odvahu znovu otevřít, i když to nebylo vůbec jednoduché. Museli jsme hledat nové prostory, nebylo jasné, za jakých podmínek otevřeme, a ne všichni rychlý návrat k normálu podporovali.

Co plánujete v dalších letech?

Plánujeme rozšířit školu a dát zde vzniknout skutečnému českému a slovenskému kulturnímu centru. Kulturnímu centru nejen pro

českou a slovenskou komunitu, ale centru, které je otevřené všem, což se nám dle mého názoru také čím dál častěji daří. Stále častěji to pozoruji na našich kulturních akcích, kterých se účastní i lidé bez českých kořenů, ať už přicházejí na pozvání někoho z komunity, nebo je přiláká program. Chceme také dále propagovat českou kulturu i v místních institucích. Plánujeme stavební úpravy, abychom vytvořili větší společný prostor, kde budeme moct pořádat akce pro větší počet lidí, dále rozšířit online výuku jak pro české, tak i pro slovenské děti a samozřejmě i dospělé, a pořádat příměstské tábory pro malé i starší děti.

Těžiště našeho působení nespočívá jen ve výuce, ale i v kulturních a ve vzdělávacích akcích. Rádi bychom nabízeli více příležitostí pro setkávání se staro-

usedlíky a propojovali komunitu napříč generacemi. Moc ráda bych také zachytila vzpomínky a příběhy emigrantů z osmačtyřicátého nebo osmašedesátého, protože tito lidé toho pro celou komunitu udělali skutečně mnoho a bohužel nás začínají opouštět, a my bychom neměli na jejich osudy zapomenout. Také bychom chtěli mezi sebou intenzivněji propojovat české a slovenské děti, protože zatímco starší generace je na česko-slovenské jazykové a kulturní prostředí zvyklá, pro tu nejmladší generaci jsou to často zcela oddělené světy.

Poznámka

Rozhovor byl veden v češtině v ústní formě.

Český den na National Chengchi University – Check the Czech Day@NCCU

Helena Hrdličková / lektorát Tchaj-pej, Tchaj-wan

V pořadí již čtvrtý Český den na National Chengchi University (NCCU) se konal 31. října 2023, tentokrát v moderní univerzitní knihovně Dah Hsian Seetoo. Poprvé jej uspořádala Česká ekonomická a kulturní kancelář a Katedra slovanských jazyků a literatury NCCU v listopadu 2020.

Cílem akce je podpora studia češtiny na NCCU, prohloubení porozumění české kultuře a také setkání hlavních představitelů univerzity, zástupců České ekonomické a kulturní kanceláře, učitelů českého jazyka a studentů.

Letošní akce se zúčastnili vedoucí České ekonomické kanceláře David Steinke společně se svou zástupkyní Martinou Rubeškovou, rektor NCCU Li Tsai-yen, zástupkyně děkana Fakulty cizích jazyků a literatury Chao Chin-chi a vedoucí Katedry slovanských jazyků a literatury Ko Chung-ying.

V uvítacím proslovu rektor nejprve poblahopřál České ekonomické a kulturní kanceláři ke 30. výročí jejího působení na Tchaj-wanu a k mnoha úspěchům, zejména zahájení přímých letů mezi Prahou a Tchaj-pej. Projevil zájem o častější spolupráci např. v oblasti ekonomické, kulturní a vzdělávací. Zároveň také zdůraznil význam multikulturalismu v univerzitním vzdělávání a ocenil shodu Tchaj-wanu a České republiky v postoji k demokratickým hodnotám, pro něž má důležitou roli právě multikulturní vzdělávání.

Vedoucí České ekonomické a kulturní kanceláře David Steinke ve svém projevu opakovaně zdůraznil přátelské vztahy

mezi Tchaj-wanem a Českou republikou a vzpomněl návštěvu českého prezidenta Václava Havla v roce 2004 a projev předsedy českého Senátu Miloše Vystrčila v roce 2020 na National Chengchi University jako významné body v historii česko-tchajwanského přátelství.

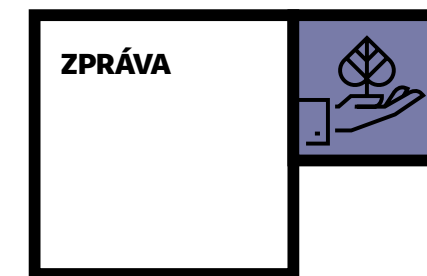
Akci zahájila zástupkyně úřadu Martina Rubešková úvodní prezentací a kvízem o současné situaci v České republice. Pak následovala beseda s oběma českými zástupci, občerstvení a projekce filmu

Zátopek, nominovaného za Českou republiku na Oscara a oceněného Českým lvem. Životní příběh jednoho z nejúspěšnějších československých sportovců se stal zajímavým a podnětným tématem i během následujících lekcí češtiny. Za zmínku stojí, že projekce filmu *Zátopek* na NCCU byla premiérou tohoto filmu na Tchaj-wanu.

Setkání se tradičně těšilo velkému zájmu, účastníci se loučili s plánem, že se zúčastní *Českého dne na National Chengchi University* také v příštím roce.

Studenti si vyzkoušeli své znalosti v závěrečné soutěži

„Učit Srby česky je jako jet na kole z kopce!“

Denisa Walková / lektorát Bělehrad, Srbsko

Dvě sousedící majestátní budovy strategicky umístěné v centru Bělehradu. Po jedné straně bělehradská tvrz obklopená parkem Kalemegdan, po straně druhé náměstí Republiky¹, v jehož středu se tyčí monument Knez Mihajlo na koni. Upřeme pozornost zpátky na ony impozantní budovy. Čím jsou pro nás důležité? Jednou z nich je Filologická fakulta Univerzity v Bělehradě² sídlící na adrese, jejíž název nikoho nepřekvapí – Studentské náměstí č. 2³.

Historie slavistiky sahá až do roku 1845. V průběhu desetiletí prošla katedra změnami organizačními i změnami názvů. Ten se však roku 1990 ustálil na Katedra slavistiky⁴. Je jednou z nejstarších a největších kateder na Filologické fakultě Univerzity v Bělehradě a nabízí studentům několik studijních oborů (řazeno podle roku jejich zřízení): Ruský jazyk a literatura, Polský jazyk a literatura, Český jazyk a literatura, Slovenský jazyk a literatura, Ukrajinský jazyk a literatura. Další slovanské jazyky – slovinština, bulharština a běloruština – jsou nabízeny jako výběrové předměty.⁵

Čeština (dnešní studijní obor Český jazyk, literatura a kultura⁶) má na filologické fakultě dlouhou tradici. Vznik samostatného oboru podpořilo po 1. světové válce podepsání kulturní úmluvy mezi Jugoslávií a Československem – na jejím základě byly navázány úzké vazby mezi univerzitami a vědeckými institucemi obou zemí. První kurzy českého jazyka započaly roku 1925. Hlavní hnací silou nově vznikajícího oboru byl Otakar Kolman, který zde působil jako první lektor. K reorganizaci tehdejší Katedry východoslovanských jazyků a literatur došlo po 2. světové válce, kdy se z ní vydělila bohemistika jako samostatný obor.

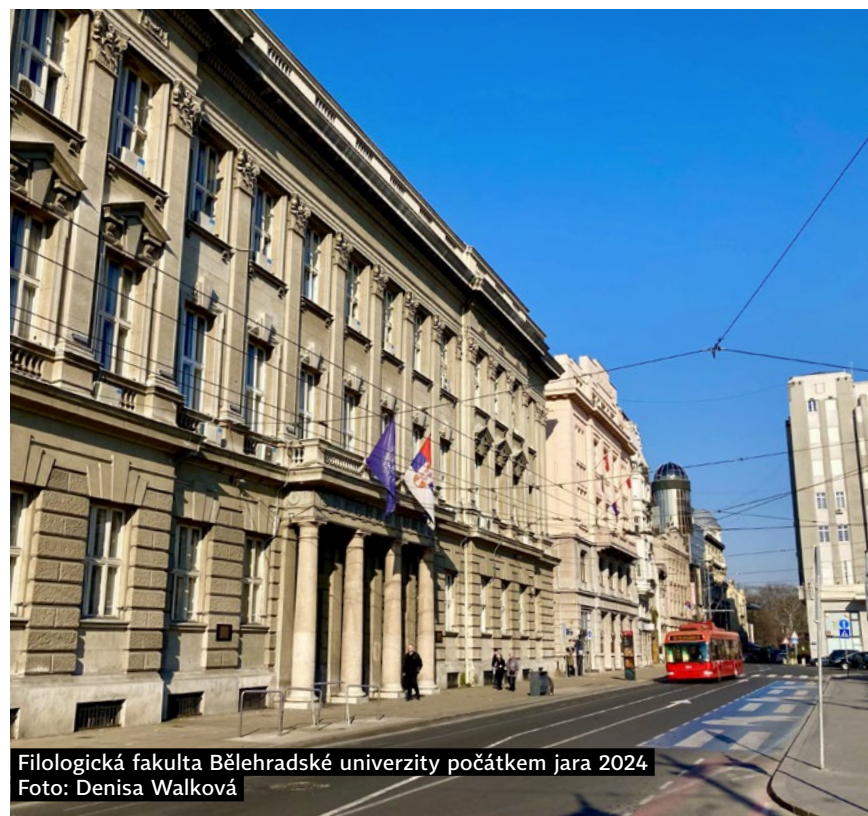
Za zakládajícího profesora je považován Krešimir Georgijević (jenž přeložil do srbstiny díla Karla Čapka, Jana Nerudy, Vi-

tězslava Nezvala, Viléma Závady, Františka Xavera Šaldy, Jiřího Wolкера a dalších). Doplnění domácího profesorského sboru o české lektory probíhalo již od konce 40. let právě na základě úmluvy o kulturní spolupráci.⁷ Pohlédneme-li na poslední statistická data, bohemistiku od počátku její existence do začátku nového tisíciletí absolvovalo 89 studentů.

Obor Český jazyk, literatura a kultura nabízí čtyřletý bakalářský program, jednoletý navazující magisterský a tříletý doktorský. Většina studentů po završení bakalářského studia začíná v různých zaměstnáních budovat svou kariéru, jen

málo z nich pokračuje v magisterském studiu. Absolventi bělehradské bohemistiky mohou najít uplatnění v různých oblastech. Nejčastěji to bývá vzdělávání – výuka jazyka, práce ve vydavatelství, překlady a tlumočení (v jeho rámci pak profil literární, vědecký, odborný nebo soudní). Ze zkušeností víme, že absolventi často pracují také v médiích, turismu a mezinárodních vztazích (konzulární a diplomatické kanceláře).

Pracoviště bělehradské bohemistiky vlastní rozsáhlou knihovnu (přes 4 600 publikací, 270 filmů), která je jednou z největších na Balkáně.

Filologická fakulta Bělehradské univerzity počátkem jara 2024
Foto: Denisa Walková

¹ Trg republike
² Filološki fakultet Univerzitet u Beogradu
³ Studentski trg 2
⁴ Katedra za slavistiku
⁵ Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet (2024) [online]. Cit. 2024-03-18. <<https://www.fil.bg.ac.rs/sr/katedre/slavistika/ceski-jezik-knjizevnost-kultura>>.
⁶ Češki jezik, književnost, kultura
⁷ Spolupráce nebyla nepřetržitá, po různých dlouhých přestávkách se opět normalizovala v 70. letech.

Lekce konverzace v trávě
Foto: Denisa Walková

Příprava tradičního českého jídla – smažení bramboráků
Foto: Denisa Walková

V současnosti dochází k obohacení výuky díky spolupráci mezi Bělehradskou univerzitou (konkrétně bohemistikou) a Univerzitou Karlovou, Masarykovou univerzitou a Jihočeskou univerzitou. Česká akademická pracoviště srbským studentům bohemistiky nabízejí řadu studijních a stipendijních programů (semestrální pobyty, letní školy apod.).

Studenti v rámci bakalářského studia mohou navštěvovat i méně předpokládatelné předměty jako například Český cestopis či Poetika Milana Kundery. Některé bohemistické předměty jsou nabízeny jako volitelné i studentům jiných filolo-

gických oborů, ale také nefilologům (např. studentům knihovnictví).

Český lektor má především na starosti výuku předmětu Současný český jazyk. Ten se věnuje češtině v její praktické podobě – užívání jazyka. Lekce sestávají z nácviku výslovnosti, procvičování gramatiky, cvičení ústního a písemného projevu, konverzací a trénování poslechu. Nedílnou součástí je také seznámení s českou historií (Karel IV., vznik Československa), reáliemi (státní svátky a další významné dny), osobnostmi české kultury (vynálezci, sportovci, umělci) a současností České republiky (fenomén pejskařů, pěší horské túry, chataření a další).

Bělehradská bohemistika patří k menším oborům (filologická fakulta neoficiálně dělí jazyky na malé a velké). To s sebou nese jisté výhody, ale i nevýhody. Největší potíží je nedostatek finančních prostředků, zásadním způsobem ovlivňující stav bohemistické učebny. Podzemní třída lemovaná oprýskanými zdmi je bohužel místem, kde se studenti při umělém osvětlení zúčastňují většiny přednášek a seminářů.

Bakalářský obor bohemistiky má od pěti do deseti studentů, což umožňuje vytvořit rodinné zázemí a přátelskou atmosféru – to je naopak velkou výhodou. Neuspokojivý stav učebny lektorů pravidelně vynahrazují množstvím školních i volnočasových aktivit (bohemistický kolektiv rád a dobře spolu-

pracuje se zdejšími slovakisty). Bělehradská bohemistika každoročně organizuje návštěvy českých spisovatelů a spisovatelek. V minulosti jsme hostili Petru Hůlovou, Marka Tomana, Blanku Čechovou, Josefa Pánka nebo Pavlu Horákovou. Díla těchto spisovatelů (a mnohých dalších) byla přeložena do srbstiny, jejich návštěvy byly tedy spojeny s propagací překladů jejich knih. Navíc byl čtenářské obci představen překlad výběru básní Petra Hrušky *Lehká přecházení do vesmíru*⁸ (bohužel bez přítomnosti autora), literární večer byl doplněn přednesem vybraných básní Petra Hrušky studentkou bělehradské bohemistiky Vanjou Vilotić.

V roce 2022 se konal první ročník workshopu *S češtinou do praxe*, který uspořádala česká lektorka ve spolupráci se srbskými kolegy. Událost zahájil velvyslanec Tomáš

Kuchta a konzul Petr Doležal, následoval rozhovor s pěti absolventkami bělehradské bohemistiky, které popsaly své zkušenosti z trhu práce a možnosti uplatnění se znalostí českého jazyka. Různá odvětví jejich práce – diplomacie, překladatelství, tlumočení, zákaznický servis a podpora, turismus – studentům umožnily poznat případné budoucí uplatnění, absolventky také poradily, na co se během studia soustředit. Setkání bylo nadšeně hodnoceno hosty i studenty, a tak se stalo zakladatelskou událostí nové tradice.⁹

Denisa Walková

Vystudovala bohemistiku na Masarykově univerzitě v Brně. Záliba ve studiu jazyků ji již během studií zavedla na bohemistická pracoviště v Polsku či v Chorvatsku, kde učila bilingvní žáky české menšiny. V současnosti se věnuje výzkumu čtenářství u cizinců. Má ráda čerstvé croissanty, oceán, modrou barvu a koně.

⁸ Lagani prelasi u kosmos

⁹ Druhý ročník setkání proběhl v dubnu 2024. Letošní akci navštívily také studentky pedagogiky z Jihočeské univerzity, které byly v Bělehradě díky programu Erasmus+. Setkání a diskuse českých a srbských bohemistů přinesly nové pohledy a obohatily výměnu zkušeností. Kromě nich se akce zúčastnili také další studenti češtiny (posлуhači kurzů pořádaných mimo univerzitu) a pozvání byli rovněž studenti bělehradských středních škol a gymnázií – případní budoucí studenti češtiny.

Vydání bohemistického časopisu Lenochod
Foto: Denisa Walková

Uvedení workshopu S češtinou do praxe
velvyslancem Tomášem Kuchtou
Foto: Velvyslanectví České republiky v Bělehradě

Předávání cen vítězům překladatelské soutěže 2022
v prostorách Velvyslanectví ČR v Bělehradě
Foto: Velvyslanectví České republiky v Bělehradě

Studentky bohemistiky během Českého dne dětí
Foto: Alena Havlová

S českou kulturou seznamujeme studenty také ve výstavních sálech. V akademickém roce 2022/23 jsme navštívili dvě výstavy. První proběhla v říjnu 2022 v rámci každoročního filmového festivalu Dny českého a slovenského filmu¹⁰, pořádaného Velvyslanectvím České republiky v Bělehradě. Součástí programu festivalu byla výstava československých plakátů jugoslávských filmů *Vzpomínáš si na ten jugoslávský film?*¹¹ Druhá výstava byla uvedena v areálu Národní knihovny Srbska *Užitá nostalgia: Bělehrad – Praha*.¹²

Tradiční akcí je *Pasování zobáků*, které probíhá v listopadu či prosinci. Noví bohemisté (studenti 1. ročníku) skládají přísahu, vyslovují jeden ze svých oblíbených českých jazykolamů a následně jsou rozděleni do skupin mezi své starší kolegy, se kterými pak v týmu řeší kvíz o České republice a získávají věcné ceny.

Věříme, že kromě jazyka bychom měli přenášet také kulturu, zvyky a „českou každodennost“. Proto během krásného

babího léta podnikáme pěší túry po okolí. Studenti bohemistiky a slovákistiky tak mohou prožít víkend podobně jako obyvatelé bývalého Československa. Naposledy jsme ušli asi patnáct kilometrů, zdokonalili jsme se ve zpívání trampských písniček, vzdělali se v české a slovenské slovní zásobě, a na konci studenty dokonce čekala zasloužená odměna v podobě tatraneč a horalek. Pěší výpravy se srbským studentům zalíbily natolik, že se pár týdnů nato připojili k pochodu organizovanému Českou besedou Bělehrad a uspořádanému k výročí událostí 17. listopadu. Společně s krajany a velvyslancem ČR také před českým velvyslanectvím zapálili svíčku. Při příležitosti *Dne země* proběhla procházka spojená se sběrem odpadků a také se uskutečnil táborák.

Studenti se podílejí i na jiných mimoškolních aktivitách. Na pozvání Velvyslanectví České republiky v Bělehradě se studentky všech ročníků již několikrát zapojily do organizace oslavy *Dne dětí* – vytvořily pro děti kvíz a hrály s nimi hry po celé sobotní odpoledne.

Po několikaleté pauze studenti navázali na někdejší vydávání školního časopisu *Lenochod* (které započal lektor Zdeněk Andrlé). V loňském čísle jsme si přečetli několik zajímavostí o lenochodech, články o knihách jako němých učitelích, zprávy sdílející zkušenosti z letní školy v Brně a také rozhovor s mladou cukrářkou z Krušovice, která po vzoru staročeských receptů pečie perník a prodává jej v nedalekém Pančevu. V letošním čísle nás čeká článek o tradičních krojích, zamyšlení nad boomem AI, text o dramatu R. U. R. Karla Čapka a zprávy studentek, které se rozhodly strávit semestr v zahraničí (Brno či Varšava).

Kromě tradičního tištěného média studenti v duchu 21. století na svém Instagramu *bohemisticka_zahrada* sdílejí nejen recenze knih současných českých spisovatelů a spisovatelek, ale také cestovatelské tipy, představují výtvarné a hudební umění a také doporučují podcasty.

Významnou každoroční událostí je překladatelská soutěž, jejíž výherci získávají jako odměnu stipendijní pobyt na Letní škole slovanských studií pořádané Masa-

¹⁰ Dani češskog i slovačkog filma
¹¹ Sečaš li se tog jugoslovenskog filma?
¹² Primenjena nostalgija: Beograd – Prag

rykovou univerzitou v Brně. Podle pravidel soutěže studenti překládají jeden text, který je zadán komisí (letos to byla *Jen šmouha po nebi* Ivana Binara) a jeden text, který si vyberou sami účastníci na základě vlastního uvážení, a to buď text prozaický, nebo báseň. Podmínkou je, aby srbské překlady zvolených textů nebyly dosud otištěny. Letošní výherkyně si vybraly díla Hany Pachtové *Adam a Eva*, Miřenky Čechové *Baletky* a Jana Němce *Možnosti milostného románu*.

Lektorská činnost se netýká pouze univerzitních prostor a aktivit spjatých se vzděláváním, ale také spolupráce s Velvyslanectvím České republiky v Bělehradě nebo krajanskými spolky. Jedním z nich je Česká beseda Bělehrad, založená v roce 1869 a v současnosti vedená Andrejem Kubíčkem. Beseda je místem, kde Češi, kteří přišli do Srbska, jejich potomci a také přátelé České republiky udržují českou kulturu, české zvyky a v neposlední řadě český jazyk. Nelze s určitostí říct, jak velká je místní komunita (některé zdroje uvádějí, že v Bělehradě žije 300 Čechů), víme jen, že aktivních členů besedy je asi 60. Cílem Besedy je navazování kontaktů, sdružování a sdílení informací a zkušeností. Jednou z aktivit, na kterých jsem s Besedou spolupracovala, byl cyklus přednášek o české kultuře, v jehož rámci jsem vystoupila s příspěvkem *Pohyby současné české prózy*.

O přednášky na téma literatury je tradičně velký zájem. Česká beseda Nový Sad např. doprovodila výstavu *Z ženského úhlu pohledu*¹³ mojí přednáškou *Ženská revoluce? Pozice autorek v současné české literatuře*.

V Srbsku je o udržení české kultury nemalý zájem. Český jazyk je slyšet nejen z úst tak zvaných expatů (tedy Čechů, kteří se rozhodli Srbsko – a především Bělehrad – na čas učinit svým domovem), členů besed a potomků Čechů, ale také srbských studentů, kteří se rozhodli jeden z nejkomplicovanějších jazyků přijmout za svůj.

Platí tedy, že učít Srby česky je jako jet na kole z kopce? Podle mého názoru do jisté míry ano. Čtyři roky strávené v Srbsku mi daly možnost proniknout do srbské kultury, balkánské národy a jihoslovenské živelnosti. Mohu tedy s jistotou říci, ano, je to jízda. Je to jízda zbláznilá,¹⁴ ráda by se zbavila pravidel¹⁵ a někdy také funguje jakousi setrvačností (pochopitelně – jako na každém studijním oboru – máme i málo motivo-

¹³ Iz ženskog ugla
¹⁴ Převažující perceptivní dovednosti studentů v nich vytvářejí dojem, že jazyku rozumí a rádi by se hnali směle kupředu, ačkoliv jejich produktivní schopnosti takové úrovně nedosahují.
¹⁵ Každý lektor či lektorka by se měli obrnit trpělivostí při vysvětlování skutečnosti, že pokud výuka začíná v osm hodin, znamená to přijít na hodinu v osm hodin.

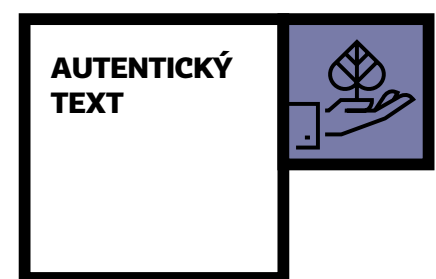
vané studenty). Přesto je to jízda krásná. A to nejen díky příležitosti kochat se srbskou krajinou (stačí vyjet pár kilometrů z Bělehradu a ocitnete se v krásné přírodě), díky možnosti občerstvit se lahodnými srbskými specialitami. Je to především díky setkávání se s lidmi, kteří byt by třeba nebyli zapálenými studenty, jsou vždy skvělými lidmi, kteří naplní každý prostor energií, bezprostředností a mnozí z nich i nefalšovaným zájmem o vše české.

Zdroje
Češka beseda Beograd (2020–2024) [online]. Cit. 2024-03-19. <<https://cbb.org.rs>>.

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu (2024): Češki jezik, književnost, kultura. Cit. 2024-03-18. <<https://www.fil.bg.ac.rs/sr-lat/katedre/slavistika>>.

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet (2024) [online]. Cit. 2024-03-18. <<https://www.fil.bg.ac.rs/sr-lat/katedre/slavistika/ceski-jezik-knjizevnost-kultura>>.

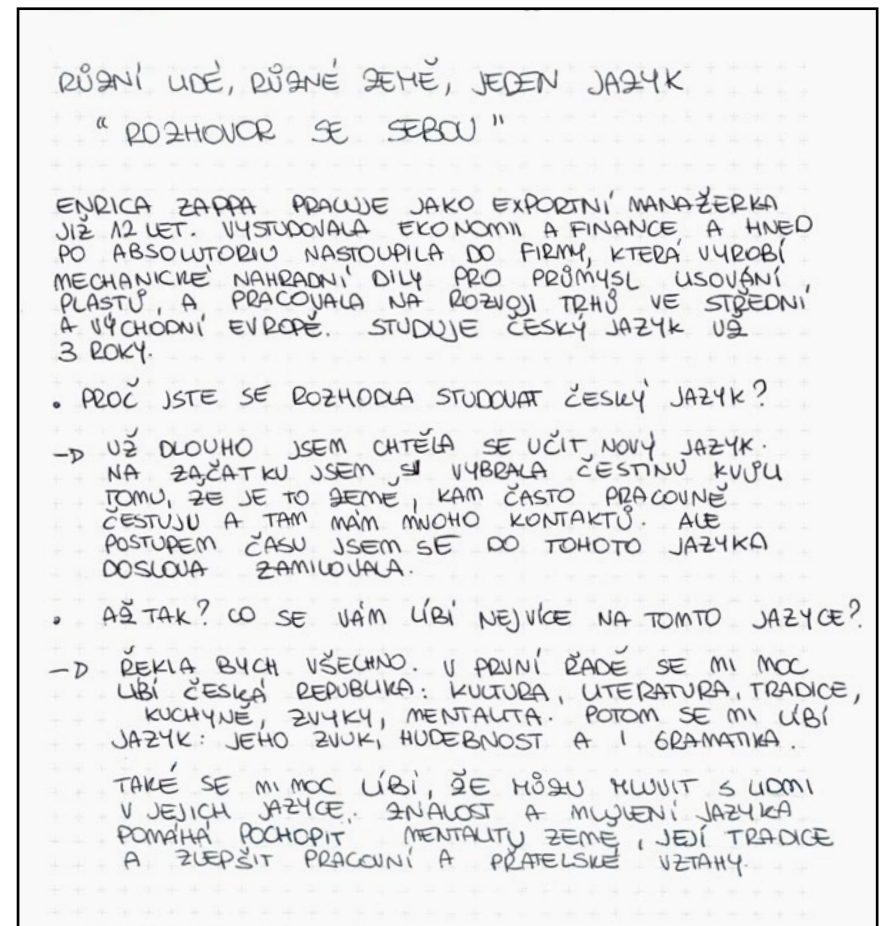
Různí lidé, různé země, jeden jazyk

Enrica Zappa, úvod Jana Sovová / lektorát Padova, Itálie

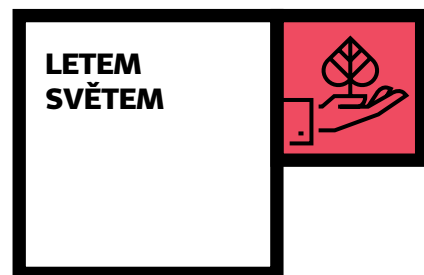
Enrica Zappa je posluchačkou 3. ročníku češtiny na padovské bohemistice. Studuje dálkově při zaměstnání. Získala třetí místo v překladatelské soutěži

letošní Mezinárodní konference zahraničních studentů češtiny pořádané Ústavem jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy v Praze.

Překladačská soutěž

Lucie Slavíková-Boucher a Iva Jirovská / Česká škola bez hranic Praha a Česká škola bez hranic Paříž
Kristýna Horáčková / krajanská komunita Chicago, USA
Kateřina Malečková / lektorát Dijon, Francie

Soutěž *Česky rozumím, mluvím, čtu, píšu a překládám!* je určena žákům a studentům českých škol a českých sekcí v zahraničí a členům československých spolků ve věku 6–17 let. Cílem je zvýšit zájem o češtinu u mladé generace vyrůstající za hranicemi České republiky a rozšířit povědomí o současné české literatuře pro děti a mládež. Nejlepším překladačům je udělována Cena Tomáše Grulicha.

Kdílům s dějepisnou tematikou jsou připraveny doplňující pracovní listy pro lepší orientaci v historickém kontextu. Překládá se z češtiny do dalšího jazyka dle výběru účastníků. Zvolená díla k překladačům jsou publikována vždy na jaře (díky laskavé spolupráci s Editou Vaníčkovou Makosovou z Národní pedagogické knihovny). Uzávěrka je 30. října, vyhlášení výsledků pak následující rok 4. února u příležitosti významného *Dne zahraničních Čechů*.

Pro mladé překladače je soutěž zároveň příležitostí sejit se a diskutovat ve virtuálním prostoru s autory jednotlivých děl. Spolek Česká škola bez hranic uspořádá již tři ročníky a připravuje čtvrtý.

O průběhu posledního si můžete přečíst ve speciálním vydání našeho newsletteru¹. Předchozí dva ročníky byly příležitostí přivzít ke spolupráci i lektory češtiny a učitele u krajanských komunit a využít tak potenciálu soutěže k výuce českého jazyka pro dospělé. Nechte se inspirovat příkladem z Chicaga a Dijonu.

Zkušenost v Chicagu

Česká škola Tomáše Garrigua Masaryka v Chicagu (škola TGM) se do soutěže zapojila poprvé v roce 2023. Vzhledem k tomu, že vyučuje více

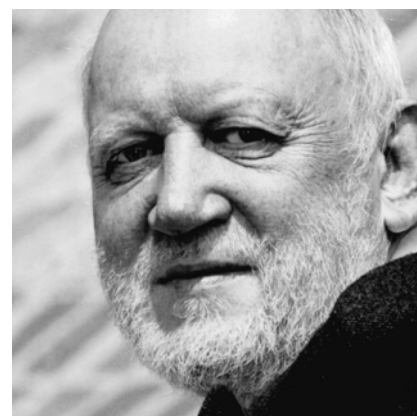
než 60 dětí různých věkových kategorií, bylo možné nadchnout žáky napříč věkovým spektrem. Do třetího ročníku soutěže se tak zapojilo 5 dětí. Role hodnotitele se už v roce 2022 ujala učitelka ze školy TGM Irena Čajková, ve školním roce 2023/24 se k ní přidala i další učitelka – Kristýna Horáčková. Pokud v některé kategorii soutěžily i děti ze školy TGM, učitelky hodnotily texty anonymně, aby zachovaly objektivitu.

Obě učitelky během hodnocení spolupracovaly s rodilými mluvčími cílových jazyků – využily možnosti zapojit své dospělé (či dospívající) studenty češtiny jako cizího jazyka. To bylo klíčové především v oblasti nejrůznějších jazykových nuancí, které nerodilý mluvčí nemá šanci ocenit či odhalit.

Na soutěži učitelky zaujala opravdu vysoká úroveň jednotlivých překladů. Již texty dětí ve věkové kategorii 9–10 let byly velice podařené a na dobré stylistické úrovni. Děti si s překladem skvěle poradily, všechny dokázaly poměrně přesně vystihnout význam výchozího textu a některá jejich řešení překladačských oříšků byla velice originální. Vítězné texty měly navíc i skvělý styl, byla radost je číst.

Soutěž lekcce češtiny jednoznačně obohatila. Jako dospělá by učitelky zřejmě nesáhly po dětské literatuře, všechny vybrané tituly je ale velmi bavily. Věřím, že pro všechny studenty byla práce na hodnocení překladů příjemnou změnou. Pro některé byla i poměrně velkou motivací a nejvíc nás těšilo, že si také uvědomovali svoji

¹ Česká škola bez hranic [online]. Cit. 2023-08-31. <<https://mailchi.mp/efdb73f9ba88/newsletter-csbh-8775190>>.

Tomáš Grulich (1951–2020)

Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vystudoval historii a etnologii, v letech 2006–2018 byl senátorem za Prahu 12, poté dlouholetým předsedou Stálé komise Senátu Parlamentu ČR pro krajanů žijících v zahraničí. V roce 2013 se mu podařilo prosadit zákon o dvojím občanství a celý svůj politický život prosazoval možnost korespondenční volby. Usiloval o to, aby byla vypracována nová koncepce krajanské politiky. Inicioval vznik Mezi-resortní komise pro Čechy žijící v zahraničí, zřízené při kabinetu ministra zahraničních věcí, která svoji činnost zahájila v roce 2017. Byl neúnavným zastáncem českých škol v zahraničí, také díky němu byla upravena legislativa ve prospěch jejich žáků. Vítězům překladačské soutěže *Česky rozumím, mluvím, čtu a překládám!* je udělována Cena Tomáše Grulicha.

zodpovědnost, kterou jako hodnotitelé mají. Pomyslnou třešničkou na dortu pak bylo uvedení jmen hodnotitelů na webové stránce České školy bez hranic – to nadchlo a povzbudilo zejména dospívající rodilé mluvčí cílového jazyka.

Velice důležité bylo samozřejmě ocenit i práci dětí, které se do soutěže zapojily jako překladače. Po vyhlášení výsledků proto byla uspořádána malá oslava, na které byla předána ocenění a čestná uznání a kde nesmělo chybět ani sladké pohoštění a nealko připítek.

Zkušenost v Dijonu

V tomto akademickém roce se do soutěže *Česky rozumím, mluvím, čtu, píšu a překládám!* poprvé zapojili francouzští studenti 3. ročníku Burgundské univerzity (Dijon, Francie). Pod vedením lektorky Kateřiny Malečkové pracovali na hodnocení překladů 1. kategorie určené soutěžícím ve věku 9–10 let. Jednalo se o překlad z češtiny do

francouzštiny. I když ukázka z knihy Ilo-ny Komárkové *Králík je taky jenom člověk* žánrově spadá do dětské literatury, příběh svou svěžestí a humorem oslovil i věkovou kategorii univerzitních studentů. Díky této jedinečné příležitosti si vyzkoušeli náročnou činnost překladače a uplatnili svou znalost obou jazyků. Mnohdy se přihodilo, že dlouhé minuty vášnivě debatovali o volbě toho nejhodnějšího slova, o formulaci jedné věty.

Pro studenty byla práce na překladech velmi přínosná – ocitli se totiž v roli expertů cílového jazyka. Bez jejich přispění by se kvalitní zhodnocení překladů neobešlo, právě oni dohlíželi na jazykovou a stylistickou kvalitu textů ve francouzštině. V případě posuzování složitějších pasáží se naše skupina mohla spolehnout na analýzu francouzsko-slovenské studentky, jejíž porozumění českému jazyku je na vynikající úrovni.

Lektorka vnímá zkušenost se zapojením studentů do hodnocení žákovských překladů velmi pozitivně: studenti jednak prohlubovali kompetence spojené s porozuměním a analýzou textu a také je obohatil literárně-kulturní aspekt projektu. Za nejcennější však považuje jeho praktický přesah: studenti si silně uvědomovali, že opouští školní rámec lekcí a pracují na konkrétním úkolu s reálným cílem a výstupem, což zvyšovalo jejich motivaci a radost z práce. Díky tomuto projektu se jazykové lekce staly zároveň lekcemi zážitkovými.

Pro studenty byla práce na překladech velmi přínosná – ocitli se totiž v roli expertů cizího jazyka.

Kayla Cabejšek, Ray a Danika Samsonovi, Klárka Šebestíková. Ray a Klárka vyhráli ocenění za nejlepší překlad ve své kategorii (Ray 9 až 10 let, Klárka 15 až 17 let)

Hodnotitelé/studenti 3. ročníku bakalářského studia Katedry jazyků a komunikace Burgundské univerzity v Dijonu ve Francii

V Mikulově

Brno – co asi studenti zkoumají pod koněm?
Foto: Kristýna Dufková

Jurkovičova rozhledna – rychlý běh nahoru a dolů
Foto: Kristýna Dufková

Za pohanskými a křesťanskými Velikonocemi

Kristýna Dufková / lektorát Glasgow, Velká Británie

Dovolte mi, drazí čtenáři, abych vás seznámila se slastmi a útrapami, které doprovázely naše cestování do České republiky.

Předně je třeba říci, jak k tomu vlastně došlo. Nápad na exkurzi do ČR jsem měla již minulý rok a studentské nadšení nebralo konce. Až v tomto roce se však zadařilo, od univerzity jsme dokonce dostali peníze na pokrytí nejnужnějšího, a tak jsme se v počtu devíti lidí vydali na strastiplnou a na zážitky bohatou cestu, na kterou, podle slov pilota druhého letadla, nikdy nezapomeneme. Ale to trochu předbím.

Vše začalo ještě před naloděním na naše vzdušné plavidlo. V počtu odpovídajícím předpokladům jsme se dostavili na letiště, když tu se náhle ozvalo: „Kristýno, já neletím, tohle není můj kufr!“ A skutečně. Jedna studentka, celá nešťastná a zkormoucená, mi ukazuje cizí zavazadlo, které jako jediný zůstalo v zavazadlovém prostoru autobusu. Co teď? Pomoci se člověk na edinburském letišti nedovolá, polskému jménu, které

jsme našli v onom cizím kufru, vyvolanému do éteru se skotským přízvukem těžko kdo mohl porozumět, a letištní brána již otevřená. S ostatními studenty jsme tedy prošli kontrolou a snažili se najít pomoc, a to i lstmi (kupř. jsme volali do lékárny, jejíž logo bylo na pilulkách, které jsme v onom cizím kufru našli – byli jsme skutečně zoufalí). Vtom telefon: „Jdu za vámi. Už našli toho na šrot opilého Sebastiana.“ Kdyby nebyl býval tak opojen, s kufrem bychom se již nesetkali. Putoval by pravděpodobně kamsi do Gdaňsku. Na zdraví!

Pominu další peripetie v podobě prvního porouchaného letadla, čekání na posádku, která se kdovíproč vracela z Bruselu, a o pět hodin druhého zpožděného letadla a zamě-

řím se na ony slasti. Jednou z nich bylo, že jsme všichni (s náležitými zavazadly) ráno konečně dorazili do Brna.

Brno bylo prvním bodem na naší výletní mapě. Petrov se mší, Špilberk s nejlubší studnou, radnice s ohnutou fialou, brněnský drak, který není drakem, brněnský orloj, kterému se ovšem říká jinak, kůň, který je žirafou (či žirafa koněm), občerstvení a utopenec. Nádherný západ slunce. A pak už spát, protože další den nás čekal přesun do Štramberku.

Štramberk, městečko na úbočích, s pozůstatky středověkého hradu, vápencovým podloží a s jeskyní Šipka, kde byla nalezena i čelist člověka neandrtálského, nás uchvátil. Vyzkoušeli jsme plněné i neplněné

Exkurze do České republiky se neobešla bez nečekaných situací.

štramberské uši a české chlebičky. Svatý Václav, Jirásek, Janáček, Jaroněk, Smetana – ti všichni na městečko shlízejí z vršku. A Bílá hora s rozhlednou. Ty nádherné výhledy na beskydské kopce a kopečky a dřevěnice všude vůkol nezkalilo ani to, že všechny obchody a restaurace byly zavřené a že jsme utrpěli několik pádů.

Další den naši návštěvu očekával Radhošť, sídlo boha Radegasta, ale také místo, kam se poutníci chodí pomodlit do kaple sv. Cyrila a Metoděje..., hora, která prý uchovává poklady a otevírá se právě jenom o Velikonocích. Pod Radhoštěm jsme se (po několika málo zádrhelech) dostali poměrně snadno, nahoru to ale bylo těžší. Lanovka, jejíž předchůdkyně z roku 1940 byla první sedačkovou lanovkou v Evropě, v zahraničních studentech příliš důvěry nezbuzovala. Jedinou alternativou však bylo horu vyšlapat po svých, takže motivace nasednout byla silná. S pevně zavřenýma očima a za pomoci na místě vymyšlené (a bezesmyslné) pohádky o pasáčkovi, ovcích, duchu hory a prostitutce jsme se nahoru dostali všichni. Čekaly nás obnovené Jurkovičovy stavby, uvnitř teplá káva a čokoláda. Návštěva horské služby v akutním případě očního problému nás příliš nezpозdila a my jsme dorazili přes vyhlídku Cyrillku až ke zpodobnění slovanského boha Radegasta, kopii sochy Albína Poláška, rodáka z Frenštátu pod Radhoštěm. Studentka, které oční nesnáž rázem vymizela, Radegastovi poděkovala a všichni jsme energicky vykročili od pohanského kultu vstříc nejprve výhledům na Beskydy i slovenské Tatry. Dále jsme pokračovali k památníku, který připomí-

mínal, že jeden z prvních kamenů pro stavbu Národního divadla byl do Prahy přivezen z Radhoště, a pak jsme se přesunuli ke kapliče a ke křesťanskému protipólu, sousoší sv. Cyrila a Metoděje (od téhož autora).

Slunce se začalo sklánět, vítr profukovat – a to byl jednoznačný signál se vydat dolů. Cesta dolů se pro někoho mohla stát svízelnou, i rozdělili jsme se na dvě skupiny – jedna Radhošť seběhla (ještě teď mě bolí nohy) a stihla návazný autobus (jak se praví ve valašské pohádce: „oni pak nečekali, ale utíkali dolů, až se dotrhali“), druhá se vydala pomalým tempem a ze zastávky je pak zachraňovali členové mé rodiny. V takové chvíli si člověk uvědomí, jak výhodné je mít dobré vztahy s rodinnými příslušníky. Ve valašské hospodě jsme si dali kyselici a halušky a borůvkové knedlíky a měli jsme se zase dobře a vesele.

Výlet do skanzenu v Rožnově pod Radhoštěm byl naplánován na další den a povedl se díky zlepšující se disciplíně studentů. Při edukačním programu jsme se dozvěděli spoustu nového (bohužel ne vždy pravdivého, ale to se stává), okusili jsme pučálky a mazance, voskem jsme malovali vajíčka, která jsme předtím vyfukovali za pomoci vrtačky, zúčastnili jsme se vynášení Morany a slyšeli ogary rapačáře, jak „hrkají“. Na náměstí nás čekaly tradiční frgále – hruškový, tvarohový a makový. A pak s odvážnou částí studentů následoval rychlý výšlap k Jurkovičově rozhledně.

A na Zelený čtvrtek zpátky do Brna! Velikonoční trhy vystřídala procházka do parku Lužánky, kde se pletly pomlázky, barvila se vajíčka a opět se vynášela Morana. Za Moranou šlo procesí s radostnými zpěvy a tanci, kterých jsme se velmi aktivně účastnili. Tentokrát však Morana neskončila v bystrém potůčku jako v Rožnově, ale v umělém potoce brčálové barvy, mezi barevnými rybami. Inu, město.

Posledním bodem výletu byl Mikulov, který studenti obdivovali už při cestě autobusem z Vídně do Brna. Přes Pálavské vrchy jsme se dostali až do města samého a pak vyšlapali k zámku. Na náměstí bylo téměř nachystáno velikonoční pohoštění, ale než se stačily všechny stánky ustrojit do svátečního, vyběhli jsme s několika studenty na vápencový Svatý kopeček ke kapli sv. Šebestiána. Tady, myslím, se příznacně uzavírá jeden z kruhů našeho výletu, neboť laskaví čtenáři jistě vzpomenu na jméno onoho nestřízlivého cestujícího, který málem zapříčinil krach celé akce.

Cestovních strastí málo nebylo, přece jen se nám cos vydařilo: počasí bylo celou dobu nádherné, studenti netrpěli hladu ani žizni, ba co víc, užívali si to. **A vyučující má neopomenutelné zkušenosti, a hlavně nezapomenutelné vzpomínky na jednu heterogenní skupinu studentů, jejichž čeština se každým dnem zlepšovala. Cestovních slastí tak bylo mnohem více. Nu, na zdraví!**

Studenti poznali rozličné předvelikonoční tradice a ochutnali mnohé regionální speciality.

Československý festival poprvé v Brazílii

Matouš Hartman / krajanská komunita Mato Grosso do Sul a Rio Grande do Sul, Brazílie

Chlebičky z kulinářského workshopu míří na stoly, v kině se promítají filmy s českou tematikou a na náměstí se připravuje akordeonové trio, aby zahrálo všem, kteří půjdou kolem. Je začátek listopadu, vrtkavé jaro na jižní polokouli, přšelo a teď svítí slunce. V Nové Petrópolis na jihu Brazílie se poprvé koná *Festival české a slovenské kultury v Latinské Americe*. Přilákal návštěvníky nejen z hostitelského státu, ale také z Argentiny a z Uruguaye. Jsou jich skoro tři stovky.

Třídenní akci poprvé pořádá komunita *boêmios*, potomků přistěhovalců, kteří do Brazílie přišli koncem 19. století z Čech. Mají nelehký úkol. Očekávání jsou velká a stres nenechává v klidu organizační tým ani tanečníky ze dvou skupin, kteří se museli perfektně připravit na vystoupení. Zdá se ale, že se všechno podaří, dokonce i deštivé mraky, které se už týden urputně držely tyrkysových hor v okolí, se rozestupují.

Na pátečním zahájení je plno, krajanská skupina *Pramen* ze Sao Paula zpívá populární české písně a na pódium vystu-

puje i velvyslankyně Pavla Havrlíková, aby se ke koncertu přidala. Čišníci roznášejí pivo, na které se Brazílci těšili. Všichni vědí, že to nejlepší pochází z Česka, ale jen málokdo ho ochutnal.

Krajané vyráběli brynzou, seznámili se s technikou modrotisku a za doprovodu harmoniky zpívali lidové písničky.

Po neformálním večeru pokračuje oficiální zahájení v sobotu ráno. V přednáškovém sále místní banky se schází zástupci českých komunit ze tří latinskoamerických států a také reprezentace Generálního konzulátu ČR v Sao Paulu a Velvyslanectví ČR v Brasílii. Pár minut na každou komunitu nestačí, je toho hodně co říct, vyprávět a ukázat. Na prezentacích se mění historické snímky i aktuální fotky.

Po obědě následují workshopy. Zasedací místnosti a také kuchyňka banky se proměňují v živé prostory, kde se vyprávějí příběhy českých imigrantů, připravuje se brynzá, a dokonce se ochutnává pivo. Jeden z workshopů představuje modrotisk a na dalším muzikant českého původu Daniel Inger vytahuje harmoniku a hraje lidovku, co zvednou část publika k tanci. Přednášku, která se proměnila ve spontánní veselici, zakončuje Zlatica Farias, Čechoslovačka, která se přistěhovala do Brazílie v šedesátých letech, a zpívá *Trávnici*, jednu ze slovenských písní, co si pobrukovaly ženy, když šly pracovat na pole. Místnost ztichne a poslouchá silný hlas Zlaticy, která má po dlouhé době příležitost setkat se s dalšími krajany žijícími za oceánem.

Z úsměvů, pohledů a gest je cítit upřímná radost. Největším přínosem akce

Ve sportovní hale v Nové Petrópolis se hodovalo i tančilo

Takhle se připravuje brynzá v Latinské Americe

rozhodně je, že se tu mohou potkat lidé, které pojí společná historie, popovídat si a vytvořit kontakty, co přetrvávají, i když už bude dávno po festivalu.

Sobota je nejdůležitější den. Večer autobusy a auta odváží účastníky do sportovní haly, kde se představí taneční skupiny nejen z Nové Petrópolis, ale také ze sousední Argentiny. Brazílci se fotí se svými argentinskými kolegy, z nichž někteří mají na sobě originální kroje přivezené před desítkami let z Československa. Je potřeba prožít výjimečnou chvíli, ale taky vytvořit vzpomínky. Taneční vystoupení doplňuje očekávaná večere a pípy s pivem se nezastaví. První dochází ležák, který pro dnešní večer připravil místní pivovar.

Když si v neděli všichni odpočinou, vyjíždí autobus do Linha Imperial, jed-

noho z městských distriktů vzdálených asi deset kilometrů od centra Nové Petrópolis. Je to jedno z nejdůležitějších míst dějin *boêmios*, právě odsud pochází velká část rodin a zde na náměstí stojí pobočka banky Sicredi, dnes předělaná na muzeum. U zrodu téhle finanční instituce, která operuje ve velké části Brazílie, stálo mnoho přistěhovalců z Čech. Sicredi také půjčila jednu ze svých budov pro pořádání pátečního a sobotního programu.

Návštěvu malebného náměstí obklopeného starými domy a vznešenými araukáriemi doplňuje hromadné focení s vlajkami. Nedělní program je komornější, účast-

níci ze vzdálenějších míst kontinentu se už vydali na cestu domů. Akce končí ve starém mlýně, jedné ze zachovalých památek, které pamatují počátky osídlování oblasti.

Z Linha Imperial, jednoho z nejdůležitějších míst dějin boêmios, pochází velká část českých rodin.

Patří rodině Hillebrandových, která před lety začala zvedat povědomí o tom, že mnoho přistěhovalců přišlo z území dnešní České republiky. V zahradě, kterou protéká potok a nad kterou se sklání dřevěná, ale majestátní budova mlýna, zpívá místní sbor a návštěvníci

festivalu si dávají bramboráky a pokračují v konverzaci, které začaly v sobotu večer. Událost bude navíc připomínat pamětní kámen, který pořadatelé společně s delegací právě odhalili.

Účastníci festivalu před pomníkem na náměstí v Linha Imperial
Foto: Marcelo Moura, Trio Comunicação Integrada, autorství všech fotek v tomto článku

Každé vystoupení bylo jiné, nechyběl humor ani akrobatické kousky

Dílna modrotisku

Učíme češtinu v Jižní Americe

Vysílání učitelů do Argentiny letos slaví 20. narozeniny

Radka Návarová / bývalá učitelka u krajské komunity v Buenos Aires, Argentina

Letos uplyne dvacet let od vyslání prvního učitele do Argentiny. Já jsem tam poprvé vyrazila před více než deseti lety a byl to lidsky i pracovně tak silný a intenzivní zážitek, že na něj neustále vzpomínám. Požádala jsem tedy o krátkou vzpomínku na působení v Argentině také své kolegy. Sedmnáct učitelů vyslaných DZS tvoří součást krajské historie v Argentině a naše tamní učitelské zkušenosti zase budou navždy naší součástí.

Dalibor Hofman, provincie Chaco, Buenos Aires, Santa Fe a Rosario (Argentina): 2004–2005

Když jsem odlétala se svou ženou Klárkou do Argentiny učit krajanů jazyk jejich předků, měl jsem hodně nastudováno. Kdo byli jejich rodiče a prarodiče. Odkud a proč odešli hledat štěstí za oceánem. Znal jsem dokonce i pár jmen včetně jména svého předchůdce, učitele Vondrovice. Avšak lidé, které jsem potkal, už nebyli těmi, o kterých

psali Zikmund s Hanzelkou. Většina z nich se narodila v Argentině v první, druhé i ve třetí generaci. Všichni přesto vnímali, že kořeny jejich paměti pořád vězí v zemi předků. Vyslechli jsme spoustu poutavých rodinných příběhů a historek krajských spolků. Zhlédli jsme nespočet dojemných i rozverných fotografií. Někteří krajané s láskou opatrovali pár českých slůvek, které je naučili prarodiče, a jiní s námi promlouvali milou starobyloou, většinou

moravskou češtinou. Při hodinách češtiny jsme se ženou brzy pochopili, že naším posláním není detailně vysvětlit problematiku slovesných tříd, ale stavět most mezi minulostí a současností. Když jsme pak společně zpívali *Ta naše písnička česká*, chvěl se nám hlas. Byla to pro nás úžasná životní zkušenost a čas strávený s milými krajanými nám velmi obohatil život. S některými z nich jsme dodnes v kontaktu. Rádi a často na ten krásný rok vzpomínáme.

Ondřej Janeček (uprostřed v zeleném tričku):
Studenti češtiny, Buenos Aires, 2017

Radka Alvarez (vedle tabule):
Výuka v Presidencia Roque Sáenz Peña, 2010

Vendula Vilková Hingarová (v popředí fotky):
Spolek Sparta, Villa Dominico u Buenos Aires, 2012
Foto: Vojtěch Vlk

Hana Hanušová (v kroji): Paličova dcera,
Presidencia Roque Sáenz Peña, 2005

Zuzana Šepslová (druhá zleva): Členové spolku *Conjuto Koreně del Chaco* z Resistencie

Hana Hanušová, provincie Chaco (Argentina): 2005, Buenos Aires, Santa Fe, Rosario a Comodoro Rivadavia (Argentina): 2005–2007

Každý den hledím na ten obrázek na kuchyňské zdi pražského bytu. Darovala mi ho Susana Slanina z buenosaireského předměstí. Jmenuje se *Čápi mají dva domovy*. Do Argentiny jsem kdysi odjela těsně před důchodem, po letech pracovních zkušeností s Latinoameričany. Bude to zajímavý závěr kariéry, učit češtinu pro cizince v zahraničí... Jenže krajané z Chaca a z různých argentinských a paraguayských měst spíš učili mne. Bezděčně vytáhli na denní světlo jádro věci: co znamená jazyk pro osobní identitu a integritu, jakou sílu má ochotnické divadlo a muzicírování, že duchovní život se renouje i typickým jídlem. A především mi dokázali ozřejmit podstatu sokratovské myšlenky o nebezpečí snadného intelektuálního vědění, nabytého, ne žitého. – Bez otřesu svědomí, když se pouze prací mozku hromadí, je užitečné jen jeho nabyvatelům. Kolikrát jsem si na tuto (v Argentině žitou) moudrost vzpomněla, když jsem předloni, už stařenka, začala učit češtinu ukrajinské teenagery v centru Paměti národa. Děkuji vám, draží čápi!

Markéta Pilátová, Buenos Aires, Santa Fe a Rosario (Argentina): 2008–2010

Tři roky v Buenos Aires, ale i v Santa Fe a Rosario – na ty vzpomínám s patřičnou argentinskou nostalgií. Buenos Aires je totiž laskavé velkoměsto, v kontrastu třeba s brazilským Sao Paulem jsem se tam nikdy nebála, třeba jsem z vyučování jezdila v osm večer vlakem a autobusem, což bych v Sao

Paulu nikdy neudělala. V Argentině jsou také nádherné tradiční kavárny, smysl pro kavárenské plynutí času a zejména pro literaturu. A ta nádherná knihkupectví, aleje platanů a zmrzlinárny!

Krajané v Argentině jsem nesmírně obdivovala, s jakým nadšením své spolky udržují, kolik jich je, a hlavně, kolik jich ještě, na rozdíl třeba od brazilských krajanů, umí plynule česky. A dozvěděla jsem se toho spoustu, mimo jiné o historii svého rodného kraje Hané, odkud mnoho krajanů do Argentiny odcházelo. Mojí argentinskou múzou se stala Anička Růžičková, která mi vyprávěla ty nejinspiračnější příběhy, z nichž pak vznikl základ pro můj román *Má nejmilejší kniha* a několik povídek. Pevně doufám, že se Anička ještě drží a pořád chodí na češtinu, aby mohla psát příbuzným z Posoupek u nás na Hané.

Byly to nádherné tři roky, plné cestování za krajané z Buenos Aires do Rosario a Santa Fe, setkávání s lidmi, kteří měli velká a dobrá srdce. Dva z mých nejbližších argentinských přátel – předseda krajského spolku v Rosario Jorge Křepelka a předseda krajského spolku v Santa Fe José Strnad už bohužel nežijí, ale především díky nim na působení v Argentině stále vzpomínám s velkým dojetím a vděčností.

Radka Alvarez, provincie Chaco (Argentina), provincie Itapúa (Paraguay): 2010–2015

Je až k neuvěření, že již uplynulo 20 let od vyslání prvního „světloonoše“ českého jazyka a české kultury, jak jsme byli nejednou nazýváni. Člověk si najednou uvědomí, jak nám čas nezadržitelně proplouvá mezi prsty. A přesně tak rychle ubíhal i v Argentině. Z jednoho pracovního roku se nakonec stalo

pět. Byla jsem v pořadí čtvrtá učitelka v provincii Chaco, cestičku jsem měla již částečně vyšlapanou. Avšak i tak mi v hlavě zůstal a asi navždy zůstane první dojem, který jsem cítila, když mě autobus vezl prašnými ulicemi do města Presidencia Roque Sáenz Peña onoho prvního dne. „Tady to rok nevydržím,“ myslela jsem si. Opak se stal realitou, a to především kvůli přátelské a otevřené povaze československých krajanů. Nikdy jsem se tam necítila sama, nýbrž jsem se stala součástí jedné velké rodiny, kterou spojovala láska k české kultuře. V srdci mi zůstane nejen nejstarší generace, na kterou vzpomínám nejvíce, ale i ranní výuka s nimi. Plynutí času se v této vzpomínce – bohužel – projevilo nejvíce. Mnozí z nich už nejsou mezi námi, ale já věřím, že tak, jak na ně vzpomínám já, na ně vzpomínají všichni.

Vendula Vilková Hingarová, Buenos Aires, Santa Fe a Rosario (Argentina): 2012–2013

Práce s krajané byla dobrodružná. Na hodinách češtiny bylo nesmírně zajímavé sledovat rodinnou paměť krajanů, jak o svých kořenech vyprávějí a jaké české tradice doma uchovávají. Práce učitele v nevědném prostředí krajanů vybízela vedle pravidelné výuky k dalším činnostem. Na univerzitě v Buenos Aires jsem zavedla nový kurz o české historii, který hodně navštěvovali krajané i studenti. Pro rok 2013 jsme s krajané připravili česko-španělský kalendář, který navázal na dřívější tradici krajských knižních kalendářů.

V Argentině jsem si ovšem sáhla i na hranici svých sil, přestože mě práce ohromně bavila. Nejvíce vysilující bylo řešit mocenské spory krajských spolků, které

Dalibor Hofman (s manželkou v druhé řadě): S dětmi na slavnosti v Presidencia Roque Sáenz Peña, 2004

Radka Návarová (v první řadě uprostřed): Předávání diplomů na velvyslanectví v Buenos Aires, 2018

Zuzana Šepsová (druhá zleva): Oslavy 28. října, 2017

Petr Tábořský (na štaflích): Výzdoba nového multifunkčního sálu v Uníon Checoeslovaca, který bude sloužit pro výuku češtiny, 2023

Pavína Řeháčková (uprostřed druhé řady): Skupina začátečníků v Buenos Aires, 2023

Radka Alvarez (v červeném tričku): Výuka češtiny v Pampa del Indio, 2010

si konkurovaly a snažily se učitele uzurpovat jen pro své aktivity. Na tuto rovinu práce jsem rozhodně připravena nebyla.

Na krajany jsem po návratu nezapomněla. Na Univerzitě Karlově přednáším občasně také o krajanské češtině a nedávno jsem vydala publikaci *Česká a slovenská periodika v Argentíně*, popisující 40 novin a časopisů, které krajané dříve vydávali.

Radka Návarová, Buenos Aires, Santa Fe a Rosario (Argentina): 2013–2015 a 2017–2019

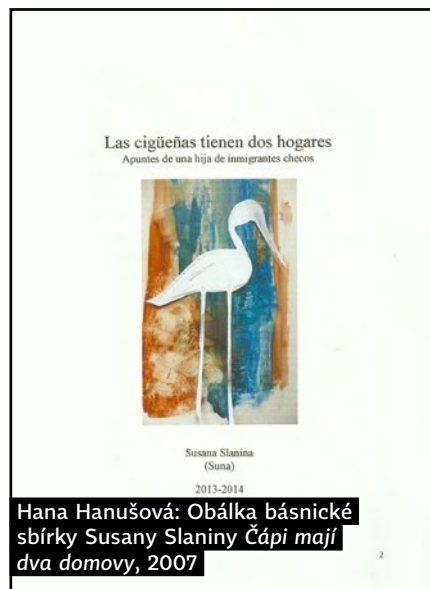
Zuzka, Alice, Anička, Renuška, Baruška, Liduška, Milada, Hugo, Pepíček, Pavel, Viktor, Karel, Říša... Dospělí studenti, kteří sami sebe nazývají zdrobnělinami českých jmen, studenti, kteří vás při vstupu do třídy políbí

na tvář, kteří chodí pozdě – ovšem na hodiny dojíždějí z dalekých předměstí a čekají v dopravních zácpách, kteří si při hodinách podávají maté a ocucávají jednu společnou bombillu (brčko zakončené sítkem), studenti, kteří k narozeninám sborově zazpívají *Cumpleaños feliz*, přinesou dary a dort se svíčkami, studenti, kteří chtějí být kamarádi, zvat vás k sobě domů, vyprávět vám své osudy a od vás chtějí slyšet vyprávění o současné České republice... vlastně někteří možná ne, chtěli by slyšet to, co si pamatují od babiček, něco o první republice. Někteří se učí a učí, někteří se už naučili a v češtině studují a využívají ji v práci, nebo i všemožně tvoří. Za čtyři roky působení v Argentíně se moji studenti češtiny počítají na stovky a všechny jednoznačně spojuje nekritická láska ke všemu českému,

stejně tak si považují české učitele a učitelky. Kvůli nim má smysl v této práci pokračovat.

Ondřej Janeček, Buenos Aires, Santa Fe a Rosario (Argentina): 2015–2017

Práce s krajany je v mnohém fascinující a originální. Kdybych měl vybrat jednu věc, která mě naprosto ohromila, byly by to kolektivní vzpomínky na vyučující. Od prvního dne jsem se setkal s tím, že jsem byl postupně seznamován se všemi aktivitami svých předchůdců, respektive předchůdkyň. Postupně jsem se dozvídal o tom, s kým se vařilo, zpívalo, tančilo, kdo se více zaměřoval na geografii a kdo na literaturu. A tak jsem se na dálku seznamoval s prací předchozích vyučujících, o kterých krajané vždy hovo-

Hana Hanušová: Obálka básnické sbírky Susany Slaminny *Čápi mají dva domovy*, 2007

Pavína Řeháčková (první zprava v první řadě): Taneční spolek Sokol v Buenos Aires, 2024

řili s naprostou úctou a vděčností k jejich odvedené práci. Je mi tedy ctí, že jsem měl možnost zařadit se do tohoto společenství.

Jana Odevzdaná, provincie Chaco (Argentina), provincie Itapúa (Paraguay): 2016–2017

Rok mého působení v krajanské komunitě v Argentíně byl velmi obohacující. I když jsem si na začátku prošla kulturním šokem, mentalitu místních lidí jsem si rychle oblíbila a krajané z komunity mi byli velkou inspirací, jak učit češtinu lépe. Studenti mě naučili pít *maté* a jako dárek na rozloučenou jsem si odvezla nejen *kalabasu* (nádobu) na *maté*, ale také lásku ke španělštině a jižní Americe.

Zuzana Šepsová, provincie Chaco (Argentina), provincie Itapúa (Paraguay): 2017–2018

I po šesti letech, které už uběhly, je toho strašně moc, na co vzpomínám... na všudypřítomné horko a dusno, výborné červené víno z Mendoza s nezbytnou kostkou ledu, na *empanady* (pšeničné kapsy s náplní), neskutečně lahodné opuncie a manga, úžasnou noční hvězdnou oblohu, polední slunce na severu, svůj malý domeček v Sáenz Peña, dětské kolo, které jsem dostala k užívání, martyrium se zřízením účtu v argentinské Banco Nacional, fajn partu mladých lidí v Resistencii, osvěžující bazén doma u Sofie (krajanky z Resistencie) a také na skoro až surrealistickou cestu přes dvouapůlkilometrový most z Encarnación (Paraguay) do Posadas (Argentina), který jsem přejela přilepená na zádech neznámého muže na motorce...

Člověk ani netušil, co vše ještě může ve svých 40 letech zažít. Rozhodně bych neměnila!

Pavína Řeháčková, provincie Chaco (Argentina), provincie Itapúa (Paraguay): 2018–2021, Buenos Aires, Santa Fe a Rosario (Argentina): 2021–2024

Na práci u krajanů v Argentíně mě paradoxně překvapilo mé vlastní ponoření do české kultury, které bylo za „velkou louží“ mnohem intenzivnější než během života v domovině. Měla jsem také privilegium slyšet od řady krajanů archaické podoby moravských a slezských nářečí, vrátit se v čase a zažít „Masarykovo Československo“, jako rozená Jihočeška být zasvěcena do tajů převážně moravského folkloru okofněného argentinskou kreativitou a temperamentem. Na začátku mého působení v Argentíně mě mátlly četné drobné kulturní rozdíly, jako například místní zvyk neříkat „ne“, a tak se na jihoamerickém kontinentě výrazně vyvinula moje emocionální inteligence. Mimo jiné se ze mě stal náruživý popíječ lahodného horkého nápoje *maté*.

Petr Tábořský, provincie Chaco (Argentina), provincie Itapúa (Paraguay): 2021–2024, Buenos Aires, Santa Fe a Rosario (Argentina): 2024–2025

Kdo by to byl řekl, tři roky tam v dalekém Chacu, kde teplo neutichá, kde se před více než sto lety uchýlili tisíce našinců hledat své nové útočiště... Na tomto místě před lety započala má mise učitele krajanů s cílem podpořit české kulturní dědictví. Během té doby jsem si uvědomil, že se jedná spíše o poslání než o povolání. Předávání kultury prostřednictvím jazyka v prostředí krajan-ských komunit, navíc na tak vzdáleném místě, je něco kouzelného, něco, co vás pohltí. A nakonec se ze samotného učitele stává

učeň, aspoň tedy v mém případě, protože od krajanů odjíždím jako nový člověk, mnohem bohatší člověk. Toto dobrodružství však nekonečí, v tomto roce mě čeká spolupráce s krajany v centrální části Argentiny, na což se už moc těším!

Radim Schottl, provincie Chaco (Argentina), provincie Itapúa (Paraguay): 2024–2025

Třicet. Přesně tolik dní působím jako krajanský učitel v Argentíně. Není to mnoho. Jsem zatím v procesu objeovávání a zvykání si na místní odlišnosti. Když se mě před měsícem, den před odletem, moji přátelé ptali, jestli jsem nervózní, řekl jsem, že ne. Měl jsem pocit, jako kdyby mě čekala nějaká běžná cesta, třeba do Ostravy. Za posledních pár let jsem si zvykl na to, že ať už jsem kdekoliv na světě, všude se cítím jako doma. A obzvláště tady v Chacu, kde mě místní krajané přivítali opravdu jako doma. Zvykám si i na jiný styl výuky. Po šesti letech učení na prvním stupni základní školy se průměrný věk mých žáků posunul o pár desítek let výš. Naštěstí i dospělí se rádi na chvíli stanou dětmi a učení je vždy zábava. A tak se těším na další čas strávený v této krásné krajanské komunitě.

Poznámka

Rozhovory vznikaly během března a na začátku dubna 2024 a byly vedeny písemnou formou.

Setkání krajanů s pražskými zástupci Domu zahraniční spolupráce (náměstek ředitele a vedoucí sekce vysokoškolského a celoživotního vzdělávání Roman Klepetko, prezidentka Československého klubu Ludmila Chludilová, ředitel DZS Michal Uhl, vedoucí komunikační a analytické sekce Soňa Lippmann, vyslaná učitelka Michaela Svojšová)

Návštěva páteční školy – skupinová výuka nejstarších žáků

Na návštěvě v Austrálii

Michaela Svojšová / krajská komunita Adelaide, Austrálie

Na samém začátku března 2024 navštívila Československý klub v Adelaide delegace z Domu zahraniční spolupráce (DZS) sídlícího v Praze. Zájem o setkání s pražskými zástupci ze strany krajanů byl mimořádně velký. V klubu se tak první březnový páteční večer sešlo přibližně 120 členů místní české komunity.

Všemi očekávaná návštěva přicestovala z centra města do čtvrti Brompton, ve které se klub nachází, v horkém australském odpoledni městskou hromadnou dopravou, s batohy plnými darů pro krajany a dobrou náladou, přestože na odpočinek po náročném letu měla pouhý den.

Ředitel DZS Michal Uhl, náměstek ředitele a vedoucí sekce vysokoškolského a celoživotního vzdělávání Roman Klepetko a vedoucí komunikační a analytické sekce Soňa Lippmann se nejprve seznámili s klubovním výborem v čele s prezidentkou Ludmilou Chludilovou, jež se významně zasadila o plynulý chod odpoledního programu. S protagonisty večera také natočila krátké video pro sociální síť, ve kterém odpovídá na otázky spojené s krajskou problematikou¹.

Bývalý předseda Zdeněk Jiránek poté hostům podrobně vyložil historii založení krajan-

ského spolku i klubu v roce 1949 a věnoval jim výtisk klubovní kroniky. Členové místní krajské komunity jsou totiž náležitě hrdí na to, že Československý klub v Adelaide je nejstarším etnickým klubem v Jižní Austrálii, a prvním klubem Čechoslováků v celé Austrálii vůbec. V listopadu tohoto roku uplyne již 75 let od jeho vzniku. Jubilejní oslavy se budou konat v mírném předstihu společně s tradiční oslavou založení samostatného Československého státu na konci října.

Nechyběla ani prohlídka klubových prostor, jež jsou v případě Československého klubu v Adelaide skutečně velkorysá. Sídelní dům vznikl přestavbou původního kostela a společně s dvorem nabízí svým uživatelům více než 1 000 čtverečních metrů.

Členové tak mají k dispozici vlastní jídelnu, kuchyň, bar, sál s pódium, kancelář (původně nahrávací studio), malou učebnu, úklidové prostory, dětské hřiště a parkoviště. Maximální kapacita vnitřních prostor je 350 osob.

Československý klub v Adelaide je nejstarším etnickým klubem ve státě Jižní Austrálie.

Starousedlíci vzpomínají na silvestrovské oslavy, kdy si museli z domova přinést vlastní židle, aby se měli kam posadit. Za totality, kdy nesměli navštěvovat své rodiny a přátele v Československu, se klub stal jejich druhým domovem. Pořádaly se tu nejrůznější sportovní turnaje, přednášky, plesy, zábavy a folklorní slavnosti tak, jak si je pamatovali z dětství a mládí. Nutno podotknout, že již tehdy krajané v klubu provozovali komunitní výuku pro děti.

Historické okénko vystřídala sonda do života místních Čechoaustralánů. Hosté byli vyzbrojeni nesčetnými poznatky ohledně krajských komunit rozestých různě po světě, domácí se chtěli blýsknout

a zaujmout pozorné posluchače svými příběhy i zajímavostmi vzdáleného kontinentu. Porovnávalo se, přirovnávalo, analyzovalo a diskutovalo se o všem možném.

Poté už se zástupci DZS věnovali hospitaci ve škole a hlavnímu bodu jejich pracovního programu – představení možností studia na českých vysokých školách. Z důvodů časového omezení měla delegace možnost zkráceně nahlédnout do hodin prostřední (7–11 let) a nejstarší věkové skupiny (12–17 let). V obou skupinách jsme se věnovali heraldice, především pak erbům. Zajímalo nás, kde se s nimi děti mohou setkat. Jakým způsobem erby vznikaly, jaké barvy a symboly na nich můžeme nalézt a co z nich můžeme odvodit.

V následujících hodinách jsme navázali tvorbou vlastních erbů. Prostřední věková skupina měla za úkol vytvořit rodinný erb, kde jednotlivá pole vystihovala jednotlivé členy rodiny včetně domácích zvířat. Starší děti pak dostaly za úkol vytvořit erb pro naši českou školu nebo klub. Jedním z kritérií bylo zachytit propojení mezi australskou a českou identitou.

Ojedinelou příležitostí neformálního posezení s našimi vzácnými hosty z DZS si nechal ujít především nejstarší žáci České školy (13–17 let), kteří se tentokrát dostavili v kompletní sestavě společně se svými rodiči. Z podnětné debaty, jež pokračovala ještě dlouho po skončení prezentace, bylo patrné, že se na avizované setkání důkladně připravili včetně vhodně formulovaných otázek.

Rodiče si odnesli mnoho cenných informací ohledně studia na státních i soukromých českých vysokých školách a společně s dětmi si užili zábavný vědomostní kvíz o České republice a Austrálii, který všem pří-

tomným v mnohem rozšířil obzory. Například už víme, že Česká republika je téměř 100x menší než Austrálie a také že v Česku máme zhruba 60 vysokých škol.

Čeští krajané, kteří měli v tento večer možnost promluvit si s pražským vedením DZS, si vysoce cení zejména jeho přátelského přístupu, ochoty naslouchat mnohdy komplikovaným životním příběhům místních emigrantů emigrantů. A váží si také Programu českého kulturního dědictví v zahraničí, jehož součástí je i vysílání učitelů českého jazyka a literatury ke krajským komunitám ve světě.

Ráda bych jménem Československého klubu v Adelaide poděkovala za veškerou podporu, kterou česká strana, zejména

Dům zahraniční spolupráce, místní krajské komunitě a vyslaným učitelům dlouhodobě poskytuje. Odhodlaným reprezentantům DZS děkuji za vstřícnost a nasazení, se kterým k jednotlivým úkolům večera přistoupili, přestože byli indisponováni únavou z letu a výrazně limitováni časem.

Děti všech věkových kategorií posílají své velké díky do Prahy za neskromnou dávku sladkostí, jež nám byla doručena. ■

Rodiče si odnesli mnoho cenných informací ohledně studia na státních i soukromých českých vysokých školách.

Radost ze sladké odměny z Prahy

¹ Dům zahraniční spolupráce [online]. Cit. 2024-04-04. <<https://www.facebook.com/reel/425556136518777>>.

S televizní kamerou za krajany

Jak chutná život Bosně, Chorvatsku, Rumunsku, Argentině a Brazílii

Marie Štěpánová / 3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

Na obrazovky České televize se v minulém roce dostali krajané hned z pěti zemí, za kterými jsme se vypravili s televizním štábem. Národopisně i cestopisně orientovaný pořad *Pečení na neděli*, který v předchozích řadách putoval po všemožných zajímavých koutech Čech, Moravy a Slezska, kde se snažil zachytit staré a mnohdy pozapomenuté recepty babiček i řadu řemesel, životních příběhů i tradic, se v průběhu roku 2023 podíval nově i za hranice republiky.

Zprvu možná až nereálný projekt jsme „upekli“ s mým bytným, kameramanem ČT Janem Hellerem, „doma na chodbě“. Tehdy přišel s prosbou: „Maruško, když to znáš u krajanů v mnoha koutech světa, nepřipravila bys materiály ke scénářům k různým českým enklávám?“ Vybrali jsme deset států, z nichž pět jsme divákům představili již v minulém roce, další se plánují zřejmě na rok 2025. Nápad dostal v České televizi zelenou a již v dubnu 2023 jsme se s režisérem Zbyňkem Fialou, moderátorkou Petrou Burianovou, první vítězkou soutěže

I při pečení buchet *funusek* s nadhledem: rodačky z bosenské Nové Vsi Greta Vašková a Štefica Kraftová

Tři jubilea: natáčení mandolínového orchestru (50 let) v baptistickém sboru (100 let) ve Svaté Heleně (200 let)

Vysílání se šťastným koncem: Argentinský farmář Pedro Kozoň našel díky svému odvysílanému příběhu svou dárnu ztracenou dceru

Peče celá země, a dalšími členy štábu ocitli na druhém konci světa – mezi temperamentními krajany jihoamerickými, v červnu a červenci pak u české menšiny na neméně ohnivém Balkáně.

Chaco folklorní, farmářské i uzenářské (Argentina)

SČechoslováky v argentinském Chacu jsme oslavili 110. výročí příchodu jejich předků do oblasti Presidencia Roque Sáenz Peña, a to parádou s českou a slovenskou hymnou (v podání místní argentinské dechovky), odhalováním nového pomníku „o něco mladších“ Slováků v Argentině, slavnostním mnohachodovým, česky laděným obědem, módní přehlídkou krojů, vystoupeními folklorního souboru *Moravanka* (od roztomilých argentinско-českých dětí po horkokrevnou mládež), zejména pak prvním velkým pocovidovým setkáním davů potomků Čechů i Slováků. V příbězích lidí jsme naráželi na těžkosti života na odlehleém kontinentě i na přínos Čechoslováků v oblasti uzenářství, kultury apod.

Krom všudypřítomných českých stop ve městě vzdáleném od ČR více než 11 000 kilometrů (Pražského Jezulátka v kostele, sochy Masaryka a Štefánika, památník Čechů i Slováků, jmen ulic, sportovišť Morava či Sokol, českých náhrobků na hřbitově, artefaktů v místních muzeích...) jsme se zaměřili i na krajské osídlení na řadě „čaker“, farem v divoké argentinské přírodě, obklopených nebezpečnou exotickou zvěří (v podobě kočkovitých šelem, jedovatých hadů či kajmanů...). Život na odlehlých farmách jsme poznávali u neohrožené babičky Lidušky Soldánové, která ve svém stáří dokáže zneškodnit revolverem chřestýše, či u polnosti a cihelny Pedra Kozoně, kterého po televizním vysílání kontaktovala jeho ztracená dcera, která otce roky hledala (a on ji též).

Na obrazovku ČT se dostaly dámy v sídle Union Checoeslovaca, které pekly slovenské *studienky* nebo české vanilkové rohlíčky (přizpůsobené však již prostředí –

s arašidy místo lískových ořechů); předsedkyně Silvia Noemi Kníž hrdě představila muzeum, školu či kroje dovezené ještě z Evropy. Neformálně jsme nahlédli i do výuky krajany oblíbeného českého učitele Petra Táborského, který byl štábu nápomocen, viděli jsme i domek, v němž přespávali cestovatelé Hanzelka se Zikmundem.

Schopný zpěvák, divadelník i bývalý předseda krajského spolku Karel Jurásek (Carlito) na kameru ukázal, jaké receptury si uchoval po předcích, a připravil vynikající klobásky a uzené. Ryze argentinské *asado* (grilované maso) obětavě pro spolkové akce pekl bodrý „strýček“ Luis Husák, který jako kdyby se vyloupl z moravské vesničky a který se doma pyšní vzácnou kolekcí českých písní na starých, krajany produkovaných gramofonových deskách. Můžete ho slyšet též v krajském rozhlasovém vysílání (ovšem již ve španělštině). O svých jihomoravských (konkrétně pro Chaco důležitých velkobílovických) kořenech hovořil snad nejmladší tamní mluvčí češtiny Pablo Černý, rovněž výborný uzenář, jehož rodina je spojená i s výrobním řemeslným družstvem La Union, které Čechy hojně zaměstnávalo.

Batayporã / Baťova Dobrá Voda a její české stopy (Brazílie)

České osídlení v Baťou založené obci Batayporã mapoval další z dílů: silnou postavou se silným příběhem byla houževnatá, podnikavá, zároveň vysoce inteligentní a elegantní dáma – vnučka podnikatele Jana Antonína Bati Dolores, která v díle rovněž poodhalovala své kulinářské umění: vařila polévku (což je pro Brazílii netypické) a pekla tradiční brazilské *brigadeiros*, čokoládové kuličky s legendárním příběhem. Vybálena též sbírkou 27 cenných krojů, zavzpomínala na dědečka, provedla nás po své rozsáhlé farmě, která dává doposud práci mnoha míst-

ním obyvatelům (a kde její krásná, drobná, ale energická dcera pokračuje v jejím díle, je zootechničkou i překvapivě dobrou kovbojkou). Život v obklopení džunglí je velice tvrdý: Baťovým kupříkladu jaguáři zlikvidovali čtvrtinu dobytka, krokodýli z nedaleké řeky napadají jejich psy...

V Bataypoře, jejíž jméno znamená v domorodém jazyce guaraní „Baťova Dobrá Voda“, člověk vidá české turistické značení, vyobrazení Jana Antonína Bati i po něm pojmenovanou základní školu, pod palmami ryze jihomoravskou bránu či kapličku s Pražským Jezulátkem (další sošku přivezla krajanům moderátorka Petra), ale i centrum Jindřicha Trachty, Baťova spolupracovníka zodpovědného za jedno ze čtyř baťovských měst, který obuvníkovi pomohl vykfesat z pralesa moderní město.

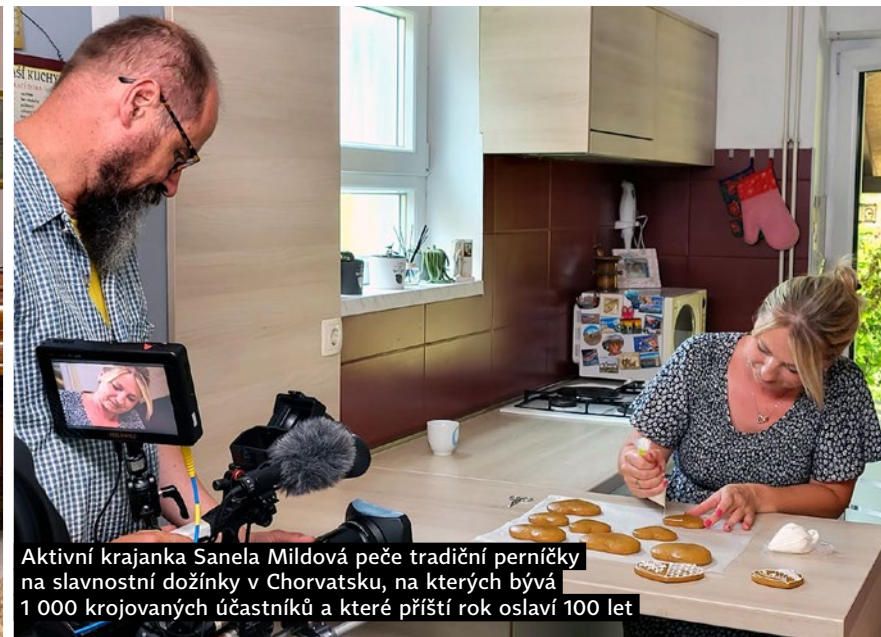
Trachtova dcera Nida a vnuk Evandro, honorární konzul, zvěrolékař a velice aktivní a povídací krajan, byli dalšími protagonisty brazilského dílu. Evandro uspořádal setkání krajanů z Baťových měst (Kubíkových, Dobešových...), uvařil tradiční knedlíky a v moravsky vyzdobené kuchyni v zahradě plné papoušků, kávovníků a citrusů upekli *frgály*, které měly již díky mangu, kvajávě (plod stálezelené dřeviny) či místnímu sýru netradiční brazilský náboj. Jeho maminka Nida (stylově v tričku s milovaným Pražským Jezulátkem) upekla nesmírně pracnou brazilskou roládu zvanou „bolo de rolo“, zatímco pánská část rodiny nás hostila pálenkou s ovocem kešu.

Dožínkové Daruvarsko a místní včelařství, rybníkářství, vinařství, sýrařství... (Chorvatsko)

Daruvar je městem lázeňským, zámečnickým, pivovarnickým, starořímským, vinařským i zemědělským, je však zejména sídlem všech českých institucí –

Elegantní a podnikavá dáma, vnučka Jana Antonína Bati Dolores (vlevo), která byla v Brazílii vždy ponořena do českého a slovenského folkloru, má doma sbírku cenných krojů, včetně unikátního pražského

Aktivní krajanka Sanela Mildová peče tradiční perníčky na slavnostní dožínky v Chorvatsku, na kterých bývá 1 000 krojovaných účastníků a které příští rok oslaví 100 let

od Svazu Čechů (sdružujícího 33 Českých besed) a vydavatelství Jednota přes české knihovny a rozhlasové vysílání po vzdělávání v češtině od mateřské školky po gymnázium.

Jeho stránku vinařskou jsme se štábem poznávali u českých rodin Chalu-pových a Voborníkových, kde jsme vyslechli množství svérázných příběhů, prošli si sklípky i vinice, z nichž jsme při západu slunce měli výhledy na okolní osídlené Čechy.

Včelařství, které se vyznačuje i kočováním po různých klimaticky odlišných regionech Chorvatska, nám představovala včelařka Zdenka Bílková, která líčila, jak se jezdívalo autobusem plným včelek za řepkou, akátém, různě do lesů, do exotičtějšího přímořského prostředí či v dobách společného jugoslávského státu do slunečnicových polí srbské Vojvodiny. Jejím syn Vladimír, který dobrodružný život ve včelařské rodině od dětství zažíval, akcentoval šestigenerační historii výroby medu v rodině na území Chorvatska i obecnou inklinaci Čechů k chování včel (někteří si během posledních dvou staletí úly přinášeli ze své pravlasti). Vladimír Bílek, krom včelaře nyní aktuálně zejména poslanec za českou a slovenskou menšinu, divákům osvětlil, že českých krajanů je v Chorvatsku podle odhadů okolo 14 000.

Sýrašťví jsme navštívili v Dolních Sřežanech u rodiny Jarešů, kde nám plynou češtinou představily krásné mladinké dcery výrobu sýrů jak podle receptur donesených krajany z pravlasti, tak částečně přizpůsobenou chorvatskému prostředí: např. s charakteristickým „skřípajícím“ sýrem *skripavac* rodina opakovaně vyhrává zlaté medaile. Představili jsme i rybníkářství (historicky evropského formátu) na Končenicu, Čechy

hojně osídleném. Z místních ryb se zde dělá i kapří polévka zvaná *fišpapríkás*, kterou diváky naučila Růžena Husáková. O české menšině hovořila i její neteř Kristina Kvapilová, vedoucí folklorní skupiny *Končenicá chasa* i celé místní České besedy.

Dožínky na chorvatském území, které se konají jednou za dva roky, budou v roce 2025 slavit již celé století.

Své pekařské umění ukázaly Anamarija Tothová, která často vařívá pro Českou besedu Daruvar a která v horkém letním dni připravila oblíbený chorvatský dezert *ledový vítr*; sympatická Sanela Mildová z České besedy Šibovec nachystala perníčky na dožínky, nejceněnější etnografickou přehlídku v Chorvatsku.

Tradice velkolepých obžínků či dožínků na chorvatském území bude roku 2025 slavit již celé století. Na akci, která se koná jen jednou za dva roky, štáb nemohl chybět. Na tradiční staročeský jarmark a průvod v pestrých krojích původem z různých koutů Čech a Moravy a s alegorickými vozy se sjíždí na tisíc krajanů (a ještě jednou tolik diváků) – jedná se i o oslavu „žni celé české kultury“. Jak zmiňovala jedna z jejich organizátorek Željka Zadrová: z povozů, které znázorňují různé fáze žni (setí, okopávání, mletí...) je největší zájem o vůz poslední: hospodu čepující pivo.

Za krajany bosenskými na obou stranách Sávy (Bosna)

Též jsem štáb přivezla do severobosenských vesnic (a k rodákům žijícím za řekou na Slavonskobrodsku, které je dnes již chorvatské), mnohou nejnavštěvovanější, avšak v Čechách i ve světě jedné z nezapomenutějších enkláv.

Hrdiny dílu byli Pepík Holoubek, který si kvůli nám vzal týden volna a byl nám ná-

pomocen a který též s kamarádkou Dariou Kraftovou diváky obohatil o recept na charakteristickou bosenskou *baklavu*; Greta Vašková napekla buchty *funusky*, Štefica Stručková představila *železná koláčky*, jež se dělávaly ve formě, kterou vyráběl její strýček kovář, ale i výrobu likérů, kterými hostily novoveské dívky chlapece na *Kateřinské zábavě*, tzv. Babském bále, kde mívaly dámskou volenku.

V Nové Vsi o historii přistěhovalectví pohovořil předseda Vjekoslav Kratožil, typické balkánské *sarmy* pro české publikum uvařily česky hovořící Srby – sestry Nada a Rada, které se vdaly do českých rodin (Burešů a Jandíků) a aktivně pomáhaly propagovat českou kulturu folklorem či krajanskými akcemi. Jejich vnoučata ještě tančí v tradičních „červených sukýnkách“.

Tyto jednoduché kroje se stále drží i ve folkloru Mačina Brda, kde jsme krom zhlédnutí dětského vystoupení vyzpovídali tamního nejstaršího Čecha Lojzu Stručka, který byl během poslední války vyhnán ze svého domova, ale vrátil se tam zpátky. České stopy doposud nesou české spolkové domy i české hřbitovy v obou vsích.

Banát jubilejní: od vodních mlýnků k řezbářství (Rumunsko)

Do rumunského Banátu, unikátního ostrůvku českého života, v Čechách velmi proslulého, jsme dojeli nedlouho před oslavami 200 let od příchodu prvních přistěhovalců.

V Tisovém údolí alias Eibenthalu jsme se zaměřili na dílnu řezbáře Štěpána Benedikta. Naši pozornosti neunikly doly, které dříve krom zemědělství zaměstnávaly velkou část obyvatelstva (včetně Štěpána Benedikta). Svě pečení (*nalejvák* – bublaninu) i folklor představila Denisa Pospíšilová s dalšími členy rodiny a mladými lidmi, kteří

se rodné vesnice stále drží; Tiberiu Pospíšil zdůrazňoval důležitost katolické víry a tradice předků.

Svatá Helena, nejstarší existující vesnice, je zčásti i baptistická – s filmaři jsme navštívili baptistický kostel, který to léto slavil 100 let, a místní baptistický orchestr, který byl toho roku padesátiletý. Pohovořil o něm Ferdinand Pek, jeho dcera Esterka Peková, místní mladá učitelka, která se vrátila do své rodné obce, nás provedla po škole, kterou prošla již v roli žákyně i učitelky. Typické svatohelenské rohlíčky upekla místní „pohádková“ babička Anna Kunová.

V Gerniku kamera prolétla za poutavého vyprávění Josefa Merhauta o běžném i slavnostním životě krajanů místním skanzenem, dvě Aničky (Anna Altmanová a Anna Mašková) usmažily vdočky obohacené o turecké žele *rahat*, mladý hospodář Václav Merhaut prokázal dosavadní funkčnost soustavy *vođenje*, vodních mlýnků, když si došel pomlít špaldu pro potřeby vlastní rodiny (a rodiny své maminky, která doposud peče v peci vlastní chleba).

Poznámka

Všem čtenářům doporučujeme krajanské díly ke zhlédnutí:

Argentina (2023) [online]. Praha: ČT, 19. 11. 2023. Cit. 2024-04-01. <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13889655314-peceni-na-nedeli/223544160510004/>>.

Banát (2023) [online]. Praha: ČT, 26. 11. 2023. Cit. 2024-04-01. <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13889655314-peceni-na-nedeli/223544160510006/>>.

Bosna (2023) [online]. Praha: ČT, 3. 12. 2023. Cit. 2024-04-01. <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13889655314-peceni-na-nedeli/223544160510008/>>.

Brazílie (2023) [online]. Praha: ČT, 12. 11. 2023. Cit. 2024-04-01. <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13889655314-peceni-na-nedeli/223544160510002/>>.

Chorvatsko (2023) [online]. Praha: ČT, 10. 12. 2023. Cit. 2024-04-01. <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13889655314-peceni-na-nedeli/223544160510010/>>.

Zdroje

LALIĆ, L. (2023) *Krajanské speciality a Česká televize* [online]. Daruvar: Radio Daruvar, 12. 7. 2023. Cit. 2024-04-01. <<https://www.radio-daruvar.hr/krajanske-speciality-a-ceska-televize/>>.

ŠTĚPÁNOVÁ, M. (2023) *Krajané z Chorvatska, Bosny, Rumunska, Brazílie a Argentiny na obrazovkách České televize. Jednota*, 49, s. 18–19.

Recenze muzikálu *Once* v italském prostředí

AUTENTICKÝ TEXT

Valentina Carnali, úvod Jana Sovová / lektorát Padova, Itálie

Valentina Carnali je posluchačkou 2. ročníku češtiny na padovské bohemistice a zároveň studuje sémiotiku a teorii komunikace v magisterském

programu na univerzitě v Bologni. Momentálně působí jako stážistka v digitální laboratoři Národního filmového archivu v Praze.

RECENZE MUZIKÁLU "Once"

V středu 6. prosince jsem pracovala v divadle jako uvaděčka a divala jsem si na muzikál „Once (Una vita nella vita)“, podle irského filmu, který má stejný název. Nic jsem nevěděla o tom příběhu jen, že skladatelka je Češka. Přčetla jsem něco o tom představení a našla jsem, že hlavní protagonistka je Češka. Myslela jsem, že to konečně by mohla být dobrá možnost jak ukázat něco o Česku v Itálii, kde česká kultura není tak známá. Brzy po začátku muzikálu jsem pochopila, že bohyně ta šance vůbec nebyla využita. Hudba a písničky byly skvělé, ale naopak obsah byl příliš schematický. Příběh je plný jednoduchých stereotypů o vichodu. Neviditelnější stereotypy představení byly především o emigraci, o ženách a vztahu mezi mužem a ženou. Krátce příběh je o ženě z Česka, která emigrovala na západ a žije v Irsku se svou matkou a dcerou (která určitě nemá tatínka). Jednou na ulici ta žena se setká s muzikantem, který hraje své písničky. On je bez úspěchu ale chtěl by být profesionální muzikant a odjet do New Yorku, kam se přestěhovala jeho přítelkyně. Ale kromě hraní na ulici on nic nedělal a jen tatínkovi pomaha jako opravář. Příběh je založený na tom, jak žena mu pomaha uskutečnit sen stát se profesionálním muzikantem. To je určitě klasický stereotyp o vztahu mezi mužem a ženou a se ženou obětuje pro toho muže. Ona je skutečně aktivní a učila pro něj všechno co je možné. On naopak nic nedělal pro ni aby zlepšil její situaci. Kromě obsahu byl ve muzikálu jazykový problém. Během představení herci, kteří měli interpretovat české emigranty, mluvili s vysokým akcentem. Určitě problem není vysoký akcent sám o sobě, ale že nebyla respektována určitá jazyková důstojnost.

Dvě stě let Svaté Heleny

Klára Jířová / krajanská komunita Svatá Helena a Gernik, Rumunsko

Před dvěma sty lety v roce 1823 dorazily do nehostinných lesů nad Dunajem u samé hranice habsburské říše první skupinky kolonistů z českých zemí, aby zdejší krajinu zúrodnily a vystavěly české vesnice. V srpnu 2023 jsme si toto výročí připomněli třídenními oslavami založení Svaté Heleny, první dochované české vesnice. K této události jsem s velkou pomocí stážistů programu Erasmus+ přichystala několik projektů, které nyní představím.

Banátská kuchařka Svatá Helena

Knihu receptů jsme začali plánovat s dvouletým předstihem. Se skupinkou svatohelenských žen jsme stanovily formát i výběr receptů. Stážistky programu Erasmus+ na jaře 2022 recepty sepsaly. V září jsme jídla nafotili s místními fotografy a na čas práci přerušili, bylo třeba „jen“ sehnat sponzory. S tím mi skvěle pomohl Ivo Dokoupil z Člověka v tísní, který vždy zadal úkoly typu „Vytvoř maketu!“ či „Napiš charakteristiku projektu!“ aj. Snadné to nebylo, ale nakonec se peníze sehnat podařilo. Během jara nás s další stážistkou Anežkou Libánskou čekala vydatná práce redakční. Grafická podoba knihy se rodila dlouho. Přála jsem si, aby vyjadřovala podobnou hravost a pestrobarevnost, jakou na Svaté Heleně vnímám už několikátým rokem. Nakonec jsme publikaci z tiskárny dostali doslova na poslední chvíli a na oslavách se ihned stala bestsellerem. A co si podle ní můžete připravit? Třeba polévku *praženku, kucmoch*, tradiční nedělní *máčidlo* anebo *svatohelenské rohlíčky*.

Dvě století Svaté Heleny

Když mě na jaře 2021 Petr Hruža, místostarosta Svaté Heleny, požádal o knížku o Svaté Heleně, napadlo mě, že by bylo hezké sestavit kratší a populárně psanou monografii, v níž by každou kapitolu napsal daný odborník. „Že si tím ušetřím práci,“ myslala jsem si. Opak byl pravdou. S rozrůstající skupinkou vědců jsme se scházeli na online schůzkách od zimy 2021–2022, domluvili rozsah i specifikovali zadání, založili úložiště a stanovili termíny. Od podzimu jsem pak knihu finalizovala a s každým z dvacítky autorů si vyměnila dvacet až mnoho set e-mailů. Ulehčující bylo jen to, že jsme zároveň řešili texty k panelům naučné stezky. Většinou se naše korespondence týkala

úrovně srozumitelnosti textu či kvality fotografií. Nejintenzivnější práce nastaly od února do června 2023 a přinesly nám s Anežkou Libánskou nejednu pernou chvíli. Do tiskárny se mi pak knihu podařilo poslat až na konci července. Paralelně se opět hledaly finance, opět se psalo mnoho žádostí.

Tele z Čoprtánu

Povídku *Tele z Čoprtánu* napsali moji žáci ze Svaté Heleny v hodinách češtiny na jaře 2021 a její genezi jsem popsala ve 13. čísle *Krajiny češtiny*¹. Několik lidí, včetně renomovaného literárního redaktora, si pak příběh přečetlo a utvrdilo mě v myšlence ho vydat. Nápad se zalíbil Štěpánovi Slanému z organizace Český Banát. Slíbil vydání a doporučil výtvarnici. S Janou Vlkovou jsme pak tak dlouho komunikovaly o vizuální podobě knihy, že jsme ji prvně držely v rukou také až na oslavách.

Dějiny a tradice Svaté Heleny

Knihu sepsal emeritní ředitel ZŠ ve Svaté Heleně František Roch. Začal na ní pracovat po svém odchodu do důchodu v září 2021. Přibližně po půl roce

mě navštívil s hustě popsaným sešitem, že „už má knihu hotovou“. Některé kapitoly jsme vyřadili. Mylně jsem předpokládala, že zbrzdím jeho nadšení, když mu zadám vše přepsat do počítače. Za několik měsíců byl hotov. Následovala mravenčí práce našich stážistů celý text s autorem projít větu po větě, zestručnit a upravit. Na jaře 2023 jsem celou knihu přečetla, zkorigovala, zkrátila asi o třetinu... a řádně neuložila, takže jsem to dělala dvakrát. Lukáš Daňo ji pak přečetl ještě poosmé a podesáté a měli jsme hotovo. S velkou radostí jsme ji představili na oslavách, i s menší sestřičkou v rumunštině.

Hamparádí. Exponáty Českého domu v Gerniku

Tato knížka může být krásným dárkem z Banátu. Jedná se vlastně o katalog předmětů denní potřeby a pracovních nástrojů, přináší jejich popis i autentické vzpomínky mnoha Gerničanů nejstarší generace. Pracovala jsem na ní od roku 2020 a byla jedním z impulsů, proč jsme začali do Banátu hledat stážisty. Natáčení vzpomínek pamětníků mi totiž zabralo celou první zimu v Banátu a stále jsem nebyla u konce. Vznikla tak barevná publikace obsahující množství fotografií, texty v banátské češtině i slovní-

Táhneme se sem lán světa...
Foto: Ivo Dokoupil

¹ JÍŘOVÁ, K.: Tele z Čoprtánu aneb Když banátské děti píší. *Krajiny češtiny* 13, 2021, s. 10–11.

Hudební divadlo na oslavách
Foto: Vlasta Muntean

ček češtiny spisovné a banátské. Sazbu připravila naše stážistka Denisa Kučíková, tisk knihy financoval UDSCR².

Naučná stezka Svatá Helena

Texty a fotografie k celkem 18 panelům jsme chystali paralelně s knížkou *Dvě století Svaté Heleny*. Do práce se zapojily děti ze Svaté Heleny, které návrhy textů pročetly a komentovaly v hodinách češtiny, např.: „Řekněte tomu vědci, že to napsal moc nesrozumitelně.“ Nebo: „Řekněte mu, že tak to nebylo.“ Má redakční práce tedy byla hlavně diplomatická. Obrovský dík patří opět Anežce Libánské za korektury i za systematizaci fotek. Stezka existuje ve třech jazykových

Nadílka knížek z oslav 200 let Svaté Heleny
Foto: archiv autorky

mutacích, přes QR kódy se navíc zájemce dostane k rozšíření s řadou dalších fotografií a videí. Finance se sháněly složitě. Výroba panelů i stojanů a montáž pak ale šla jako po másle. Nikdy nezapomenu, že je možné, aby jeden den nestálo nic a druhý den celá stezka, byť někde ještě dosychající beton jistily latě. Stezku jsme slavnostně otevřeli v rámci oslav za přítomnosti řady hostů v čele s Halkou Kaiserovou, českou velvyslankyní v Bukurešti.

Poklady Gerniku, naučná stezka po tradičních staveních

Na dvanácti panelech umístěných po celé vesnici představuje stezka části tradičních domů jako zdivo, fasády, okna a dveře či komíny, ale také menší stavby jako vodní mlýnky, chlévy či ploty. Součástí je online verze ve třech jazykových mutacích. S památkářkou Hankou Pavelkovou jsme dlouze ladily texty panelů. Následovaly překlady do rumunštiny a angličtiny, grafický návrh, druhý grafický návrh, čtyřicátý grafický návrh, sedmé korektury, dvanácté korektury a finance. Stezka stála a v létě 2024 byla slavnostně otevřena.

Nepůjdeme za lepším

Při plánování programu oslav ve Svaté Heleně jsem kromě tradičního folklorního programu chtěla zvolit i něco jedinečného. Scénář, hudbu i písňové texty jsem musela ušít poměrně horkou

jehlou během asi dvou odpolední, ale jinak to v roce příprav na slavy stihnout nešlo. Na nácvik hudebního divadla jsme se scházeli ve stále se rozrůstající skupině v podstatě celé léto. Velkou radost mi dělalo, že se zapojili jak katolíci, tak baptisté, jak děti, tak mládež, dospělí. Napřed jsme se naučili zpívat písničky, pak přidali choreografii a začali zkoušet herecké scénky. Popisují to záměrně věčně, mezi řádky si můžete představit hodně smíchu i slz, když se nám podařilo dojmout na zkouškách i sami sebe. Nebylo snadné skloubit časově náročné zkoušky s prací na poli a dalšími povinnostmi všech zúčastněných. Hráli jsme během oslav dvakrát, v pátek a v sobotu, v pátek nervóznější, v sobotu uvolněnější, avšak s několika výpadky. Že bychom rozplakali takové množství diváků, a to zejména mužského pohlaví, jsme neplánovali.

Poznámka

Záznam z představení najdete na našem YouTube kanálu TV Český Banát: *Nepůjdeme za lepším. Divadlo z oslav 200 let Svaté Heleny* [online]. Cit. 2024-04-04. <<https://www.youtube.com/watch?v=5iD15brrEoo>>.

Knihy jsou k dispozici na *Info Banát* [online]. Cit. 2024-04-04. <www.infobanat.cz>.

Naučné stezky naleznete na Banát. [online]. Cit. 2024-04-04. <www.banat.cz>.

² UDSCR – Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku

Studijní cesta za češtinou Praha byla krásnější než Padova

Jana Sovová / lektorát Padova, Itálie

Ve dnech 5.–12. června 2023 se patnáctičlenná skupina italských studentů vydala v doprovodu vyučujících na studijní cestu do Prahy. Pobyt v českém prostředí a přímý kontakt s jazykem, kulturou a zástupci řady významných institucí byl pro všechny zúčastněné nezapomenutelným zážitkem.

Na počátku stál úmysl profesora českého jazyka a literatury Alessandra Catalana uspořádat koncem akademického roku týdenní soustředění spojené se semináři, workshopy a přednáškami z české historie, literatury a lingvistiky. Po domluvě s bývalou ředitelkou Českého centra Milán Simonou Calboli však padlo rozhodnutí přesunout vše přímo do centra dění, a sice do hlavního města České republiky s tím, že České centrum zajistí ubytování na koleji, zatímco padovská univerzita pokryje cestovní náklady. První taková výprava se uskutečnila na jaře 2020. Po nucené odmlce během pandemie připadl druhý ročník akce nazvané *Viaggio studio a Praga / Studijní pobyt v Praze* na červen 2023.

Z letiště v Trevisu odcestovali společně s bohemisty také posluchači monografického kurzu Alessandra Catalana o Milanu Kunderovi. Všichni si s sebou vezli referáty založené na četbě dalších českých autorů, jejichž prezentace byla součástí studijního dne na půdě Ústavu pro českou literaturu AV ČR s názvem *Česká literatura 20. století v románech*. Po příletu výpravu zaskočilo deštivé a na červen neobvykle chladné počasí; k tomu se přidaly průtahy při registraci ubytování kvůli nefunkční čtečce občanských průkazů. Při pozdní večeři zjistili mladí Italové

a mladé Italky, že i zdánlivě nezákladná položka v menu jako „kuřeč steak s bramborem“ může obsahovat nahnědlou omáčku, o jejíž existenci neměli z dosavadních zkušeností ponětí. První rozpačité dojmy byly vyváženy dokonale fungujícím systémem MHD a nízkou cenou vynikajícího piva. Intenzivní sociokulturní rychlokurz právě započal.

První západ slunce ve městě nad řekou si všechny účastníky podmanil.

Druhý den dopoledne jsme byli hosty ústředí Českých center na Václavském náměstí, kde nás přivítal tehdejší generální ředitel Ondřej Černý spolu s ředitelem odboru mezinárodních vztahů MŠMT Ladislavem Bánovcem. Úvodní slovo patřilo Alessandru Catalanovi a Simoně Calboli, která za tímto účelem přicestovala na pár dní z Milána. Následovaly referáty Anny Hrabáčkové a Adriany Krásové o české literatuře v zahraničí z pohledu Českých center, Terezy Puldové a Alžběty Havlíkové o podpoře a roli Českých center pro rozvoj českého jazyka, Simony Calboli o české kultuře v Itálii, Jana Zikmunda o překladech české literatury a činnosti Českého literárního centra, Monie Camugli o výuce italštiny v Praze a Giovanniho Usaie a Giuseppa Pichecy o italském dvouměsíčníku o České republice *Progetto Repubblica Ceca*. Odpolední procházku po centru jsme si zpestřili degustací zákusků v literární kavárně Slavia, načež se studenti vydali objevovat pražská zákoutí podle osobních preferencí. Ve skupinovém chatu na WhatsApp se začaly objevovat první snímky z vyhlídek a sadů. První západ slunce ve městě nad řekou si všechny podmanil.

Středeční studijní den v Ústavu pro českou literaturu byl cele věnován stu-

dentským prezentacím o české literatuře 20. století. Po přednášce Alessandra Catalana měl každý student deset minut, aby ostatním co nejpoutavěji představil konkrétní dílo na základě četby a zasazení do literárně-historického kontextu. Na programu byl Haškův *Švejk*, Čapkův *Krakatit* a Fuksův *Spalovač mrtvol*, ale také Škvoreckého *Zbabělci*, Denemarkové *Peníze od Hitlera*, ba dokonce Fučíkova *Reportáž psaná na oprátce* aj. Bylo velmi inspirativní a osvěžující slyšet upřímný, často kritický názor mladých zahraničních studentů, nezátížených předchozím studiem v českém školském systému, na naše autory a jejich díla. Vyšlo najevo, že nejvýše ceněným spisovatelem z hlediska čtenářského zážitku se stal Ladislav Fuks; tuto volbu stvrdili i posluchači letošního kurzu české literatury 60. let, jimž Fukse doporučili jejich starší kolegové.

Po obědě jsme zaměřili na Italský kulturní institut, kde se nás ujala překladatelka a absolventka římské bohemistiky Letizia Costner s výkladem o italské kultuře a aktivitách institutu. Flavio Mela nás pak provedl místní knihovnou a výstavou o staleté historii Italské kongregace v Praze. Následně se většina studentů seskupila okolo dvojice doktorandů žijících v Praze, s nimiž se seznámili na dopoledním bloku referátů v Ústavu pro českou literaturu a kteří se ochotně ujali role zasloužilých průvodců večerní Prahou.

Den poté se účastníkům výpravy naskytl jedinečná příležitost vyslechnout si přednášku Michala Stehlíka *České dějiny jako otevřený problém*, usazení byli okolo oválného stolu v 5. patře bývalého sídla Federálního shromáždění a poté redakce Rádia Svobodná Evropa, dnes Nová budova Národního muzea. V Národním muzeu jsme se zdrželi i po zbytek dopoledne, zatímco odpoledne jsme se sešli v prostorách Muzea literatury v Bubenci. Nutno říct, že některé audiovizuální instalace na nás působily poněkud rozpačitém dojmem.

Pátek 9. června začal opět na půdě Ústavu pro českou literaturu, tentokrát ve znamení přednášek o české literatuře. Po uvítacích slovech ředitele Petra Šámala zazněly příspěvky Alessandra Catalana, Dalibora Dobiáše, Ondřeje Vimra, Marie Brunové, Kláry Kudlové a Aleny Šidákové Fialové na rozličná témata.

Bylo velmi inspirativní slyšet upřímný, často kritický názor zahraničních studentů češtiny na naše autory a jejich díla.

Odpoledne byli studenti očekávání v Knihovně Václava Havla, aby se tam prostřednictvím Martina Vidláka seznámili se životem a dílem významného disidenta a prvního českého polistopadového prezidenta.

Celodenní výlet do Terezína, kam jsme se odebrali v sobotu, lze z větší části označit za nepřilíhš vydařený. Tragičnost a syrovost prostředí Malé pevnosti kontrastovala

Na dvoře Italského kulturního institutu

Část výpravy na odpolední procházce

s povrchním, místy až groteskním výkladem průvodkyně, která se zhostila naší skupiny. Odesli jsme si odtud poučení, že propříště bychom se na podobná místa vydali po pečlivě předchozí přípravě a pokud možno bez průvodce. Ani Museum Kampa, kde jsme strávili nedělní dopoledne, se při zpětném pohledu neukázalo jako nejšťastnější volba.

Nehledě na drobné dílčí nesrovnalosti hodnotili studenti po návratu svůj studijní pobyt v Praze jako naprosto unikátní zkušenost, jaká se jim nenabídla v rámci žádného jiného studovaného oboru. Na cestu odjížděly izolované dvojice či trojice spolužáků, vracela se skupina přátel, která objevila kus nového světa a která zjistila, že si má co říct. Svědčí o tom i vysoký

počet a motivace přihlášených na letošní 3. ročník – většina z nich přišla na základě doporučení loňských účastníků.

Jaroslav Seifert je autorem památného verše „Praha byla krásnější než Řím“. Padovští studenti se zase shodli na tom, že Praha byla (alespoň na týden) krásnější než Padova. ■

Italský stůl v pražské Hybernii

Čeština s Broučkem

Kateřina Schwachová / Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Stážistka programu Erasmus+ se s vámi podělí o zkušenosti z pracovní stáže v České škole bez hranic Rhein-Main ve Frankfurtu nad Mohanem.

Sázení jarních bylinek na zahradě školy

Dagmar Zdráhalová ze zahraničního oddělení Univerzity Palackého v Olomouci mi zavolala, abych se ozvala ředitelce České školy bez hranic Rhein-Main. Jenže já mám před sebou státnice a nestíhám v práci. Nakonec sbírám sílu a vytáčím číslo na ředitelku školy.

Nechávám si tři dny na balení a odjíždím směr Německo s hodnocením B ze státnic a čínskou polévkou v kufru, protože druhá stážistka Libuška mi říká, že ve čtvrti, kde budeme bydlet, není obchod. Odjíždím s pocitem, že se mi změní život, s nejistotou, co když nebudu dost dobrá, zklamou rodiče, děti a pedagogy. Ale hlavně sama sebe. Co když děti nebudou mluvit česky? Říkám si, jestli je v pořádku mluvit anglicky, když německy napočítám sotva do deseti.

Mnoho myšlenek, strachů a nejistot vystřídá vřelá náruč České školy bez hranic Rhein-Main ve Frankfurtu nad Mohanem. *Týmová práce a vzájemná podpora je základ!* Slogan na webových stránkách školy nebyl pouhou frází a potvrzuje se v praxi. Učitelé jsou vnímaví a empatičtí k nově příchozím, nabídli mi kávu a rady, jak zvládat šest pracovních dní v týdnu. Pokud se někdo cítí „pod psa“, vyslechnou jej, podpoří slovem i čokoládou, a to je v práci podle mě základní. Kolektiv, který se může, tady v zahraničí snad i musí, na sebe vzájemně spolehnout.

Jak zakladatelka školy a ředitelka Kateřina Spiess-Velčová říká: „I kdyby mě zítra přejel vlak, škola musí fungovat dál.“ I toto heslo mi dává pocit, že nám stážistům chce škola předat co nejvíce z mnoholeté praxe. Hlavně však se moje počáteční obavy z neznalosti němčiny rychle rozplývají, protože škola vyučuje na principu „total immersion“, tedy totálního ponoření do jazyka, takže i já musím s dětmi, které se snaží na mě mluvit německy, anglicky nebo francouzsky, zásadně mluvit jen česky.

Když tento článek píšu, ptám se Libušky, co stáž zatím přinesla jí. Říká mi, že si tady plní sny a očekávání, se kterými sem přijela. „Zjistila jsem, co všechno je potřeba, aby taková škola fungovala, protože jsem tady vstoupila za zavěšené dveře, kam zaměstnanec při běžném povolání nevidí. Zkouším tady nové věci, jako je správa sociálních sítí, práce s různými aplikacemi, rozpékání preclíků, šití ručnicků, sekání dřeva, reorganizace knihovny nebo uspávání Broučka.“ Ptáte se, kdo je ten Brouček, o kterém Libuše mluví?

Brouček je klíčovou postavou školy, je to ručně šitá loutka. S nejmenšími dětmi tráví čas po celou dobu vyučování, kdy je nejprve potřeba jej probudit z pohodlí proutěného košíku. Po probuzení si povídá s dětmi, rodiči a paní učitelkou, hraje si s nimi, napomáhá s řešením problémů, ať se již týkají češtiny, nebo sporu mezi dětmi. Broučka využívají pedagogové i samotné děti. Obzvláště pro děti je motivačním prostředkem, kamarádem, za kterého se mohou schovat, pokud se zrovna necítí na vystupování před kolektivem. Brouček funguje také jako prostředek pro relaxaci a přináší estetickou stránku do vyučovacího procesu. Na konci výukového dne je nutné kamaráda Broučka zase uspat ukolébavkou a přikrýt peřinkou. Brouček na všechny počká do příští výuky v teple košíku a bude se těšit na další setkání a nové zprávy ze života jeho kamarádů předškoláků.

Díky práci v české škole vnímám, že jednou z nejdůležitějších věcí ve výuce vícejazyčných dětí tvoří rituály. Každý vyučovací den je jimi doslova „prošpikován“, což dětem s různou úrovní češtiny značně pomáhá zorientovat se ve výuce. Pro představu: máme skupinu šestiletých, jedno dítě se v Česku sice narodilo, má české rodiče, ale dva roky už žije v zahraničí. Pak jsou tady děti ze smíšených rodin, kdy tatínek je například Itál a maminka Češka a společně žijí v Německu. Stejnou skupinu navštěvují také děti tzv. třetí až čtvrté generace, život v Česku tedy znají už jen jejich prarodiče, protože jejich potomci, rodiče našich žáků, se narodili nebo vyrůstali v cizině. I přesto je pro takovou rodinu klíčové, aby jejich děti uměly česky nejen mluvit, ale také číst a psát. A pak tady máme ještě děti narozené v Německu, které v Česku žily krátce a po návratu zpět češtinu nechtějí zapomenout. Pracovat s tak rozmanitou skupinou není jednoduché, ale rituály práci velmi ulehčují. Zvláště proto škola vyvinula vlastní výukový program *lingua materna Konzept*, který udává pevnou strukturu každého výukového dne.

České školy v zahraničí nemají za sebou žádného zřizovatele, vznikají z potřeb tamní české komunity, což se zrcadlí v poplávce místní diaspory a příležitosti, které škole region nabízí, od prostor po personální obsazení. A to někdy bývá problém. Konkrétně k nám do Frankfurtu nad Mohanem dojíždí dvě učitelky z Čech, které částečně žijí v Česku a částečně v Německu. A pak je tady samozřejmě otázka peněz. Každá taková škola v zahraničí hledá své cesty, jak aktivity financovat. Osobně jsem ráda, že toto mohu vidět v praxi, a jak říká Libuše, dostávám se za zavěšené dveře a vnímám, kolik věcí je třeba zařídit a na co se musí myslet, aby škola mohla fungovat.

Práce během týdne v prostorách školy

Také Česká škola bez hranic Rhein-Main si stále „prošlapává svoji cestičku“. Proto v roce 2022 vznikl projekt *Online čeština s Broučkem*. Zjednodušeně řečeno jde o překlopení prezenční výuky do online světa pro vícejazyčné rodiny, které v zahraničí nemají českou školu „za rohem“. Slovo online může v člověku vzbudit pocit pasivního sledování monitoru, kde učitel vysvětluje látku a dítě jen sedí u obrazovky, od které se ho za jiných okolností rodiče snaží odtrhnout. *Online čeština s Broučkem* o tom ale není.

Jednu z nejdůležitějších věcí ve výuce vícejazyčných dětí tvoří rituály, které dětem s různou úrovní češtiny pomáhají zorientovat se ve výuce.

Otevírá okna do světa kolem nás, kde se střídají roční období přímo v domácím prostředí a rodičům nabízejí témata, kterými mohou cíleně u dětí žijících v zahraničí rozšiřovat slovní zásobu. „Roční období přináší tradice a zvyky, které utváří naši českou identitu“, říká ředitelka naší školy. Součástí jsou pracov-

ní listy, které rozvíjí i osobnostní stránky dítěte. „*Online čeština s Broučkem* mimo výuková témata rodinám poskytuje také důležitou pedagogicko-didakticko-metodickou podporu, protože mnohé rodiny v zahraničí nemají možnost navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu. Převážně maminky vícejazyčných dětí se cítí nejistě, když jejich dítě v určitém věku něco nezvládá. Online se jim proto snažíme ukázat,

jak mohou cíleně pracovat třeba na zrakovém vnímání nebo rozvoji matematických dovedností ve dvou a více jazycích“, dodává ředitelka školy.

Jak už říkal Jan Amos Komenský, děti se rozvíjí nejlépe při tanci, písničkách, básničkách a říkankách a upevňují si znalosti při aktivitách běžných dnů. Proto jsem ráda, že tyto rady uplatňuje v praxi také naše česká škola ve Frankfurtu, protože v České republice je Komenský taktéž jakousi modlou v přístupu k dětem.

Ve škole jsem se rovněž naučila, že vícejazyčná výchova stojí na třech základních pilířích: těmi jsou rodina, okolí a interakce s dítětem. Výuka v naší škole – at

Momentka z výuky předškolních dětí

už prezenčně nebo online – toto vzorově propojuje. Aktivní přístup rodiny i školy je klíčový. Rodiče nejmenších batolat zůstávají ve třídě během výuky, aby si osvojili základy vícejazyčné výchovy a naučili se s dětmi pracovat. To pro mě bylo v prvních týdnech náročné. Bála jsem se, že se rodiče už další sobotu nevrátí a bude to mou vinou. Naštěstí se tak neděje a já začínám postupně nabírat sebevědomí a doslova „násávám“ inspiraci, ať už od učitelů, tak i dětí a jejich rodičů, se kterými se setkávám.

Co je tedy na škole (kromě přátelského kolektivu, rodinného a bezpečného prostředí, obětavosti pedagogů a zapálenosti ředitelky) z mého pohledu ještě výjimečné?

Lokalita zdánlivě zapadlá čtvrti Zeppelinheim, která leží ve stínu metropole Frankfurtu nad Mohanem, nabízí možnost strávit mnoho času venku, vyrazit do přírody a načerpat sílu. Sama do místního lesa pravidelně chodím a vypínám neutuchající proud myšlenek, které ne jednoho studenta na stáži v jiné zemi napadají. Součástí školy je velká zahrada a hlavně zmiňovaný les. Jak ráda opakuje jedna z učitelek školy, příroda je pro nás nekonečnou učebnou a já, jako speciální pedagog, zde vidím příležitost pro

rozvoj motoriky, kreativity, houževnatosti a nyní také slovní zásoby, která je pro bilingvní děti stejně důležitá jako koleje pro vlak.

Cesta vícejazyčnou výchovou je přesně ten vlak, do kterého se rozhodnete nastoupit s tím, že nevíte, jestli si vedle vás sedne cestující, který nebude chápat, proč na dítě mluvíte česky, když jste v Německu. Možná to může být babička, za kterou se děti těší na prázdniny a na tu vůni českých kynutých buchet. Nebo s vámi pojede Kateřina, zakladatelka školy, která vám bude ochotnou průvodkyní na vaší cestě.

Naše česká škola v zahraničí tvoří ještě jeden mezinárodní projekt, konkrétně *Průvodce vícejazyčnou výchovou*. Cílem je šíření osvěty k rodinám, ale také k profesionálům, kteří s vícejazyčnými rodinami pracují. Průvodce má motivovat, podporovat a edukovat. Spousta rodin přistupuje k vícejazyčné výchově intuitivně, tedy začne na děti mlu-

vit česky a ono se to „nějak vyvine“. Tak jednoduché to ale není, protože život je plný různých překážek na trati a překvapení během jízdy. Někteří, pokud přijdou problémy, vícejazyčnou výchovu vzdají –

Škola je výjimečná nejen přátelským a obětavým kolektivem, ale i přírodou v okolí, která nabízí možnost rozvoje motoriky, kreativity, houževnatosti a slovní zásoby.

trápí je, že dítě nemluví dostatečně brzy česky, popř. to, že jejich potomci míchají jazyky, nebo si neví často rady s tím, jak je naučit česky číst a psát. Štěstí však přeje připraveným, takže pokud mají odborné informace, které přinášají právě *Průvodce vícejazyčnou výchovou*, dokážou lépe zvládat krize a připravit se na různé překážky.

Aktuálně mám možnost pracovat na přípravě mezinárodního online kongresu o vícejazyčné výchově, kte-

rý se uskuteční v září. Letos to bude už 5. ročník. Součástí kongresu jsou přednášky a rozhovory s odborníky a vícejazyčnými rodinami.

A jaké zkušenosti jsem s vícejazyčnou výchovou měla před odjezdem na stáž? Na fakultě jsme bilingvistu nevěnovali mnoho času a spíše splynul s pojmem dítě s odlišným mateřským jazykem, což jsou dvě rozdílné věci. Nyní si uvědomuji, jak široká a důležitá oblast to je. V Česku dochází do základních škol snad všude nějaké bilingvní dítě, ale kolik pedagogů s nimi umí opravdu pracovat? Díky stáži jsem například pochopila, že se učitel nemůže zlobit na dítě, že neumí český krasopis, pokud žilo v zahraničí. Stejně tak se nemohou zlobit na bilingvní dítě, pokud špatně napíše čárky nad samohláskami. Dítě to zkrátka neslyší, takže se na tom musí dlouhodobě a cíleně pracovat. Jako speciální pedagog mohu vícejazyčným dětem hodně pomoci, protože znám techniky, jak mohou délky lépe slyšet, a i na toto jsem přišla právě tady v Německu.

Vícejazyčná výchova je dlouhá cesta plná výhybek, překážek na trati, zpoždění, ale stojí za to koupit si lístek a dojet do vysněné destinace. Důležité je nenechat si vlak ujet a nevyskakovat za jízdy při první krizi. Pokud vás moje vyprávění zaujalo, zkuste si tuto jízdu také. V zahraničí každý rok velice ráda uvítá stážisty (nejen) Česká škola bez hranic Rhein-Main. A nebojte se, obchod jsme s Libuší našly i tady v Německu, takže už nejíme jen čínské polévky.

Výroba Moreny

Na výletě ze Srbské Lužice do Rumburku

Jiří Jonák / Srbská Lužice, Budyšín, Německo

Povinnosti češtináře vyslaného na saské Budyšínsko zahrnují vedle výuky dětí rovněž práci se čtyřmi skupinami dospělých Lužických Srbů (a několika „přidružených“ Němců). A jakkoliv třídy nejsou velké (jeden až pět účastníků), studenti jsou příkladní svou motivovaností, pílí i autentickým zájmem nejen o náš jazyk, nýbrž i o Českou republiku jako takovou.

Právě z popudu samotných účastníků kurzů jsme se nedávno vypravili na výlet do blízkého Šluknovského výběžku. Tedy až poté, kdy jsme se v lekcích důkladně faktograficky i jazykově přichystali.

„Exkurzi“ se podařilo zrealizovat až na druhý pokus – první naplánovaný termín nám zhatilo nevládné počasí, a především nebezpečná situace na silnicích. Nicméně v polovině března jsme se v již krásném předjaří mohli brzy odpoledne vydat v několika autech z Budyšína do vytipované destinace. A protože Rumburk je vzdálen jen něco málo přes třicet kilometrů, byli jsme zanedlouho na místě.

První zastávkou na naší malé pouti byla rumburská Loreta, poutní kaple Panny Marie (kopie nazaretského příbytku Marie, Ježíše

a sv. Josefa), obklopená ambitem (součást bývalého kapucinského kláštera) s křížovou cestou a kaplí Svatých schodů. V samotné loretánské kapli – poté co jsme se ztišili v krátké meditaci – část naší skupiny spontánně zazpívala lužickosrbskou duchovní píseň *Svjata Marija – Mać Boža*.

Zvláštní poděkování patří průvodkyni Soně Jínové za to, že se nás po domluvě ujala mimo oficiální otevírací den (navíc těsně pod povinným skupinovým minimem) a poskytla nám fundovaný výklad ve dvou jazycích.

Další bod programu představovalo Lužické náměstí s raně barokním morovým sloupem Nejsvětější Trojice, později obklopeným sedmi sochami svatých včetně Jana Nepomuckého.

Nakonec přišel čas na posezení v oceňované restauraci Střelnice v areálu stejno-

ZPRÁVA

Příjemné závěrečné posezení
Foto: Jiří Jonák

jmenného rumburského kulturního domu. Jídelní lístek jsme dostali pouze v češtině a když se jeden člen naší skupiny zeptal, zda je k dispozici i v němčině, bylo mu obsluhující servírkou řečeno, že sice je, ale že je zjevné, že jej nebudeme potřebovat. Což se ukázalo jako správný odhad. A byt nabídka pokrmů byla velice bohatá, nejdělejší se ukázala být osvědčená jistota české kuchyně: smažený sýr, hranolky a tatarská omáčka. Jako nápoj se nejčastěji podávalo české pivo, pro řidiče alespoň v nealko podobě. K tomu připočteme příjemné povídání o dojmeh z Rumburku (výhradně pozitivních), gastronomii, *falešných přátelích* v češtině a lužické srbštině či o dalších blízkých zajímavých místech.

Již k prasknutí naplněnou restauraci jsme opouštěli po devatenácti hodině. Podle výrazů našich studentů i jejich milých slov věřím, že právě proběhnuvší školní výlet si můžeme odškrtnout jako úspěšný. Ještě nevíme, kam se vydáme příště, ale těšíme se už nyní.

Účastníci výletu před Loretou (vyučující/autor textu druhý zprava)
Foto: Soňa Jínová

Proslulá Černá matka Boží Loretánská (též Černá madona)
Foto: Jiří Jonák

Haiku v České škole Řím – nové cesty ve dvojjazyčném vzdělávání

Kateřina Di Paola Zoufalová / Associazione Praga, Česká škola Řím

Česká škola Řím, poskytovatel vzdělávání v zahraničí, působící při krajanském sdružení Associazione Praga, vydala v tomto roce v Římě u příležitosti Mezinárodního dne mateřského jazyka svoji již pátou publikaci věnující se dvojjazyčné výchově a vzdělávání.

„Pro napsání haiku stačí hošík vysoký jak bambusový výhonek.“ Macuo Bašó (1644–1694)

Knižka *Haiku v České škole Řím. Učitelky a žáci/ Haiku nella Scuola Ceca Roma. Insegnanti e alunni* (Řím: Edizioni GSE, 2024), přináší svědectví a konkrétní příklady této didaktické metody v dvojjazyčné česko-italské verzi, byla také představena na 11. setkání Českých škol v Itálii, které se konalo 2. až 3. března tohoto roku v Miláně. Švýcarsko-ameriko-italský básník Steven Grieco-Rathgeb v jejím úvodu píše: „Jaká je to krása mít učitelku, která učí jazyk prostřednictvím haiku! Učitelku, která tímto způsobem sděluje svým žákům, jak vášnivě i nestranně slovy vystihnout nastávání věcí, aby co nejlépe rozvíjeli svůj smysl pro život, pro svět, pro lidi.“

Ukázky z knihy:

V parku listí
padá. A růže kvetou.
To podzim sní.
(s. 17)

Když prší z mraků,
neschovám se pod deštník.
Počkám na duhu.
(s. 17)

Mrtvý ptáček se
díval na hlavu želvy
v kole vody.
(s. 39)

A zlatá muška
v pavučině nedojme
šedého pavouka.
(s. 42)

Ušili jsme spolu
deku nad naší společnou
chladnou minulostí.
(s. 43)

Jsmo přátelé a
rozkvétáme společně
v parku života.
(s. 45)

Prožívat dvojjazyčnou výchovu a vzdělávání je v dnešní době poměrně běžná zkušenost. Většina pedagogů, učitelů a rodičů je přesvědčena o kladech dvojjazyčnosti. Tato cesta s sebou nese radost z možnosti vyjadřovat se, myslet, snít, mluvit a psát ve dvou různých jazycích, ale také – a to především – značné úsilí. Nezřídka v určitých fázích školní docházky pocítíme nutkání tuto metodu opustit, zejména když se zdá, že povinností je příliš a na zábavu již nezbyvá čas. Po pravdě řečeno, má-li cesta dvojjazyčné výchovy a vzdělávání přinášet dobré výsledky, je třeba po ní kráčet s přesvědčením a velkým nasazením ve školní výuce v obou jazycích.

Chceme-li osvojování druhého jazyka, v našem případě českého, odlehčit a zároveň jej učinit hravějším, efektivnějším a s cítem vstoupit do jeho ducha, můžeme při výuce využít poezii. Možností je mnoho: od použití akrostichů až po poezii nonsensovou, a to v závislosti na věku, tématu nebo okolnostech výuky.

Mezi poetickými formami používanými pro didaktické účely bezpochyby vyniká haiku – krátká báseň, jež dokáže předat pocity díky schopnosti zachytit kouzlo básnického obrazu. Představuje také druh tvorby, které se mohou zúčastnit i žáci prvního stupně základní školy. Svět haiku v průběhu let objevilo mnoho spisovatelů, od Rainera Marii Rilkeho až po Jiřího Hájička. Inspiraci však nacházíme především v poezii japonského zakladatele básnické formy haiku Macua Bašó, který – řečeno poeticky – vnímal dech tohoto světa promítnutého do prostoru bez času.

Haiku je neznámější forma japonské poezie, jedná se o lyrický zvukomalebný útvar většinou s přírodní tematikou.

Máme literární setkání, která se pokoušejí osvětlovat svět, v němž se snažíme pochopit složitost skutečností, které nás obklopují. Ve dvojjazyčném světě se tato realita může jevit ještě složitější. Krátká struktura poezie haiku je při pozorování a rozjímání o každodennosti způsobem, jak vidět své vnímání a nitro. Skládání haiku ve školním prostředí, v druhém jazyce, je dokonalým učebním nástrojem pro osvojení

a procvičování tohoto jazyka. Způsob nahlížení na sebe sama v druhé jazykové realitě.

Zařazení poezie haiku do didaktiky České školy Řím je motivováno pedagogickou i didaktickou hodnotou této metody – kromě možnosti sebeuvědomění nabízí i příležitost k praktickému procvičování, např. počítání slabik, seznamování se s novými pojmy. Básnická forma haiku se nadto díky své stručnosti, věčnosti a prostému, bezprostřednímu jazyku velmi dobře propojuje s dětskou potřebou vyjádřit aktuální emoce a myšlenky. Zamyšlení a pozorování, které předpokládá obsah poezie haiku navíc vede k rozvoji transverzálních dovedností, tedy sebepojetí, reflexivního a kritického myšlení, které jsou zásadní pro harmonické budování vlastní identity.

Dvojjazyčná kniha Haiku v České škole Řím. Učitelky a žáci je útlý sešitek o 56 stranách, který připravila Kateřina Di Paola Zoufalová, předsedkyně krajanské organizace Associazione Praga a ředitelka České školy Řím (ocenění Gratias Agit 2022). Kromě ukávek tvorby žáků a učitelů publikace nabízí předmluvu a doprovodné fotografie, poznámku překladatelky Věry Krejčíkové, slovo básníka Stevena Grieco-Rathgeba a úvodní pozdrav a zamyšlení Jiřího Oberfalzera, místopředsedy Senátu Parlamentu ČR a člena Stálé komise Senátu Parlamentu ČR pro krajany žijící v zahraničí.

Literatura a zdroje

Ve dvojjazyčném česko-italském vydání publikovalo sdružení Associazione Praga doposud tyto tituly:

BELVISI CHMELÍČKOVÁ, Š. (2022): *O duhové veveře*. Překlad: MELE T. – KREJČÍKOVÁ, V. Ilustrace: děti z České školy Řím. Řím: GSE Edizioni.

DI PAOLA ZOUFALOVÁ, K. (2023): *Spřízněné duše. Svědectví o hodnotě bilingvismu*. Překlad: KREJČÍKOVÁ, V. Řím: GSE Edizioni.

KREJČÍKOVÁ, V. (2023): *Český a italský právní řád: role překladatele*. Řím: GSE Edizioni.

DI PAOLA ZOUFALOVÁ, K. (2023): *Mezi Římem a Prahou. Antologie na počest A. M. Ripellina*. Překlad: KREJČÍKOVÁ, V. Řím: GSE Edizioni.

DI PAOLA ZOUFALOVÁ, K. (2024): *Haiku v České škole Řím. Učitelky a žáci*. Překlad: KREJČÍKOVÁ, V. Řím: GSE Edizioni.

Associazione Praga [online]. Cit. 2024-04-01. <<https://associazionepraga.it/cs/>>.

Associazione Praga [online]. Cit. 2024-04-01. <<https://associazionepraga.it/cs/zpravodaji/>>.

Online Czech Conversation Club

Pavlina Vondráčková / lektorát Lisabon, Portugalsko

Když se síly spojí, vznikne projekt se zcela prostým názvem *Online Czech Conversation Club*. Co konkrétně se za ním skrývá?

Lektorky z Dijonu (Francie), Neapole a Udine (Itálie), Lisabonu (Portugalsko) a Madridu (Španělsko) se dohodly, že (nejen) pro své studenty připraví online hodiny české konverzace.

Myšlenka spolupráce mezi lektoráty se zrodila již v létě 2023 během setkání lektorů v DZS. Na jednom z workshopů jsme diskutovali o různých možnostech spolupráce napříč lektoráty. Jedním z nápadů našeho brainstormingu byly konverzační lekce, které bychom našim studentům nabídly nad rámec jejich standardní výuky.

Lekce jsou určeny jak pro začátečníky, ti se mohou účastnit tzv. speed datingu, během kterého se studenti mezi sebou představují, tak i pro pokročilejší studenty (úroveň A2 a B1 dle SEERR). Ti si mohou vybírat z tematicky zaměřených lekcí. Letos byla zvolena témata jako kulturní šok, gastronomie či cestování. Lekce probíhají v různých dnech a hodinách od února až do konce dubna. Snažily jsme se najít termíny, které by studentům mohly časově vyhovovat. Studenti se na lekce přihlašují pomocí online formuláře. Několik dní před danou lekcí veškeré informace o lekci obdrží od lektorky.

Doposud se přihlásilo celkem 28 zájemců a zpětné vazby jsou pozitivní. Poděkování patří také iniciativě *Study in Czechia*, která s propagací lekcí pomohla.

Myslíme si, že bychom v tomto projektu v budoucnu rády pokračovaly a možná tím inspirovaly i jiná pracoviště.

A jak hodnotí konverzační klub sami jeho účastníci?

Měl jsem dvě lekce konverzace s Pavlinou, a mluvili jsme o počasí a o městě kde bydlíme. Líbilo se mi, že jsem mohl hodně mluvit, protože ta skupina byla mala a měli jsme čas mluvit. Bylo zajímavé konverzovat s studenty který jsou z různé země. Líbilo se mi taky že jsme mohli mluvit o dalších tématech, než jsme původně plánovali a konverzace se tak stala neformálnější a odlišná od lekce. Damien, Lisabon (autentická zpráva, bez korektury lektorky)

Online Czech Conversation Club – letáček
Autorka: Kateřina Malečková

Je to něco, co bych si rád zopakoval! Češtinu studuju první rok. Během online konverzací jsem mohl využít všechno, co jsem se letos na univerzitě naučil. Bylo také zajímavé sledovat, jaké jevy v češtině jsou obtížné pro cizince různých národností. Výzva pro mě jako pro Francouze byla i porozumět češtině s italským nebo portugalským přízvukem.

Théo Noël, student medicíny na Université de Bourgogne, Dijon, Francie (z francouzštiny přeložila Kateřina Malečková)

Je to krásný projekt, který spojuje studenty z mnoha měst, lidí, které, přestože bydlí daleko, spojuje. Díky skvělým učitelkám se z těchto intenzivních lekcí učíme mnoho věcí a můžeme si hodně popovídat. Roberta, Neapol (upraveno autorkou příspěvku)

Symbol draka v pohádkách a legendách

Ti Tzu-Fen, Kuo Wen-chi, Wang Cai-Shi, Lin Guan-Yu, úvod Helena Hrdličková / lektorát Tchaj-pej, Tchaj-wan

Odišnost tchajwanské kultury se odráží také v pojetí pohádek. Zatímco ve slovanské mytologii a pohádkách vystupuje například drak jako symbol ohrožení, zla či nepřítele, v asijské kultuře drak označuje bohatství, sílu, prosperitu a úspěšného vládce.

S příchodem letošního nového lunárního roku Draka jsem obměnila a doplnila naše lekce i tímto tématem. Ve skupinách Česká konverzace 2 a Čeština 3 jsme nejdříve pracovali s texty pověstí, legend a pohádek (O Bruncvíkovi, O brněnském drakovi, Princ Bajaja). Po

závěrečném úkolu – převyprávění textu a diskusi dostali studenti nové zadání, napsat buď adaptaci, nebo pohádku svoji vlastní. Texty psali v rámci výukové lekce, kdy mohli používat slovníky k překladu jednotlivých slov, nikoli vět či delších částí textu.

Ve skupině Česká konverzace 2 vznikly následující texty: Král a Josef (Ti Tzu-Fen), Pohádka (Kuo Wen-chi), O tygrovi (Wang Cai-Shi). Z kurzu Čeština 3 pochází Princ Bajaja (Lin Guan-Yu). Studentky se učí češtinu různě dlouhou dobu a s rozdílnou týdenní hodinovou dotací.

AUTENTICKÝ TEXT

● Když dávno, byl tygří duch na hoře Světa. ● On byl v praxi. Po praxi se mohl stát člověkem. Ale kdybys se stal člověkem, abys jist dítě. Jednou on znal to, že v jedné rodině máma nebude doma, proto předstíral sestru dědečka a vešel domů. V noci tygr snědl mladšího bratra a sestra slyšela to, že měl neznámý zvuk. Sestra se ptala jaký je to zvuk, a tygr řekl, že jedl buráky. Potom hodil prst bratra sestře. Sestra věděla, že on nebyl sestra dědečka, a tygr. Ona klidně předstírala chci jít do toalety, ale se schovala na stromy. Tygr hned hledal ji na stromy a

● chci sníst ji. Sestra ^{mu}řekla, že mohl vařit horkou vodou (hobo olej) a ona sama vskočil do vody. Když ^{tygr}uvažil vodu, sestra řekla, že muset viset vodu nahore do stromy. Když visel vodu nahore, sestra řekla, že tygr musel zavřít oči a otevřít pusu. Když tygr tak dělal, sestra vylila vodu na tygra, proto tygr umřel a sestra mohla utíkat.

Wang Cai-Shi, O tygrovi

Kiara
Bylo jedno království, které mělo dva prince. Královna chtěla, aby se stal svého syna králem. Proto když prince rostli, královna dala dalšímu princovi jenom starého koně a odehnala ho z království.
Dlouho princ cestoval po světě. Jednou jel přes most, jeho kůň klopýtl a vyrýpl meč s drakem na něm. Meč promluvil: „Vezměte mě a jdi do jiného království a pracuj tam jako sluha. Musíš ale předstírat, že jsi němý.“
Princ poslechl a udělal to, co mu meč řekl. Princezna z jiného království měla něměho sluhu ráda, protože byl veselý a šikovný a uměl krásně malovat a hrát na kytaru.
Za nějaký čas se král rozhodl, že dcera musí vdát. Princezna chtěla si sluhu vzít, ale král to nedovolil. Král dokonce odehnal něměho sluhu. Princezna plakala a děkovala mu její šátek. Sluha slíbil princeznu, že se vrátí co nejdříve.
Princ tajně přišel do svého království. Princ s pomocí dračího meče zabil všechny nepřátele a znovu se stal princem.
Princ měl na sobě šátek, který mu dala princezna. Potom princ vzal dračí meč do jiného království, aby našel princeznu. Princezna viděla šátek, který měl princ na sobě, takže věděla, že to byl němý sluha z dřívějška. Vzali se.

Kuo Wen-chi, Pohádka

● Žil byl jeden král, který měl mnoho země. Jeho království bylo velké a silné. Lidé se jim líbili svůj král. To je dobrý, že bylo hezká éra.
● Král měl rád víno moc, že nařídil svému šéfkuchaři, aby připravil víno každý den.
● V jednom okamžiku, přišel celý rok, že věsí do špatné kvality vína. Král byl smutný a pobážděný o neobdobném vině, které nikdo nemohl vyřešit.
● Aby udělal krále veselý, jeden farmář, který se jmenuje Josef, se rozhodl hledat země bez prší.
● Josef jedl na koni od rána do noci. Bylo však prší všude.
● V jedné noci, Josef měl sen o drák, který řekl: „Má mnoho čerstvé vinici v jižní zemi, kde není deště.“ Po senu, Josef jedl jízním rychle. Potom, viděl velkou vinici, která plný hodně vín. Josef byl veselý a potom dal dobré víno královi.

Ti Tzu-Fen, Král a Josef

● Žil bych statečný princ. Měl jednoho mladšího bratra, kterého královna víc milovala a chtěla, aby se stal králem. Když synové vyrostli, starší princ odešel do světa. Vzal si s sebou oblíbeného starého koně. Když přijeli k velkému městu, kůň promluvil mu lidským hlasem, aby ho nechal v lese a jel do města k králi a pracoval tam jako sluha. Řekl mu, že princ musí předstírat, že je němý. Princ poslechl a udělal to, co mu kůň řekl. Král velkého města měl tři krásné dcery, Zdoběnu, Budinku a Slavěnu. Princezny měly ráda něměho sluhu vady, protože byl veselý a šikovný a uměl krásně malovat a hrát na kytaru. Ale sluha vždycky odpovídal jí: „Ba, ja, ja.“ Proto mu říkaly Bajaja.
● Jednou Bajaja viděl, že princezny jsou smutné a král je zoufalý. On mu vysvětlil, že do města přiletěl tříhlavý drak a chce nejstarší princeznu – jinak prý zničí celé.
● Bajaja šel ke svému koni a vzal si rytířské oblečení a meč. Přišel do místa, v které žil drak, drak ho pozdravil a pozval na večeři. Na večeři, drak mluvil mu pravdu, že každý rok přiletal do města, protože chtěl jíst chutné lidské jídlo. Ale tak král a princezny mi nebalí, její rytíř budou mně zabit. Proto, řekl jim, že chtěl nejstarší princeznu nebo zničím celé město.
● Princ poděkoval draku za večeři, vrátil se do města. Vysvětlil jim, co drak chtěl. Král a princezny se směli a zjistili, že drak byl dobrý, ale vypadá zlým a ostklivým.
● Za chvíli princ se všiml, že on musí vždycky předstírat, jako němý sluha. Ale nevěděl co muset dělat, a myslel, že je velmi hloupý. V tuto chvíli Zdoběna řekla mu, že král a princezny už znali, že princ Bajaja není němý. Starý kůň už řekl jim všechno o princovi, aby princezna si vzala prince. Usmál se princ a oženil se s princeznou. Po svatbě jel princ domů, odpustil matce i bratrovi a stal se králem.

Lin Guan-Yu, Princ Bajaja

Český příběh v životě Henriho Matisse

Lenka Froulíková / bývalá lektorka v Nancy, Francie

Když dnes přemýšlím o své práci se studenty češtiny na francouzských univerzitách, uvědomuji si, jak důležité pro výuku bylo nejen znát jejich studijní obory a důvody, které je ke zvolenému studiu vedly, ale poznat co nejdříve také jejich záliby, koníčky a způsob trávení volného času.

Vyučujícím praktických cvičení v cizím jazyce to velmi dobře umožňují základní metody těchto předmětů, při konverzaci v cizím jazyce i při redakci písemných prací se totiž o svých studentech bezděky mnohé dozvědí. Díky tomu

lektoři mohou své studenty cíleně motivovat ke studiu tak obtížného jazyka, jakým čeština bezesporu je zvláště pro neslovan-ské studenty, ba dokonce je přimět, aby to činili nadstandardním způsobem. Znovu mi to připomněla následující příhoda.

Na přelomu let 2017 a 2018 uspořádala Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně výstavu s názvem *Henri Matisse (1869–1954) – Dopisy*. Při té příležitosti vydala galerie dvojjazyčnou knihu *Henri Matisse: Dopisy / Lettres* s úvodními texty Petra Vašáta, Václava Mílka, Milana Knížáka a Jiřího Hlušíčky.¹

Soubor jednadvaceti rukopisných Matissových dopisů ze soukromé sbírky nacházející se na území České republiky jsem přečetla a přeložila do češtiny. Ve spolupráci se svou tehdejší velmi nadanou studentkou bohemistiky na Lotrinské univerzitě Marie-France Louis, o které jsem věděla z hodin češtiny a z přednášek české historie, kultury a reálií, že je zároveň malíčkou, jsme dopisy opatřily podrobným poznámkovým aparátem. Pro dvojjazyčnou publikaci jsme pak přeložily i úvodní odborné texty do francouzštiny. O výstavě a zveřejnění dosud neznámých dopisů Henriho Matisse jsem později mluvila v rozhovoru pro francouzskou redakci Radio Prague International. Zmínila jsem se i o tom, že v publikaci jsou tři dopisy adresované manželské dvojici československého původu, kterou Henri Matisse zaměstnal jako výpomoc ve své rodině, ale o této dvojici kromě jmen, přibližného příjmení² a začátku působení v rodině malíře kolem roku 1933 není téměř nic známo.

V prosinci roku 2023 jsem našla ve své e-mailové schránce dopis, který začínal takto:

„Dobrý den, narazila jsem dnes na to, že existují tři dopisy adresované Henrim Matissem Emilu a Marii Kášovým. Ve vašem rozhovoru³ říkáte, pokud si to překládám dobře, že o těchto lidech nevíte nic bližšího. Tak já vím!

Moje babička mi kdysi říkala, že její strýc a teta, Bohumil a Marie Kášovi, byli zaměstnáni u Henriho Matisse. Malíř strýci

PORTRÉT

Portrét Marie Kášové

Portrét Bohumila Káše, kterého Henri Matisse nazýval Emilem

říkal Emil. Strýc byl komorník a šofér, teta kuchařka a služebná.

Volala jsem hned babičce, abych vyzvěděla další podrobnosti. Potvrdila mi, že to určitě budou oni, i dle uvedeného data, kdy ve Francii působili. (...) Kdybyste měla zájem, mohla bych vám zprostředkovat kontakt na svou babičku (Ludmila Strnadová, rozená Grošová; její maminka Marie Grošová byla sestrou Bohumila).⁴

Zájem, a to veliký, jsem samozřejmě měla, autorce e-mailu jsem ihned odepsala a za krátkou dobu jsem v moravských Drnovicích spolu s majitelem souboru dopisů Henriho Matisse naslouchala povídánímu vyprávění více než osmdesátileté, velmi milé a bystré dámy. Samozřejmě nezůstalo jen u jednoho setkání. Následovala korespondence s Ludmilou Strnadovou a její vnučkou Kristýnou, která právě zpracovávala genealogický strom své rodiny.⁴ Podalo se mi zjistit adresu, na které by mohla žít jediná dcera manželské dvojice Kášových, i ji jsem později vyhledala a hovořila s ní. Rešerše v českých a francouzských pramenech, ověřování zjištěných skutečností i dřívější korespondence s ředitelstvím Archivu Henriho Matisse umožnily nakonec rozkrýt české osudy v životě

francouzského umělce, jejichž obraz zde teď předkládám.

Bohumil Káš (1902–1959), pokřtěný Vavřín, pro Matissovu rodinu Emil (jistě kvůli obtížné výslovnosti českého jména pro francouzské mluvčí), pocházel z Přerova. Sčítací listiny ukazují, že tam byl žákem obecné školy a poté příručím v obchodě se smíšeným zbožím. Do Francie odjel ve svých jednadvaceti letech, poté, co byl zproštěn služby v československé armádě; vykonával ji pouze od ledna do dubna roku 1922, o čemž svědčí francouzský překlad úřední listiny, kterou musel pro pobyt ve Francii předložit.

Bohumil Káš se oženil s Marií Táboříkovou, byla stejně stará jako on (1902–1971). I když přesné datum sňatku není známo, podle rodinných fotografií, na nichž jsou oba vyobrazeni spolu s ostatními jako pár, je zřejmé, že se znali či byli manželé už kolem roku 1930. Marie pocházela ze Svojovic a do Francie se dostala spolu s praž-

skou rodinou, ve které sloužila od svých patnácti let. Není však známo, kdy přesně rodina přesídlila.

Sestra Bohumila Marie Grošová jela navštívit Bohumila a jeho manželku do

Francie v době, kdy byli oba zaměstnáni v rodině Henriho Matisse. Marie Grošová odjela na návštěvu se svou prvorozenou dcerkou Věrou, které bylo v té době asi pět let. Věk dcery umožnil určit datum návštěvy ve Francii: bylo to kolem roku 1939. Manželka Henriho Matisse Amélie holčičce věnovala velkého čokoládového raka, který byl v rodině dlouho uchovávan. Nakonec jej maminka rozpustila na kakao,

Korespondence Henriho Matisse odkryla českou stopu v jeho životě. Bohumil a Marie Kášovi pracovali v rodině francouzského malíře téměř osm let.

které pily Věra, a hlavně její mladší sestra Ludmila (narodila se až v roce 1941), protože měla jako dítě křehké zdraví. Ta také tento drobný příběh v našem rozhovoru zmínila.

Za Bohumilem s Marií jela na návštěvu do Francie i Bohumilova maminka Antonie Kášová. Z tohoto setkání existuje velká zarámovaná fotografie z Nice, kde Matissovi pobývali, je na ní slavná Anglická promenáda nad mořem s typickou středozemní vegetací, u balustrády na pozadí městských domů jsou zachyceni zmínění tři protagonisté, vpravo maminka, Bohumil uprostřed, Marie vlevo.

Vraťme se však k Marii Kášové, kuchařce v rodině Henriho Matisse. Byla totiž spíše společnící pro Matissovu manželku Amélii. Malíř často pobýval mimo domov, o čemž svědčí právě jeho korespondence s Amélií, která si ve svých dopisech na jeho nepřítomnost nejednou stěžuje.⁵ Na fotografii z Nice vidíme Marii

Darovaná kresba od Matisse

¹ MATISSE, H.: *Dopisy / Lettres*. Zlín: Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně. Vydáno u příležitosti výstavy *Henri Matisse (1869–1954) – Dopisy* v Krajské galerii výtvarného umění ve Zlíně, 13. 12. 2017 – 25. 2. 2018.

Petr Vašát je majitelem kolekce jednadvaceti dopisů Henriho Matisse, Václav Mílek je ředitelem Krajské galerie výtvarného umění ve Zlíně, Milan Knížák je výtvarníkem a výtvarným teoretikem, někdejším rektorem Akademie výtvarných umění v Praze a ředitelem Národní galerie v Praze, Jiří Hlušíčka je historikem umění, někdejším ředitelem Moravské galerie v Brně, autorem mnoha katalogů, monografií a odborných prací o výtvarném umění.

² V příjmení nejsou v pramenech uvedena diakritická znaménka.

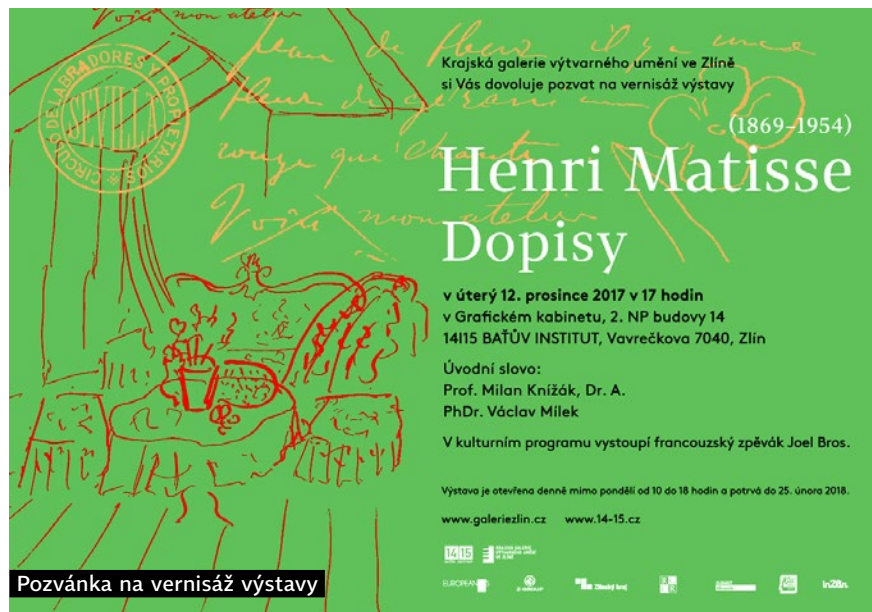
³ *Les lettres inédites d'Henri Matisse publiées en tchèque* [online]. Cit. 2024-01-24. <<https://francais.radio.cz/les-lettres-inedites-dhenri-matisse-publiees-en-tcheque-8172181>>.

⁴ Kristýna Loukotová, autorka prosincového e-mailu, mně laskavě poskytla své poznámky k rodinné genealogii. Za to jí co nejsrdečněji děkuji.

⁵ MATISSE, H. (edit. 2017–2018): *Dopisy / Lettres*. Zlín: Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně. Cit. str. 31. „Sevilla

Circulo de labradores y propietarios nedéle, 18. prosince
Drahá ženo,
(...) Uvědom si prosím, že Ti nic nevyčítám, jak by sis mohla myslet. Neboť je přirozené, že si přeješ, abych se vrátil, je také docela přirozené, že mi dáváš nejvo-

své přání v dopise, i když je, vzhledem k Tvé vznětlivé povaze, trochu moc temperamentní a jdeš v něm za hranice toho, co si myslíš. Co ovšem není přirozené, je fakt, že jsem tím tak zasažen. Tvůj dopis mě tak ranil, že jsem ho nechtěl celý znova číst, a poslal jsem Ti ho zpátky. Je to moje chyba, jestli trpím. (...) Vážnější je věc, že mě to brzdí v mém elánu, který potřebuji pro svou práci. Skutečně si vyčítám, že jsem tak málo společenský. Kdybys mně mohla napsat dopis, abych viděl, že přijímáš naše malé odloučení, protože máš na zřeteli mou práci, pak by mě to zahřálo a dodalo mně to sílu.“

jako velmi půvabnou a usměvavou ženu. Ve vzpomínkách dcery Stanislavy⁶ je popsána nejen jako výtečná kuchařka, ale i úžasná vypravěčka.

Bohumil Káš, její manžel, byl podle své neteře Ludmily rovněž velmi veselý a společenský člověk. Vzpomínala třeba na jeho barvitě vyprávění o Maroku, kde onemocněl tropickou chorobou, pravděpodobně malárií. Bohumil dobře ovládal francouzštinu slovem i písmem, navíc víme z Matissových dopisů, že malíř jezdil malovat do Maroka,⁷ není tedy vyloučeno, že i znalost této země mohla hrát určitou roli v malířově volbě vzít jej do svých služeb.

Bohumil musel být velmi zručný a šikovný muž. Řídil velké americké auto, které Matisse zakoupil pro manželku Amélii, jež měla ve starším věku značné problémy s chůzí. I když byl do rodiny přijat jako komorník a řidič, je z dopisů i z rodinného vy-

právění jasné, že pro umělce vykonával i dosti odborné činnosti.⁸ Bohumil vyprávěl, že malíř také myl štětky, rovnal skici, pomáhal rozvěšovat obrazy a aranžovat artefakty. Henri Matisse mu dokonce daroval čtyři podepsané kresby, a jednu i s osobním věnováním,⁹ Bohumil se s nimi vrátil do vlasti. Z dopisů je zřejmé, že obstarával i různé pochůzky související s malířovou výtvarnou činností. Dcera Stanislava zmiňuje humorné vyprávění o tom, jak musel přepravit velký počet voliér a klecí s cizokrajnými ptáky z Paříže někdy do jižní Francie, kde Matissova rodina krátce pobývala; asi to nebylo jen

přání umělce, i když tento motiv se v malířově díle také vyskytuje.

Práce na překladech přivedla francouzskou studentku Marii-France Louis k trvalému zájmu o politiku, kulturu či běžný život v České republice.

Bohumil a Marie Kášovi pracovali v Matissově rodině od května 1931 do února 1939. Dokládá to Matissem ručně psané a podepsané potvrzení.¹⁰ Bohumil se přihlásil v prosinci téhož roku jako dobrovolník do československé armády ve Francii (Agde), jejímž příslušníkem byl do července roku 1940. Poté byl do konce války členem odboje. O obém existuje potvrzení Národní jednoty československé kolonie ve Francii, vystavené v Paříži

15. 2. 1946. O životě jeho ženy Marie ve válečném období není známo nic bližšího.

Bohumil a Marie Kášovi opustili Francii v březnu 1946. Jedním z důvodů, které je vedly k návratu do Československa, byl záměr pomáhat starší a osamocené Mariině mamince. Rozhodli se žít jí nablízku, tedy v Lysé nad Labem, kde si chtěli koupit dům. Měli však s koupí a vlastnictvím domu problémy, po návratu tedy žili nejprve v Olomouci, blízko rodiny Bohumila. Když ovdověl jeden z bratrů Marie, bezdětný manželský pár si vzal k sobě jeho dcerku Stanislavu (narozenuou v roce 1946) a později si ji osvojil. Od roku 1958 byli už Bohumil a Marie Kášovi s dcerou usazeni v Lysé nad Labem v rodinném domě, kde dnes žije paní Stanislava. Provádala se, nese tedy jiné jméno než Kášová.

Příběh české dvojice Bohumila a Marie Kášových, spjaté s rodinou Henriho Matisse, je jen drobným příspěvkem k historii česko-francouzských vztahů. Možná však zaujme ty, kteří se o ně zajímají, čtenáře Matissovy korespondence či obdivovatele díla slavného francouzského umělce.

Chtěla bych se ještě vrátit ke své studentce Marie-France. Naše společ-

ná práce mimo výuku, na jejímž začátku byl z její strany spíše zájem poznat lépe české výrazy z oblasti malířství a dozvědět se více o malíři Henrim Matissově, ji zaujala natolik, že jsme se scházely v mé pracovně zcela pravidelně po dobu několika týdnů. Na vydanou knihu byla pak náležitě pyšná. Marie-France se chtěla zdokonalovat v češtině i o vysokoškolských prázdninách, a tak absolvovala letní školy slovanských studií nabízené univerzitami v České republice. Nad rámec svých studijních povinností se rozhodla překládat literární texty (několikrát byla úspěšná v překladatelské soutěži spojené se jménem Václava Černého, kterou organizovalo Velvyslanectví České republiky v Paříži). Složila i certifikovanou zkoušku

z českého jazyka na velvyslanectví v Paříži. Občas si spolu píšeme, samozřejmě česky. Její dopisy mě přesvědčují o tom, že se stále zajímá o vše, co se v České republice děje, ať už v oblasti politiky, kultury nebo běžného života. Věřím, že tento živý a trvalý zájem vznikl při spolupráci nad překladem knihy o Matissových dopisech. ■

ŘÍP v Záhřebu

Zdeňka Kohoutková / lektorát Záhřeb, Chorvatsko

Ano, i v hlavním městě Chorvatska v Záhřebu mají ŘÍP. Nejedná se ovšem o posvátnou horu, ale o klub studentů bohemistiky, který se stal v roce 2023 oficiální studentskou organizací. ŘÍP je zapsán mezi studentské organizace města Záhřeb, což je velice praktické především proto, že když organizují větší akce, mohou žádat o finanční, materiální či mediální podporu, ale plyne z toho také jistá prestiž.

Myšlenka na založení klubu studentů bohemistiky vznikla na začátku pandemie covidu. Studentům bohemistiky ze všech ročníků studia nestačila pouze výuka online. Připadali si ochuzeni o osobní setkávání, organizování společných akcí jako filmových a literárních večerů, vánočního večírku, ale také přednášek hostujících pedagogů apod.

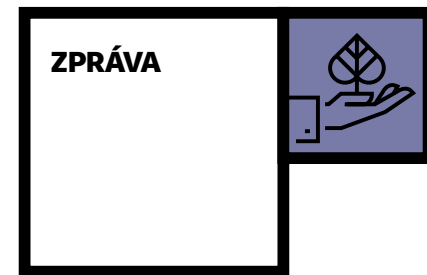
Proto domácí lektorka Slavomira Ribarova založila nepovinná setkávání (stále ve formátu online), která pracovně nazvala Naše české středy. Studenti tak měli možnost více komunikovat, debatovat, vyslechnout zajímavé online přednášky např. o českých vulgarismech nebo největších láskách Karla Čapka. Ale studenti chtěli více.

V době pandemie si spolužáci ze všech ročníků založili chat, pomocí kterého mezi sebou komunikovali. V konverzaci studentů bohemistiky, již komunikují také pomocí emotikonů, gifů či mamů, se objevil gif

Klub studentů bohemistiky ŘÍP byl úředně potvrzen na jaře roku 2023.

R.I.P. (*rest in peace / odpočívej v pokoji*) nejen k vyjádření frustrace ze studia, ale obecně k popsání negativních pocitů, nudy, úpadku motivace apod. Jeden ze studentů tento gif R.I.P. vylepšil, dodal na pozadí českou posvátnou horu, doplnil diakritiku a vznikl nový gif ŘÍP s novým významem. Už se nejednalo o negativní konotaci, kterou ten původní gif představoval, právě naopak.

Ještě během pandemie a uzavření vysokých škol se začali studenti (nyní již s oficiálním názvem ŘÍP) organizovat a vytvářet první klub studentů bohemistiky na Filozofické fakultě Univerzity v Záhřebu. Cesta k oficiálnímu statusu byla ale ještě dlouhá. Veškerá byrokratická administrativa, povolení, zaplání do rejstříku hlavního města Záhřebu apod. trvala více než rok. Na jaře roku 2023

byl po zdouhavém procesu klub studentů bohemistiky ŘÍP úředně potvrzen, přestože neoficiálně fungoval již několik měsíců.

ŘÍP se podílí s profesory a lektory na veškerých mimoškolních aktivitách spojených se studiem bohemistiky. Pořádá dvakrát za semestr kvízy (filmový, literární, slovanský, hudební apod.), podílí se na organizování výletů a exkurzí (Lublaň, Daruvar) nebo organizuje Mezinárodní vědeckou konferenci mladých bohemistů – Bohemikon (letos již 3. ročník). Právě díky oficiálnímu statusu studentské organizace mohli při pořádání

výletů a exkurzí (Lublaň, Daruvar) nebo organizuje Mezinárodní vědeckou konferenci mladých bohemistů – Bohemikon (letos již 3. ročník). Právě díky oficiálnímu statusu studentské organizace mohli při pořádání

výletů a exkurzí (Lublaň, Daruvar) nebo organizuje Mezinárodní vědeckou konferenci mladých bohemistů – Bohemikon (letos již 3. ročník). Právě díky oficiálnímu statusu studentské organizace mohli při pořádání

aktivit, které ŘÍP během akademického roku organizuje, je celá řada, ale především sdružuje studenty bohemistiky, podporuje je při jejich projektech a studiu, zajímá se o jejich potřeby a vymýšlí další nová bohemistická dobrodružství. Každý semestr vychází newsletter s informacemi o akcích, které se uskutečnily a které studenty bohemistiky v následujícím semestru čekají. Co se ukrývá pod iniciálami ŘÍP necháme na vaší fantazii, nejedná se ale o jeden jediný výklad. ■

Titulní stránka newsletteru – únor 2024

Dílo Lídy Durdíkové

Slavnost čtení v České škole bez hranic Paříž

Kateřina Segešová / Česká škola bez hranic Paříž

Lída Durdíková měla mnoho tváří i nadání; byla vytrvalá, odvážná a velice citlivá žena, na niž můžeme vzpomínat jako na osvícenou pedagožku, autorku několika knih, překladatelku, ale také jako na přítelkyni avantgardní skupiny *Devětsil*. Jejím největším dílem ale zůstává spojení, které dokázala vytvořit mezi Francií a Českem s druhou světovou válkou v pozadí.

Lída Durdíková se narodila roku 1899 do rodiny lékaře a během první světové války pomáhala svému otci jako zdravotní sestra. Díky tomu se seznámila s Františkem Bakulem, prvním ředitelem Jedličkova ústavu, jehož někteří znají díky sboru handicapovaných dětí *Bakulovi zpěváci*, který jako učitel a hudebník vedl. S Bakulem pak Lída spolupracovala

několik let, nejprve jako asistentka v již zmiňovaném ústavu, po jeho odchodu pak pomáhala i v Bakulově družině. Bakule si své spolupracovnice velmi vážil a seznámil ji s další tehdejší hvězdou české pedagogiky Ladislavem Havránkem. Ten ve své době taktéž vynikal, protože se nespokojil s dosavadními znalostmi z oboru, ale snažil se posouvat hranice své profese,

s dětmi tehdy naprosto netradičně maloval, batikoval a vůbec tvořil. Lída o něm kdysi napsala: „Havránek. Vychovatel tužkou. Ten mě zaujal. Dokladem svojí práce. Učitel individualit.“¹ I v tomto jejím obdivném komentáři můžeme pozorovat, jak mladá Lída dalece předběhla dobu.

Vztah mezi Lídou Durdíkovou a Ladislavem Havránkem máme poměrně dobře zdokumentovaný díky bohaté korespondenci, kterou spolu v podstatě po zbytek života vedli. V jejich dopisech pak můžeme najít hledané odpovědi, třeba i na otázku, kde Lída brala věcnou motivaci pomáhat ostatním: „Ale kdyby dnes někdo přišel a vrátil mi mých patnáct let a s nimi obě cesty – tu, kterou jsem šla, a tu, kterou jsem pohodlně mohla jít – já bych se znovu rozhodla pro tu první,“ napsala roku 1922 Havránkovi. „Ne, nebyl to soucit, co mě tehdy mezi ty děti postavilo. Uvědomila jsem si, že jsou zraněny. Bez viny zraněny. A cítila jsem, že je spravedlivé tu bolest nějak zmírnit. Jak, to jsem nevěděla. Ale není-li člověk ve svém mládí až nesmyslně věřící? Nezdá-li se mu, že všechny ideály, které v jeho žhavé hlavě žijí, jsou dosažitelné. A já neviděla ta chorá znetvořená těla. Jejich srdce jsem viděla, která tak hladově volala po lásce. A já byla plna lásky. Musela jsem ji někomu dát.“² Tento svůj postoj pak dokázala ještě několikrát během svého života.

Řetězec šťastných setkání a seznámení Lídy Durdíkové pak pokračoval dál až do roku 1929, kdy spolu s Františkem Bakulem a jeho *Zpěváci* vyrazila na koncertní turné po Francii, kde potkala svého budoucího manžela a spolupracovníka Paula Fauchera. Snad každý dospělý Francouz si

Práce s knihou *Včelí obec* ve 4. a 5. ročníku

pamatuje ze svého dětství knihy z edice *Père Castor* (čes. *Bobří táta*), jimž vdechl život právě Lídin budoucí manžel. Název těchto knih je odvozen z jejich podstaty, táta bohr poučuje své tři děti, malé bobříky, o světě. Tato edice dala vzniknout jednomu z prvních dětských knih vůbec – a Češka Lída Durdíková napsala hned několik z nich. Za zmínku jistě stojí *Skaf – Tuleň* a *Včelí obec*, kde Lída zajímavou a hravou formou vysvětluje zákonitosti včelího světa.

Nejeden dospělý se pak při četbě podiví nad detailními informacemi, které ale přesto zůstávají srozumitelné a dětem přístupné. A to, že se jedná o dílo dnes stále aktuální, dokazuje i fakt, že v loňském školním roce si Česká škola bez hranic Paříž vybrala právě Lídu Durdíkovou a její literární tvorbu jako hlavní téma pro *Slavnost čtení*, akci konanou na podporu čtenářské gramotnosti a motivaci ke čtení. Žáci se díky knize *Včelí obec* seznámili se zákony včelího společenství, a dokud nespátřili skutečnou knihu, mnozí z nich nepoznali, že se jedná o dílo staré skoro devadesát let. Modernost knihy je vidět i v interaktivnosti celého díla, v doslovu jsou třeba děti vyzývány, aby se pokusily samy sepsat nějakou historku ze života včel a poslaly ji Františku Bakulovi, spoluautorovi knihy. Další zajímavou výzvou pro děti pak byly dvě schované chyby, které ilustrátor do obrázků záměrně vmaloval. To proto, aby autoři dětem ukázali, že ani ilustrátor není neomylný a že je vždy

třeba mít se i při četbě knih na pozoru. Znovuobjevená Lída Durdíková nebyla tématem pouze pro *Slavnost čtení*, ale také pro překladatelskou soutěž *Cena Josefa Palivce*, kterou Česká škola bez hranic Paříž pořádá pro mladé překladatele od 6 do 17 let již deset let. Překládané úryvky pocházely tentokrát z francouzské verze druhé zmínované knižky pro děti *Skaf, le phoque* (čes. *Skaf – Tuleň*).

Kromě velmi pokrokových knih se ale Lída Durdíková zasloužila i o propojení Česka a Francie, a to, když se znovu vydala proti proudu a rozhodla se přeložit některé významné české autory pro francouzské čtenáře. Nepřekládala tedy do svého mateřského jazyka, jak tomu bývá zvykem, nýbrž do francouzštiny. Kromě překladu se věnovala ale i propagaci českých autorů v zahraničí, za zmínku stojí Ferdinand Krch nebo velikán Josef Lada. A právě zde je třeba připomenout Ladislava Havránka, jehož práci obdivoval i Lídin manžel Paul Faucher. Havránkova práce Paula ohromila natolik, že se rozhodl vydat jeho knihy ve Francii.

Slavnost čtení, 2. stupeň

Protože ale Faucher neuměl česky a Havránek neuměl francouzsky, do celé organizace se vložila houževnatá Lída. Když bylo dílo dokonáno a vydáno, Havránek se dočkal obrovského ohlasu. V edici *Père Castor* vyšlo Havránkovi třeba *Les Cinq doigts de la main* nebo *Grandes images pour l'enseignement collectif*, celkem se jednalo o dvanáct titulů. Jeho metody nespočívaly v zadávání úkolů, žáci nepoužívali učebnice, všichni jejich učení bylo opřeno o hru a zkoumání přírody, metodu pak nemohl nazvat jinak než *Škola hrou*.³

Lídu Durdíkovou je ale třeba připomínat nejen v kontextu práce druhých a jejího manžela, ale i jako samostatnou tvůrkyni, i když o druhé lidi se zajímala především. Ve svých autorských dílech se věnovala těm nejzranitelnějším. Zmínit můžeme citlivou knihu zabývající se dětmi s handicapem pojmenovanou *Děti zhaslých očí* nebo dílo *Šarkán*, pojednávající o životě divokého chlapce, který byl součástí Bakulovy družiny.

Pokud se chcete o zapomenuté české spisovatelce a *Slavnosti čtení* v České škole bez hranic Paříž dozvědět více, poslechněte si reportáž *Zápisník zahraničních zpravodajů Českého rozhlasu Radiožurnál* z 12. května 2023.⁴

Zápisník zahraničních zpravodajů Českého rozhlasu Radiožurnál

¹ KRAJČÍKOVÁ, L. (2016): *La correspondance de Ludmila Durdíková-Faucher et Ladislav Havránek entre les années 1922 et 1939*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, s. 17.

² Ibid, s. 54.

³ Ibid, s. 29.

⁴ Dostupné z: Český rozhlas [online]. Cit. 2024-04-04. <<https://radiozurnal.rozhlas.cz/chtela-po-ladovi-aby-namaloval-kocku-bez-masle-s-maslemi-pry-ve-francii-8988276>>.

Práce s knihou *Včelí obec* v 0. a 1. ročníku

Využití dramatické výchovy ve výuce češtiny pro cizince na příkladu básně *Bariéra* od Václava Havla

Aneta Bučková / lektoráty Erfurt a Jena, Německo

Jak lze studujícím již na začátečnické jazykové úrovni zprostředkovat původní literaturu v cílovém jazyce? Jak jim pomoci aplikovat jejich zatím omezené jazykové prostředky v přirozené komunikaci?

Nejen na tyto otázky nabízí odpověď předkládaná lektura vyučovací metody dramatické výchovy. Cílem příspěvku je ukázat výhody dramatické výchovy při prohlubování komunikační kompetence a inspirovat k vlastnímu kreativnímu využití popsaných postupů. Předchozí zkušenosti s dramatickou výchovou přitom nejsou nutností.

Námětem lekce se stala experimentální báseň *Bariéra* ze sbírky *Antikódy* od

Václava Havla (Havel–Jungmannová–Šulc, 2013, s. 55). Její literárněvědná analýza zůstává z důvodu rozsahu stranou zájmu (pro stručnou analýzu žánru experimentální poezie viz např. Bučková, 2022, pro detailní teoretické pojednání Krátká, 2013, 2016). Jejím cílem je z lingvodidaktické perspektivy jednak prohloubení a rozšíření znalosti češtiny, zejména v oblasti komunikační kompetence, jednak seznámení s žánrem experimentální

poezie na příkladu tvorby Václava Havla. Významně se tak dotýká výuky reálií cílové země. Z pohledu dramatické výchovy jde o rozvíjení osobnosti a o tvořivost na základě práce s cizojazyčnou literaturou, objevení divadelních prostředků (pohybu, prostoru, hlasu atd.) a jejich využití při komunikaci v cizím jazyce.

Lekce vychází z bakalářské práce s názvem *Experimentální poezie a její divadelní zpracování jako prostředek výuky češtiny pro cizince*, kterou autorka obhájila v září 2020 na Katedře výchovné dramatiky DAMU. Od svého vzniku byla opakovaně využita v praxi, a to jako součást delšího vyučovacího bloku, který začíná úvodním seznámením s metodami a technikami dramatické výchovy a zahrnuje několik tematicky uzavřených lekcí na základě různých experimentálních básní.

Dramatická výchova ve vyučování češtiny pro cizince

Machková charakterizuje dramatickou výchovu jako „učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících reálnou praxi zúčastněného jedince“ (Machková, 2007, s. 32). Tento typ vzdělávání využívá

¹ Termín *experimentální poezie* v této studii volíme jako zastřešující pojem pro vizuální a konkrétní poezii. *Vizuální poezii* lze charakterizovat jako metodu vzniklou v 60. letech 20. století, která kombinuje vizualitu a textovost, a tím pádem tvoří přesahy mezi literaturou a výtvarným uměním (Krátká, 2013, s. 8). Současně se od 50. let začal prosazovat termín *konkrétní poezie* (Krátká, 2016, s. 110). Pro *konkrétní poezii* je podle Gappmayra (1971, s. 7) klíčové, že pojímá jazyk jako materiál. Krátká upozorňuje, že pojmy *vizuální a konkrétní poezie* nejsou striktně vymezené a bývají užívány jako synonyma (Krátká, 2013, s. 19).

dramatické prostředky, jako jsou prvky hry, fikce² a hry v roli³ (tamtéž, s. 33).

V kontrastu s tradičním pojetím výuky cizího jazyka studující využívají nejen své kognitivní schopnosti, ale cíleně pracují také s emocemi, hlasem, pohybem atd. Prostřednictvím holisticky pojatých aktivit a díky aktivnímu používání cizího jazyka v reálných komunikačních situacích získávají jazykové dovednosti a schopnosti, které mohou mít dlouhodobý efekt (Schewe, 2003, s. 13). Použití dramatické pedagogiky ve výuce tedy může vést k trvalé fixaci probíraného učiva (srov. též Boccou Kestřánková, 2017, s. 16).

Prostředky dramatické výchovy lze použít jako metodu vyučování cizího jazyka různými způsoby (srov. například Even, 2003; Schewe, 2003; Maley, Duff, 2005; Küppers, Schmidt, Walter, 2011; Billíková, Kiššová, 2013; Even, Schewe, 2016). V oblasti češtiny pro cizince se využitím dramatické výchovy zabývají Boccou Kestřánková (2012, 2017, 2019 a další) a Bučková (2019a, 2019b), které ji propojují s prohlubováním komunikační kompetence (viz níže a Boccou Kestřánková, 2012, s. 169).

Komunikační kompetence v cílovém jazyce jako cíl jazykového vyučování je ukotvena v metodickém směru nazývaném komunikační metoda nebo komunikační přístup (srov. Golková, 2015, s. 33). Van Ek (1986) představuje složky komunikační kompetence: jazyková (jazykové prostředky), sociolingvistická (adekvátní užití jazykových prostředků), diskurzivní (komunikační strategie při jazykové produkci a rozpoznání typů textů při recepci), strategická (například využívání kompenzačních strategií, tzn. hledání alternativních jazykových prostředků v případě, že mluvčí nezná konkrétní pojem nebo strukturu v cílovém jazyce), sociokulturní (sociokulturní realie cílové země) a společenská (schopnost být úspěšným komunikačním partnerem / úspěšnou komunikační partnerkou). Představovaná lektura zahrnuje všechny tyto komponenty. Příklady jejich procvičení v jednotlivých aktivitách jsou uvedeny v závěru příspěvku.

Lekce *Bariéra*⁴

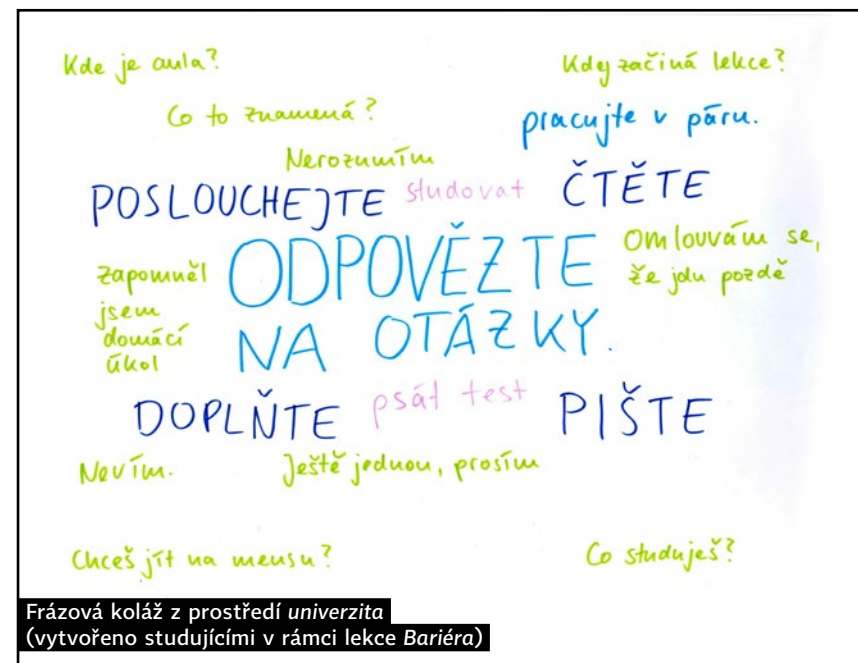
Téma: Jak a proč vznikají nedorozumění?

Námět: experimentální báseň *Bariéra*

Cílová skupina: Studující, kteří absolvovali alespoň jeden semestr výuky češtiny pro cizince. Pohybují se na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce (Rada Evropy, 2009), která je charakteristická užíváním izolovaných frází cílového jazyka.⁵ Většinou nemají žádné zkušenosti s dramatickou výchovou. Ideální počet je 8–20 účastnic a účastníků.

Lingvodidaktické cíle:

• Komunikace: Studenti a studentky si zopakují důležité fráze, propojí svůj jazykový projev s konkrétní situací a s emocemi.

Frázová koláž z prostředí univerzity (vytvořena studujícími v rámci lekce *Bariéra*)

• Fonetika: Procvičí si výslovnost zvolených frází.

Dramatickovýchovné cíle:

• Vytvořením prostředí, postav a frází, které jsou pro ně charakteristické, si hráči a hráčky uvědomí komunikační vzorce přítomné v běžné interakci.
• Díky vizuálním a zvukovým kolážím zvýší svou citlivost pro výrazové prostředky herecké práce, např. hlas.
• Při tvorbě situací ze zadaného materiálu se procvičí ve fabulování a v jednání s omezením verbální složky komunikace. Na základě bodového scénáře si vyzkouší práci s dramatickou situací.

Rozehřívací aktivita

Lektorka: Utvořme kruh. Jeden z vás (hráč A) půjde doprostřed a začne pantomimicky předvádět nějakou běžnou činnost – např. čištění zubů. Druhý (hráč B) se jej zeptá: „Co děláš?“ Hráč A odpoví něco jiného, než právě dělá, např.: „Píšu dopis.“ Nyní jde B doprostřed a začne pantomimicky předvádět psaní dopisu. Takhle budeme pokračovat, dokud se nevystřídáme všichni.

Popis činnosti: Hráči utvoří kruh. Postupně se vystřídají v pantomimě a kladení otázek.

Reflexe: Bylo to těžké? Jak jste se cítili při tom, když jste museli říkat něco jiného, než jste dělali?

Komunikační kontexty I: Tvorba prostředí

Lektorka: Rozdělíme se do tří skupin. Každá skupina vymyslí jedno prostředí, ke kterému vytvoří živý obraz.⁶ Ostatní pak budou hádat, o jaké prostředí se jedná a jakou kdo představuje postavu.

Popis činnosti: Hráči se rozdělí do skupinek a vymyslí si prostředí. U nižších jazykových úrovní může lektorka prostředí s ohledem na probranou slovní zásobu zadat (například *doma, škola, restaurace*). Připraví si živý obraz, prezentují jej, ostatní hádají prostředí a postavy, zdůvodňují své domněnky. Komentář publika může proběhnout i v mediálním jazyce.

Fráze

Lektorka: Každé prostředí má své fráze – věty, které jsou pro něj typické, které můžeme slyšet velmi často. Vymyslete ve skupinách co nejvíce frází k zadanému prostředí a vytvořte „frázovou koláž“. Frekventovanost a důležitost frází můžete rozlišit pomocí velikosti

² Fikcí se rozumí aktivita, v níž je smyšlená situace prezentována jako reálná.

³ Jednání v roli je tzv. jednáním v zastoupení (Machková, 2007, s. 34), při kterém účastník nebo účastnice dramatické lekce vstupuje do sociální role, kterou v životě ve skutečnosti nezastává.

⁴ *Bariéra* patří mezi experimentální básně, které ani přes omezení jazykového materiálu neztrácejí hlubší významovou rovinu, jež se stává důležitou složkou interpretace (Krátká, 2016, s. 181). Sloupec tvořený textem slova v ní tvoří nepropustný zátaras. Obloukem se k němu přibližuje z jedné strany já, z druhé ty. Obě tato slova ale zůstanou na své straně bariéry, jako by po ní po nárazu klouzala dolů.

⁵ Lekci je možné provést prakticky na jakékoli jazykové úrovni. Pokročilejší skupiny zvládnou více aktivit i skupinových rozhovorů (reflexi) v cílovém jazyce.

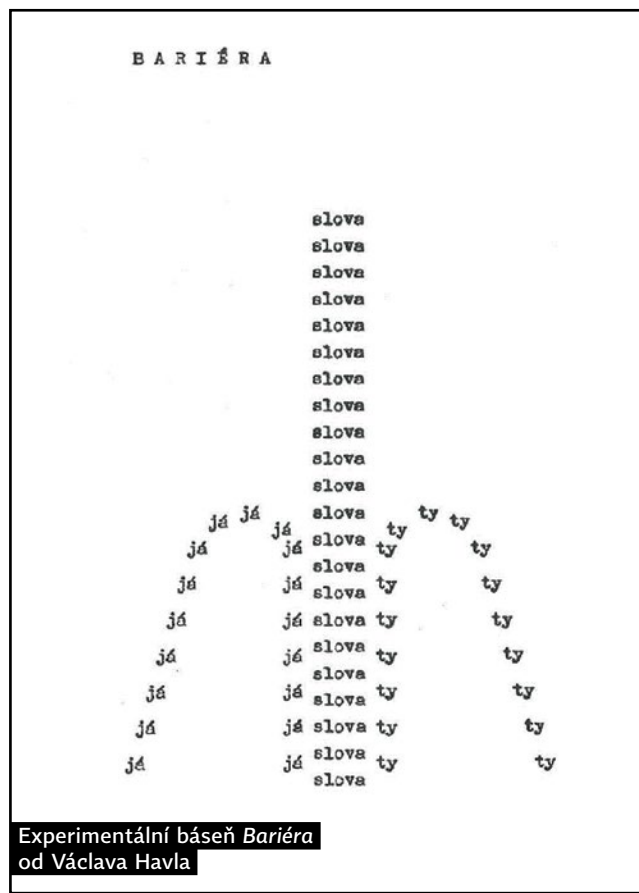
⁶ Živý obraz je název techniky, při které jednotlivec nebo skupina zaujme určitou pozici a po krátký čas v ní setrvá.

Živý obraz z prostředí univerzity
Foto: Justin Joven

Živý obraz z prostředí bar
Foto: Justin Joven

Experimentální báseň *Bariéra*
od Václava Havla

a tloušťky písma, jejich umístění na papíře atd. Až budete hotoví, uděláme si vernisáž frázových koláží, při které budete mít možnost doplnit fráze k jiným skupinám, pokud se vám bude zdát, že něco důležitého chybí.

Popis činnosti: Skupinky dostanou archy papíru a zapíší na ně české fráze spojené se zadaným prostředím. Poté si prohlédnou výtvořené ostatních skupin a popř. k nim něco doplní.

Lektorka: Prosím připravte si ve skupinách akustickou prezentaci své vizuální koláže. Podobně jako jste ve vizuální koláži pracovali s velikostí a tloušťkou písma a s rozmístěním na ploše, můžete nyní pracovat s hlasitostí, výškou a barvou hlasu, s pořadím a opakováním. Hlas může vyjádřit také emoce.

Popis činnosti: Skupinky si připraví akustickou prezentaci svých koláží, pak si ji navzájem předvedou.

Komunikační kontexty II: Tvorbá postav

Lektorka: Nyní se zaměříme na postavy, které se objevily ve vašich živých obrazech.

Každý z vás dostane vizitku své postavy, kterou vyplní, a vytvoří typický postoj nebo posez své postavy jako živý obraz.⁷ Postupně budete ukazovat svůj živý obraz a váš spoluhráč / vaše spoluhráčka k němu přečte údaje z vizitky.

Popis činnosti: Hráči jednotlivě vymýšlejí charaktery svých postav, pomáhá jim v tom struktura vizitky. Poté prezentují svou postavu formou živého obrazu, zatímco někdo jiný přečte údaje z vizitky.

Vizitka

Jak se jmenuji?
Kolik je mi let?
Co dělám (profese)?
Jaké mám hobby?

Situace: Nedorozumění

Lektorka: Nyní známe vaše postavy a prostředí, ve kterém se pohybují. Nasbírali jsme také dost jazykového materiálu. Vaším úkolem bude vytvořit velmi krátký dialog – situaci, kterou prožijí vaše postavy ve vašem prostředí. V této situaci dojde k nějakému nedorozumění. Využijte fráze ze své koláže. Cílem je, aby diváci poznali, o jaké nedorozumění šlo a jak situace dopadla.

Popis činnosti: Hráči si ve skupinkách připraví krátkou etudu⁸ na základě zadaného prostředí a vytvořených postav. Využívají fráze ze své koláže. Při prezentaci se lektorka ptá ostatních skupin, k jakému nedorozumění došlo a jak bylo, nebo nebylo vyřešeno. Tato zpětná vazba publika může proběhnout také v mediálních jazycích.

Lektorka: Připravte prosím ještě jednu verzi své situace, ale tentokrát omezte text na nejvýše tři fráze ze své koláže. Fráze se tudíž pro vás mohou stát jistým druhem zástupné řeči.

Popis činnosti: Hráči si zvolí fráze, se kterými jako se zástupnou řečí znovu sehraji vytvořenou situaci. Na základě zpětné vazby diváků a verbálního omezení mají také možnost situaci vyčistit a zpřesnit své akce.

Lektorka: Vraťte se prosím ve skupinách ke své situaci a vytvořte její bodový scénář – tři až pět bodů, které heslovitě shrnou její průběh.

Popis činnosti: Hráči ve skupinách zaznamenají v bodech strukturu své situace.

Báseň *Bariéra*: Situace

Lektorka: (rozdá kopie *Bariéry*, ponechá hráčům chvíli na přečtení) Viděli jsme ve vašich situacích, že slova, která mají sloužit ke vzájemnému porozumění a domluvě,

někdy nefungují jako něco, co spojuje, ale spíš jako bariéra. To je také tématem básně *Bariéra*. Její slovní materiál se teď stane vaším jazykovým materiálem. Dostanete bodový scénář jiné skupiny a vytvoříte z něj situaci, ve které smíte použít pouze slova z *Bariéry*. Nemusíte se držet toho, co jste viděli u druhé skupiny, můžete vyjít pouze z bodového scénáře.

Na lekci studenti oceňují především možnost experimentovat s jazykovými prostředky.

Popis činnosti: Hráči vytvářejí nové situace na základě bodového scénáře jiné skupiny s využitím materiálu *Bariéry*. Poté si je navzájem prezentují, diváci mají možnost je komentovat a klást otázky. Lektorka se také může rozhodnout, že skupiny budou i nadále pracovat se svým vlastním scénářem, pokud by výměna scénářů byla příliš obtížná.

Báseň *Bariéra*: Přednes

Lektorka: Na závěr vytvoříte všichni jako skupina akustickou a pohybovou verzi *Bariéry*. Při přípravě se nemusíte držet konkrétního prostředí ani postav. Jde o převedení vizuální básně „na scénu“. Může to být konkrétní příběh konkrétních postav, může to být abstraktní ztvárnění na základě zkušenosti z dnešní lekce.

Popis činnosti: Hráči ve skupině ztvární vizuální báseň *Bariéra* za využití prostoru, pohybu včetně gestiky a mimiky a hlasu.

Reflexe

Popis činnosti: Hráči a lektorka se usadí v kruhu. Mluví o souvislostech mezi vzniklými situacemi a zkušenostmi z vlastního života. Dalším tématem je souvislost komunikačních bariér s jazykem, např. z pozice cizince. Dále je prostor mluvit o průběhu lekce, dojmech z jednotlivých jejích částí.

Závěr

Opsaná lekce nabízí studujícím vybočení z každodenní edukační reality. Mohou v ní kreativně aplikovat své jazykové znalosti a dovednosti v rámci konkrétních komunikačních situací. Zejména při rolové hře mají příležitost – v bezpečném prostředí jazykové třídy – vystoupit ze své komfortní zóny a experimentovat s jazykovými prostředky, které již znají. Právě tento aspekt mnozí studující na lekci oceňují. Jako motivační faktor působí i fakt, že pracují s původní českou literaturou, která nemusí být pro potřeby výuky adaptována.

Neméně důležitou součástí učebního procesu jsou ale také fáze reflexe. Během nich mají studující možnost podívat se na zkoumané téma i aktivity s odstupem, pojmenovat, co se naučili, a popřípadě

také klást otázky spojené s cílovým jazykem a jeho užíváním.

Jak bylo uvedeno výše, dotýká se lekce všech komponent komunikační kompetence. Jazykové prostředky se procvičují například při časování sloves v rámci rozehrávací aktivity nebo při akustické prezentaci frází v cílovém jazyce. Adekvátní užití jazykových prostředků (např. vykání) si studující zopakují třeba při sbírání jazykového materiálu pro tvorbu vizuálních frázových koláží. Komunikační strategie si vyzkouší během improvizace

při přípravě etud na téma nedorozumění. Strategickou složku komunikační kompetence se studenti a studentky učí využívat průběžně díky kreativnímu způsobu práce a otevřeným formám zadání, u kterých neexistuje jediné správné řešení. Sociokulturní oblast pokrývá lekce již díky svému námětu, kterým je původní česká literatura. Konečně schopnost být úspěšným komunikačním partnerem se v lekci posílí například při závěrečné reflexi etud na téma nedorozumění.

Lekci lze využít jako „odrazový můstek“ pro další práci s tématem komunikace nebo s žánrem experimentální poezie. Jednou z možností je procvičování jazykových prostředků, kterými se dají nedorozumění řešit, nebo jim dokonce předcházet. Studující také mohou vytvořit vlastní experimentální básně na téma, které je zajímavé.

Literatura

BILLÍKOVÁ, A.–KIŠŠOVÁ, M. (2013): *Drama techniques in the foreign language classroom*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, katedra anglistiky a amerikanistiky.

BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, M. (2012): Jevištní tvar jako řešení jednoho lingvodidaktického problému ve 21. století. In: J. Hasil (ed.), *Čeština jako cizí jazyk VI. Materiály z VI. mezinárodního symposia o češtině v zahraničí*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, s. 167–172.

BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, M. (2017): Prezentace metody jevištního tvaru z hlediska jejích fází. *Nová čeština doma a ve světě*, 1, s. 15–27.

BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, M. (2019): *Jevištní tvar jako jedna z možných metod výuky češtiny pro cizince*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum.

BUČKOVÁ, A. (2019a): Aplikace prvků dramatické výchovy ve výuce gramatiky v hodinách češtiny pro cizince. In: L. Suchomelová (ed.), *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2019*. Praha: Akropolis, s. 53–67.

BUČKOVÁ, A. (2019b): Der Effekt der Dramagrammatik im Anfängerunterricht. *Scenario: A journal for performative teaching, learning, research*, 13(1), 62–76. Cit. 2024-05-30. <<https://journals.ucc.ie/index.php/scenario/issue/view/scenario-13-1/pdf>>.

BUČKOVÁ, A. (2022): Česká experimentální poezie a její paralely v současné literatuře pro děti a mládež. In: J. Čenková (ed.), *Jestlipak víte, kdo je lyrik? O poezii sdílené dětmi a mladými čtenáři*. Praha: Karolinum, s. 59–70.

EVEN, S.–SCHEWE, M. (eds.) (2016): *Performatives Lehren, Lernen, Forschen. Performative teaching, learning, research*. Berlin: Schibri-Verlag.

EVEN, S. (2003): *Drama Grammatik. Dramapädagogische Ansätze für den Grammatikunterricht Deutsch als Fremdsprache*. München: Iudicium.

GAPPMAYR, H. (1971): Was ist konkrete Poesie? *Text+Kritik. Zeitschrift für Literatur*, 25(1), s. 5–9.

GOLKOVÁ, D. (2015): Komunikační metoda a její uplatnění v cizojazyčné výuce včetně češtiny pro cizince. In: G. Dvořáková – J. Houžvička (eds.), *Gramatika ve výuce a testování cizích jazyků (včetně češtiny pro cizince)*. Sborník z mezinárodní konference. Praha: Univerzita Karlova, Ústav jazykové a odborné přípravy, s. 32–36.

HAVEL, V.–JUNGMANNOVÁ, L.–ŠULC, J. (2013): *Antikódy*. Praha: Knihovna Václava Havla.

KRÁTKÁ, E. (2013): Úvod. Česká vizuální poezie šedesátých let a její teorie. In: E. Krátká (ed.), *Česká vizuální poezie. Teoretické texty*. Brno: Host, s. 7–42.

KRÁTKÁ, E. (2016): *Vizuální poezie. Pojmy, kategorie a typologie ve světovém kontextu*. Brno: Host.

KÜPPERS, A.–SCHMIDT, T.–WALTER, M. (eds.) (2011): *Inszenierung im Fremdsprachenunterricht. Grundlagen, Formen, Perspektiven*. Braunschweig: Schroedel [u.a.].

MALEY, A.–DUFF, A. (2005): *Drama techniques. A resource book of communication activities for language teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.

MACHKOVÁ, E. (2007): *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS.

RADA EVROPY (2009): *Common European Framework of Reference for Languages. Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

SCHEWE, M. (2003): *Fremdsprache inszenieren. Zur Fundierung einer dramapädagogischen Lehr- und Lernpraxis*. Oldenburg: Didaktisches Zentrum, Carl von Ossietzky Universität.

VANEK, J. A. (1986): *Objectives for foreign language learning. Volume I: Scope*. Strasbourg: Council of Europe.

⁷ Živý obraz charakterizuje postavu pomocí držení těla, mimiky apod.

⁸ Dramatická etuda je krátký improvizovaný příběh s jasným začátkem a koncem sehraň malou skupinkou hráček a hráčů.

Fenomén jménem lapbook

Tereza Vlček Klímová / krajanská komunita Daruvar, Chorvatsko

Ve světě vzdělávání neustále hledáme nové a inovativní metody, které by učení učinily zajímavějším, interaktivnějším, zábavnějším a efektivnějším. Jednou z nich je v posledních letech v českých i evropských školách stále populárnější vzdělávací nástroj jménem lapbook.

Lapbook je osobní, interaktivní, a co je důležité, vlastnoručně vyráběná „kniha“, která umožňuje žákům shromažďovat, kreativně organizovat a prezentovat informace o konkrétním tématu. Lapbook je typicky vytvářen z papírové složky, do které jsou vkládány menší elementy, jako jsou například vyklápací kartičky, kapsy, obálky či obrázky. Tyto prvky mohou být doplněny ilustracemi, poznámkami či reálnými přírodními, což podporuje multisenzorické učení, tzn. učení se pomocí více smyslů.

Díky tvorbě lapbooku se studenti aktivně zapojují do procesu učení, přičemž musí nejen shromažďovat informace, ale také přemýšlet o tom, jak je efektivně a přehledně zpracovat.

Každý lapbook je tak jedinečný a odráží styl a vkus žáka. Tento vzdělávací nástroj je mezi pedagogy i žáky stále oblíbenější, protože podporuje aktivní zapojení žáků do vzdělávacího procesu a umožňuje jim vizualizovat a upevnit si učivo formou kreativních projektů.

Lapbook je ceněný zejména za flexibilitu a propojování různých oborů, předmětů a témat napříč celým vzdělávacím programem. Stává se tedy ideální pomůckou pro multidisciplinární vzdělávání. V rámci jednoho projektu lapbooku podporujeme schopnost žáků spojovat

a aplikovat znalosti z různých oblastí. Jeho další výhodou je zaujetí žáků a studentů pro řešenou problematiku. Zatímco v průběhu standardní vyučovací hodiny jsou často pouhými posluchači, kdy jejich pozornost po prvních deseti minutách výkladu začíná klesat, během přípravy lapbooku se žáci z posluchačů stávají aktivními „hráči“, kteří jsou nuceni nad řešenou tematikou kriticky přemýšlet a zpracovávat problémy, se kterými se v průběhu práce setkají.

V praxi se lapbooky uplatňují jako ucelený soubor informací, zajímavosti a aktivit

Lapbook je osobní, interaktivní, vlastnoručně vyráběná „kniha“.

spojených s daným tématem. Mohou být vytvářeny jednorázově nebo během školního roku postupně doplňovány novými poznatky. Tvorba lapbooků podporuje procvičování učiva, prezentaci znalostí a také umožňuje žákům ukázat svou komplexní práci. Lapbooky navíc mohou být velmi praktickým nástrojem pro opakování učiva, neboť prvky a podněty v nich obsažené vyvolají v paměti žáků vzpomínky na tvoření

lapbooku, a tím dojde k připomenutí informací, které se tehdy dozvěděli.

Lapbook je vynikajícím nástrojem pro výuku mladších i starších žáků. Pro mladší žáky je lapbook efektivním prostředkem k rozvoji jejich kognitivních schopností prostřednictvím interaktivního a zábavného procesu – skládání lapbooku podporuje rozvoj jemné motoriky a logického myšlení, neboť vyžaduje precizní práci s materiálem

a plánování, jak uspořádat jeho jednotlivé části. Pro starší žáky lapbook otevírá novou dimenzi výuky – zapojení do tvorby lapbooku podněcuje schopnost práce s informacemi včetně jejich kritického hodnocení, jelikož vyžaduje selekci relevantních informací a jejich následné strukturování.

Plánování a realizace lapbooku podporují rozvoj organizačních dovedností a schopnosti plánovat projekty. Důraz je kladen i na manuální zručnost, vytváření lapbooku vyžaduje využití technických dovedností. Důležitým aspektem je také podpora aktivního čtení, žáci musí před vytvořením lapbooku pochopit a efektivně zpracovat informace, které budou následně prezentovat ve svém výtvoru. Velkou výhodou lapbooku je variabilita jeho využití – může být nástrojem při práci ve skupinách, kdy si žáci mezi sebou rozdělí jednotlivé role a úkoly při jeho tvorbě, nebo je možné vytvářet jej individuálně, kdy veškeré části procesu od přípravy po finální složení vykonává jeden žák. Celkově lze tedy říci, že lapbook poskytuje prostor pro mnohostranný rozvoj žáků různých věkových skupin a upevňuje jejich schopnosti přínosné ve školním i osobním životě.

Lapbook lze uplatnit napříč všemi vyučovacími předměty.

V hodinách českého jazyka a literatury mohou žáci využívat lapbooky k rozboru a zkoumání literárních děl. Lze zahrnout

ilustrace, citace z knih, charakteristiku postav či dějovou linii. Stejně tak může být lapbook koncipován jako přehled gramatických pravidel.

Při výuce cizích jazyků mohou studenti vytvářet lapbooky zaměřené na slovní zásobu, gramatická pravidla, kulturní aspekty dané země nebo literární díla v cizím jazyce. Tento interaktivní přístup jim pomůže lépe si zapamatovat nová slova a gramatické struktury.

Co se týče dějepisu, lapbooky lze aplikovat jakožto vynikající nástroje pro záznam historických událostí. Žáci mohou vytvářet časové osy, mapy, portréty významných historických postav a jejich životopisy. Jejich prostřednictvím je možné zkoumat a prezentovat klíčové události, kulturní a politické kontexty nebo důsledky historických momentů.

V rámci biologie, chemie a fyziky přispívají lapbooky k lepšímu pochopení složitých konceptů a procesů. Například lze vytvořit lapbook o lidském těle, zahrnující detailní popisy orgánů a jejich funkcí. V chemii je možné zpracovat lapbooky o periodické tabulce prvků, chemických reakcích nebo laboratorních postupech. Ve fyzice mohou být zaměřeny na různé fyzikální zákony a jejich aplikaci.

V zeměpisu lapbooky žákům pomohou zkoumat geografické oblasti, klima, flóru a faunu různých regionů. Žáci mohou vytvořit mapy, klimatické grafy, informace o přírodních zdrojích a ekonomických aktivitách daných oblastí. Tím se učí nejen geografii, ale také propojují

informace z různých oborů, jako je ekologie a ekonomika.

Také v matematice nalezne lapbook své uplatnění, například při studiu geometrických tvarů, matematických vzorců a teorií. Žáci mohou vytvářet lapbooky s grafy, diagramy, rovnicemi a praktickými aplikacemi matematických principů. Takový přístup jim pomůže lépe vizualizovat a pochopit abstraktní koncepty.

V hodinách výtvarné výchovy a hudební výchovy studenti pak využijí lapbooky k prezentaci uměleckých směrů, významných umělců, hudebních žánrů a historických období. Dále lze zahrnout reprodukce uměleckých děl, biografie umělců, popisy techniky a analýzy stylů.

Lapbook lze využít i v předmětech jako jsou pracovní činnosti, kdy lapbook studentům pomůže při tvorbě návodů na výrobu různých výrobků, popisy pracovních postupů a technologií.

Vzhledem k tomu, že jsem lapbook aktivně využívala při výuce českého jazyka na základní škole v České republice, měla jsem možnost zjistit, jak všestrannou pomůckou může být. Rozhodla jsem se zapojit jej také do výuky v Chorvatsku, kde zatím nebývá využíván.

S konceptem lapbooku jsem na odborných poradách seznámila vyučující českého jazyka i odborných předmětů. Nejednalo se

pouze o teoretický výklad, učitelé rozdělení do skupin pak sestavovali lapbook na téma Svatý Václav (podle předem připravené šablony). Při výrobě měli přemýšlet nad několika otázkami a diskutovat o nich. Zadal jsem tyto otázky: co vyrábí, jaký by mohl být přínos pro žáky, jaký by mohl být přínos ve vzdělávacím procesu, jaké jsou výhody a nevýhody, jak by se tato metoda dala využít v jimi vyučovaných předmětech na daných stupních vzdělávacího procesu. Učitelé dokázali společně pojmenovat přínosy, výhody i nástrahy tvorby lapbooku, vymysleli zajímavé i praktické způsoby, jak lapbook zařadit do předmětů, které vyučují.

O lapbooku jsem mluvila i s žáky na školách, kde se český jazyk vyučuje jako jazyk mateřský (model A), konkrétně na České základní škole Jana Amose Komenského v Daruvaru a její obvodní škole v Lipovci, v České základní škole Josefa Růžičky v Končenicích a dále na základních školách, kde si žáci mohou český jazyk vybrat jako volitelný předmět (model C) v Dežanovci, Pakraci a Rijece. Žáci si také vyzkoušeli tvorbu vlastního lapbooku. Někteří žáci zpracovávali lapbook jako záznam o přečteném textu, konkrétně o příběhu *Nechvalně známé Nely Naladové* od autorky Meghan McDonalové, jiní se zaměřili na tradiční české pohádkové bytosti (jejich charakteristiku, výskyt a činnosti v příbězích). Další

Při výuce jazyků mohou studenti vytvářet lapbooky zaměřené na slovní zásobu, gramatická pravidla, kulturní aspekty či literární díla.

Odborná porada vyučujících českého jazyka

Radost z krásného lapbooku

vyhledávali informace o svátku svatého Mikuláše a tradiční mikulášské trojici, zaměřili se na historii a průběh svátku, ale i na jednotlivé postavy, jejich historii a vztah k tomuto svátku. Někteří si zase vybrali téma *České vánoční zvyky*.

Žáci se učili zpracovávat a třídit informace, pracovat s omezeným prostorem a vyzkoušeli si tvorbu různorodých papírových skládaček a doplňků. Byli nadšení z toho, že mohou popustit uzdu své fantazii a vnést do výukového materiálu svůj vlastní pohled.

Zpětná vazba od vyučujících i žáků byla velmi pozitivní. Několik vyučujících začalo lapbooky využívat jako skupinovou či individuální práci, a chtějí v tom pokračovat i nadále.

Tvorba lapbooku se stala natolik zajímavou a oblíbenou, že si vysloužila i novou samostatnou soutěžní kategorii. Každoročně je Svazem Čechů v Republice Chorvatsko pořádána soutěž *Čtení tě mění*, která hodnotí představení knih a čtení nahlas. V rámci této soutěže si žáci nejdříve přečetli libovolnou knihu, z níž získali informace potřebné pro tvorbu lapbooku, který pak zpracovali na základě stanovených kritérií. Mnoho dětí rádo čte, avšak ne všichni chtějí knihu prezentovat veřejně před zraky poroty, učitelů a ostatních žáků. Lapbook se tak pro ně stal ideální příležitostí, jak se do této soutěže zapojit.

Zúčastnit se mohli žáci ve čtyřech kategoriích (3. a 4. ročníky, 5. a 6. ročníky, 7. a 8. ročníky a střední školy), přihlásilo se celkem 66 soutěžících. Do tvorby lapbooku se zapojili s chutí a odhodláním, velkou pomocí jim pak byla podpora ze strany učitelů, kteří na jejich práci dohlíželi. Všechny vytvořené lapbooky byly nápaditě a kreativně zpracované, a tak před sebou měla porota těžké rozhodování. Jsem proto přesvědčená, že v průběhu příštích let účast žáků poroste.

Lapbook není pouze izolovanou výukovou metodou, ale může být využit jako základ pro další práci a projekty, které mohou rozšířit jeho využití a přínosy. Dílny zaměřené na tvorbu lapbooků mohou být skvělou příležitostí pro žáky i pedagogy k dalšímu prohloubení dovedností spojených s tvorbou lapbooku a sdílení inovativních postupů. Další možností je inovace a následný další rozvoj samotného konceptu lapbooku pomocí nových technologií, interaktivních prvků nebo kombinace s jinými výukovými metodami. Tímto způsobem lze lapbooky neustále aktualizovat a přizpůsobovat potřebám a trendům ve vzdělávání.

Literatura

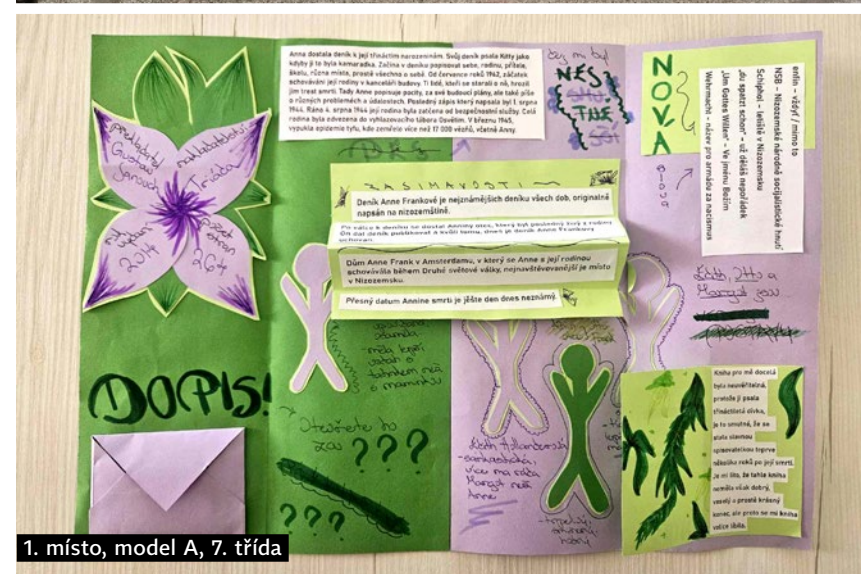
RONKOVÁ, J.-HÁJKOVÁ, J.-WALDHANOVÁ, B.-MALINOVÁ, V.-ŠPAČKOVÁ, K. (2019): *Lapbook a Squashbook*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

LIPPERT, M. (2007): *The Ultimate Lap Book Handbook*. Knowledge Box Central.

Pančelčino (2018) [online]. Cit. 2024-03-24. <<https://www.pancelcino.cz/lapbook/>>.

Vítězné soutěže Čtení tě mění

1. místo, model A, 7. třída

Tvoření nás baví

Vodník není jen strašidlo

Ilona Kirchnerová / krajská komunita Daruvar, Chorvatsko

Je absolutní ticho. Skupinka dětí sedících do kroužku se zavázanýma očima natahuje uši a bedlivě poslouchá zvuky vody, jezera, lesních i vodních zvířat. Snaží se poznat, jestli zrovna zakvákala žába, zaťukal datel, nebo zafoukal vítr, či do jezera spadla kapka vody. Možná, že něco z toho je i obávaný vodník, o kterém toho sice zatím mnoho nevíme, ale brzy zjistíme vše potřebné. Voda teče, sova houká, písek na břehu se pod tělem hada přesouvá sem a tam. A to jsme vlastně vůbec neopustili třídu.

Začátek

Na počátku je třeba konstatovat, že v české krajské komunitě v Chorvatsku se toho děje skutečně mnoho. Jednou z největších událostí roku je vyhlašování výsledků dětské soutěže *Naše jaro*, kde jsou každý rok uděleny ceny v mnoha kategoriích (výtvarná, hudební, folklorní, literární apod.) Žáci základních i středních škol jsou tak každoročně oceňováni za své talenty, ale také za přínos české komunitě jako celku. Již v minulých ročnících jsme byly my, učitelky u české krajské komunity, přizvány k zasedání v porotách některých kategorií, případně k výběru témat pro nadcházející ročník.

V letošním školním roce bylo jako zastřešující téma výtvarné a literární soutěže zvoleno téma vpravdě české, tedy *Vodník*. Nechci tím říct, že by nějakého svého vodníka neměl každý národ, ale shodli jsme se s kolegyněmi a kolegy na tom, že ten český je přece jen poněkud specifitější a hraje v našem lidovém folkloru zásadní roli.

Téma bylo tedy určeno a společně s ním se zrodila i myšlenka, že bych jako česká krajská učitelka byla ideálním kandidátem na představení vodníka žákům a studentům ve všech vyučovacích modelech¹. V české škole Jana Amose Komenského v chorvatském Daruvaru, kde se vyučuje český jazyk modelem A, a tedy odpadá téměř zcela jazyková bariéra, je výuka českého jazyka, kultury a literatury a vlastně výuka obecně na tako-

vé úrovni, že překvapit zde něčím novým je opravdu úkol přetěžký. Ale o to větší je to výzva.

Již dlouhodobě se ve své pedagogické praxi snažím vycházet z několika principů, které dle mého názoru činí vzdělávání záživným. Jsou to především metody tvůrčího psaní, o nichž jsem psala podrobněji v *Krajinách češtiny* č. 14 ve článku *Tvůrčí psaní v Daruvaru aneb Příběhy kolem nás*², dále pak principy zážitkové pedagogiky, zejména předpoklad, že intenzivní zážitek, propojení smyslových vjemů atd. usnadňuje zapamatování informací. Vždy se také snažím o to, aby na nějaké úrovni během hodiny došlo k mezioborovému propojení, ideálně několikrát a s různými předměty. Nejdůležitějším faktorem je pro mě ale stále to, jak by se mně samotné něco takového ve škole líbilo, jestli by mě to bavilo a zda bych to chtěla zažít.

Prostředek

Při koncipování „vodnické dvouhodinovy“ byl pro mě zásadní a určující zvuk vody, který nám otevíral téma a navozoval atmosféru tolik potřebnou k podpoře smyslového vnímání účastníků.

Ideální bylo, když třída disponovala technickým vybavením, které umožnilo pustit nahrávku tekoucí vody ještě předtím, než žáci vstoupili do třídy. V případě, že tomu tak nebylo, použila jsem samozřejmě vybavení vlastní. Židle ve třídě byly postaveny do kruhu tak, abych se mohla pohybovat uprostřed, ale zároveň z kroužku vystoupit. Když se všichni usadili, ujasnili jsme si, že nikomu nebude vadit, bude-li mít na nějakou dobu zavázané oči, a vysvětlili jsme si bezpečnost následného počínání (nikdo nebude např. vstávat ze židle nebo rozhazovat kolem sebe rukama).

Když byly všem zakryty oči, zaposlouchali se do zvuků vody a několik okamžiků se koncentrovali jen na ni a relaxovali. Mezitím jsem si připravila na lavici nejrůznější perkusní nástroje, jejichž základ tvořila klasická Orffova sada doplněna o další „tukátka“, „cinkátka“ a „štěrčátka“, která jsem nashromáždila na svých cestách životem.

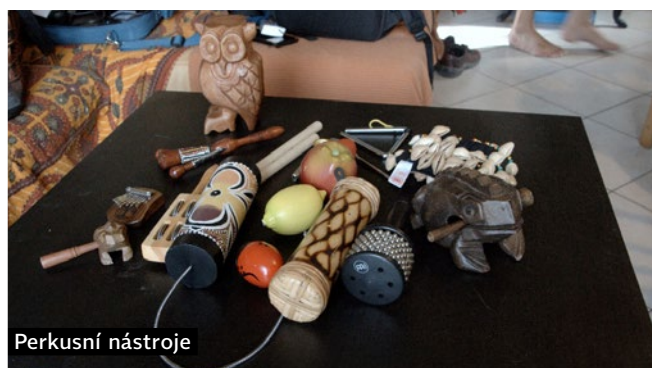
Během této přípravy jsem s žáky rozmouvala, kde si myslí, že se zrovna nacházíme, pokud kolem slyší vodu, a žáci uváděli různá místa – potok, řeka, jezero, les, ve kterém je studánka, vodopády, někdy i konkrétní lokality jako Daruvar a řeka Toplice, Plitvičké vodopády apod. Jednalo se mi o to,

¹ V Chorvatsku probíhá výuka tradičně ve třech různých vyučovacích modelech; model A – čeština je hlavním vyučovacím jazykem všech předmětů; model B – čeština je povinně volitelný předmět, což se týká především Gymnázia Daruvar; model C – čeština je vyučována jako cizí jazyk, a má tak menší hodinovou dotaci.

² KIRCHNEROVÁ, I. (2022): Tvůrčí psaní v Daruvaru aneb Příběhy kolem nás. *Krajiný češtiny*, 14, s. 28–29.

ZŠ Vilima Korajca Kaptol – model C

Perkusní nástroje

Kurz českého jazyka při České besedě v Záhřebu – model C

Česká ZŠ Josipa Růžičky Končevica – model A

aby účastníci hodiny rozpoehybovali mozkové závity, abychom spolu navázali kontakt, nebáli se hovořit, a také o to, abychom si zopakovali, případně nenápadně rozšířili slovní zásobu.

Následně jsme se domluvili na jednom společném příběhu, např. jdeme všichni společně na procházku do lesa, kde teče potok, sedneme si, zavřeme oči a užíváme si relaxace, přičemž posloucháme různé zvuky kolem nás. V tuto chvíli jsem brala do ruky jednotlivé nástroje, obcházela děti uvnitř kruhu i venku a vyluzovala zvuky. Žáci reagovali a říkali, co jim to připomíná. Postupně jsme se od jednotlivých slov a názvů zvířat apod. dostávali i k popisu různých situací a mikropříběhů, které se děly na našem fiktivním místě u potoka. Opět jsme nenásilnou formou procvičili nejen slovní zásobu, ale i syntax a celkové vyjadřování se v českém jazyce.

Dalším krokem bylo samozřejmě sundání pásky z očí a odtajnění jednotlivých hudebních nástrojů, které si posleze mohli žáci vzít do ruky a vyzkoušet si, jak se na ně hraje. Zakončením první části vodnické dílny pak bylo vytvoření tzv. zvukového jezera. Žáci dostali přiřazeny jednotlivé perkusní nástroje a do stále plynoucího zvuku vody každý vydal se svým nástrojem v první kole jeden krátký zvuk (podle charakteru nástroje) a následně v kole druhém na nástroj začal potichu hrát a nepřestával, zatímco se připojovali popořadě i ostatní. Já jsem uprostřed jako dirigent určovala intenzitu hraní a dodávala zvuk kachny nebo racka. V tomto okamžiku jsme zabrousili do hudební výchovy a procvičili si rytmus a dynamiku. Ukázky ze ZŠ Slavka Kolara v Hercegovci, kde se učí čeština modelem C, a z Gymnázia Daruvar, kde se učí čeština modelem A a B, jsou k dispozici pod následujícími QR kódy.

Mohu s potěšením konstatovat, že zvuková jezera, která jsme vytvořili, byla nezapomenutelným zážitkem napříč všemi generacemi, od 2. třídy základní školy až po gymnázium.

Poté jsme vrátili třídu do původního stavu tak, aby měli žáci dost prostoru pro psaní a kreslení, a začali si povídat o tom, kdo nebo co je to vodník, jak vypadá, čím se živí, co dělá, jaký je. Tím jsme se vlastně nepřímo učili, jak správně charakterizovat postavu vnější i vnitřní charakteristikou. K tomuto účelu jsem si připravila několik obrázků vodníků nebo vodních duchů a démonů z různých kultur rozličných národů, kterými jsem žáky motivovala a pomáhala jim si vodníka představit. Samozřejmě jsme se dostali také k tomu, co je to mytologie, jak jsou utvářeny legendy apod. Mimo jiné jsme se shodli také na tom, že vodní strašidlo má v podstatě každá kultura a že nemusí nutně jen „schovávat dušičky v hrnečku“, strašit neposlušné děti a všeobecně škodit, ale také se stará o vodu, o její čistotu. Nenásilnou formou jsme si tak zopakovali základy ekologie.

V tuto chvíli se dostáváme k mezioborovému propojení s výtvarnou výchovou. Vytvořila jsem dvě varianty této části tak, aby lépe odpovídaly věku i jazykovým schopnostem účastníků.

Varianta Jezero

Tato varianta byla určena pro první stupeň základní školy modelu A a pro první i druhý stupeň základní školy modelu C.

Žáci se rozdělili do dvojic a každá dvojice ode mě dostala papír, na němž byly vyznačeny obrysy jezera. Úkolem bylo vytvořit co nejhezčí jezero a jeho okolí, do kterého by se rád nastěhoval každý vodník. Fantazii se meze nekladly, takže jste v jezeře mohli najít kromě tradičních ryb a leknínů také zlatý poklad, potopený Titanic nebo mořskou vílu.

Když byli autoři spokojeni se svým tvorem, nastěhovala jsem jim do jezera vodníka, což byly vlastně pouze dvě nalepovací plastové oči – vodník je přece ve vodě, sedí a kouká, co se bude dít.

Dělo se to, že k němu přichází někdo na návštěvu, což jsem realizovala tím, že jsem další pár očí umístila na břeh a žáci měli za úkol vymyslet, kdo přišel za vodníkem na návštěvu (holička, duch, mluvící květina, žába, druhý vodník atd.) a domalovat ho. Posledním krokem bylo vymyslet rozhovor obou hlavních postav a zaznamenat ho do komiksových bublin k tomuto účelu dolepených do výkresu. Vše samozřejmě v českém jazyce.

Varianta Film

Tato varianta byla určena spíše pro druhý stupeň základní školy modelu A a střední školy všech modelů.

Žáci se rozdělili do skupin po třech až čtyřech a vylosovali si portrét jednoho z představovaných vodníků. Jejich úkolem bylo vymyslet odpovědi na to, jak se jmenuje, kde žije, čím se živí, co dělá ve volném čase, případně doplnit nějakou další vlastnost, která jim přijde zajímavá. Takto charakterizovaný vodník se stal hlavní postavou filmu, který se o něm bude točit. Skupinky filmařů ode mě obdržely papírový filmový pás s šesti okénky, do nich musely nakreslit průběh filmu, případně některou scénu z něj. Snímky mohly a nemusely opatřit komentářem nebo dialogy. Aby to nebylo tak jednoduché, vylosovali si filmaři druhého aktéra příběhu, který musí s jejich vodníkem vstoupit do interakce (např. uklízečka, medvěd, Bart Simpson, Mikuláš apod.), a předmět, který bude v příběhu hrát zásadní roli (např. stůl, vepřo-knedlo-zelo, perlový náhrdelník apod.). Vznikly tak příběhy humorné i vážnější, bizarní, někdy až surrealistické, ale hlavně jsme se u nich báječně bavili.

Česká ZŠ Jana Amose Komenského
Daruvar – model A

Kurz českého jazyka při České besedě
v Záhřebu – model C

Workshop na Univerzitě v Záhřebu.
Vodník je hlavní postavou filmu

Workshop na Univerzitě v Záhřebu. Poslech
různých zvuků se zavázanýma očima

Workshop na Univerzitě v Záhřebu.
Teorie předchází praxi

Filozofická fakulta

Se Zdeňkou Kohoutkovou, lektorkou českého jazyka Filozofické fakulty Univerzity v Záhřebu, jsme se seznámily v Domě zahraniční spolupráce na setkání učitelů již v roce 2022. Od té doby setrváváme v přátelských vztazích, pravidelně se setkáváme na akcích České besedy Záhřeb, filozofické fakulty i Velvyslanectví České republiky v Záhřebu a při mnoha dalších příležitostech. Ke společnému vyučování jsme se dostaly ale až v tomto pololetí, nebo řečeno terminologií akademickou v tomto semestru.

V lednu tohoto roku jsem na *Odborné poradě pedagogických pracovníků* v Daruvaru přednesla svůj příspěvek *Kreativita hrou*, ve kterém jsem představovala principy tvůrčího psaní a zážitkové pedagogiky v teorii i praxi, a napadlo nás, že by něco takového mohlo být přínosné také pro studentky a studenty bohemistiky, a to především proto, že absolventky i absolventi nezřídka zamíří z fakulty právě k pedagogické profesi.

Přednášku o principech zážitkové pedagogiky s následným workshopem na téma *Vodník* jsem uskutečnila dne 30. 4. 2024 a u studentů bohemistiky padla rozhodně na úrodnou půdu. Po teoretickém úvodu si studenti vyzkoušeli, jak se tvoří zvukové jezero a samozřejmě jsme navázali také výtvarnou částí. Mohu konstatovat, že ani studentům Filozofické fakulty Univerzity v Záhřebu kreativita, fantazie a smysl pro hru rozhodně nechybí. Na spolupráci rozhodně navážeme i v dalším roce.

Konec

Každý příběh by měl mít začátek, prostředek a konec. K tomu poslednímu se tímto odstavcem právě dostávám.

Dvouhodinová s vodnickou tematikou je skromnou ukázkou mé práce, kterou, jak pevně věřím, přispívám k radosti z učení a vzdělávání napříč generacemi studentů a žáků českého jazyka, ale také jejich

učitelů. **Myslím si, že úlohou učitele vyslaného ke krajské komunitě by mělo být nejen udržování a prohlubování znalosti českého jazyka, literatury a kultury, propojování krajských diaspor po celém světě s českým prostředím, tj. Českou republikou tak, jak ji známe dnes, ale především by měl inspirovat. Doufám tedy, že moje práce je inspirativní nejen pro čtenáře tohoto článku, ale také pro kolegy z řad pedagogů.** ■

Literatura

NEKUDA, R. (2017): *Kreativní zápisník*. Praha: Nakladatelství U Veverky.

NEKUDA, R. (2019): *Příběhostroj*. Praha: Labyrint.

Zdroje

Wikipedie [online]. Cit. 2024-05-31. <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Vodník>>.

Exkurze do povodí smaragdové krásky

Zuzana Muchová / lektorát Lublaň, Slovinsko

V květnu 2023 jsme se s našimi studenty bohemistiky zúčastnili jednodenní exkurze s názvem *Po stopách Čechů a Slováků na Sočské frontě*, jež nás zavedla do povodí řeky Soče (it. Isonzo) nacházející se blízko slovinsko-italské hranice. Tato modrozelená řeka je proslulá nejen jako ráj raftařů, ale současně jako místo těžkých bojů za první světové války.

Samotné exkurzi předcházelo vydání doprovodné brožury s fotografiemi, literárními texty a doplňujícími informacemi, již měli studenti k dispozici.

V rámci exkurze jsme měli možnost navštívit muzeum první světové války v Kobaridu (it. Caporetto), kde se nám dostalo zasvěceného výkladu zaměřeného na české a slovenské vojáky na sočské frontě. Samotné muzeum ve velice působivě uspořádané a rozsáhlé expozici připomíná kruté boje, které se v okolí v letech 1915–1917 odehrávaly mezi rakousko-uherským a italským vojskem. Kromě jiného zde můžeme vidět řadu dobových fotografií a dokumentů, vojenské uniformy a výzbroj, se kterou vojáci, mezi nimiž na straně Rakousko-Uherska byla také řada Čechů, bojovali.

Odtud jsme se přesunuli na prohlídku vojenského muzea pod širým nebem na

Ravelniku. Krátká lesní cesta nás zavedla k částečně zrekonstruovaným pozůstatkům ukazujícím, jak se žilo vojákům v první obranné linii. Kromě jiného jsme si prohlédli tzv. kaverny, jakési bunkry, ve kterých rakousko-uherský vojáci přebývali a snažili se chránit před útoky italských granátů a střel. Pro armádu Rakousko-Uherska měl Ravelnik neocenitelný význam, protože fungoval jako důležitá spojka pro zásobování vojáků municí, léky a potravinami.

Na tomto místě, s výhledem na horu Rombon (2208 m. n. m.) a horské masivy Julských Alp (hory Javoršček, Svinjak, Kal), které byly součástí sočské fronty a jsou spjaty s krutými boji, jsme si udělali první literární zastavení. Kde jinde by bylo možné lépe navodit atmosféru děl, jakými je deník *Maliř na frontě* od Josefa Váchala, básně *Cesta do hor*, *Cesta z Rombonu*, Na

ZPRÁVA

březích Soči od Fráni Šrámka nebo báseň *Dialóg* od Vladimíra Roye, mj. autora básnických sbírek *Rosou a trním* a *Keď miznú hmly*.

Naše další kroky směřovaly na vojenský hřbitov v Logu pod Mangartem, kde na náhrobcích mezi 859 jmény padlých rakousko-uherských vojáků najdeme také jména českých vojáků. Autorem pomníku *Chrabrým obráncům Rombonu*, zachycujícího bosenského vojáka a rakouského myslivce, je český sochař Jan Ladislav Kofránek, jehož sochy zdobí např. portál Městské knihovny v Praze.

Na tomto místě jsme si udělali ještě jedno historické zastavení a připomněli si jméno českého fotografa Josefa Sudka, jenž se zdejších bojů v letech 1916–17 zúčastnil. Bohužel byl zraněn a přišel o celou svoji pravou paži. Z doby strávené na frontě se zachovalo album fotografií *Z blízke i z dále*. Jeho zranění navíc poznamenalo celý jeho život a přimělo ho vyměnit kariéru knihaře za fotografický aparát.

Exkurze či jakákoli výuka v terénu se u studentů obecně těší veliké oblibě. Nejinak tomu bylo i tentokrát. Z pozitivních ohlasů máme radost a jsou tou nejlepší motivací k dalším podobným projektům. Proto také patří velký dík Velvyslanectví České republiky v Lublani, které naši exkurzi finančně podpořilo. ■

Hřbitov Log pod Mangartem
Foto: Jana Šnytová

Společná fotografie na Ravelniku
Foto: Jiří Mucha

Muzeum v Kobaridu
Foto: Jana Šnytová

Román v obrazech (nejen) pro děti aneb (nejen) Arnoštova cesta

Ivana Bozděchová / Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

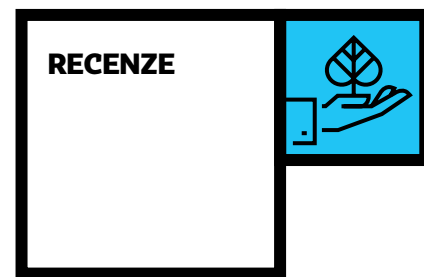
Jak přiblížit dramatické, životu nebezpečné i tragické životní události lidsky, srozumitelně, citlivě a empaticky pro každého, a dětského čtenáře zvláště?

Takové otázky si možná na začátku tvůrčí cesty při psaní další ze svých knih položila autorka čtenářům *Krajin češtiny* i širšímu okruhu učitelů, lektorů a milovníků češtiny téměř důvěrně známá Markéta Pilátová. Zamýšlela se nad nimi v souvislosti s nelehkou životní poutí jednoho z významných českých a světových spisovatelů 20. a počátku 21. století Arnošta Lustiga (1926–2011), a to na výzvu spisovatelovy dcery Evy. A přišla s osobitým postupem psaní románu v obrazech založených na dialogu vedeném mezi otcem a dětmi, tedy postupem opět pro vlastní tvorbu novým – obecně vlastně novátorským minimálně na poli (české) dětské literatury: kombinuje text s prvky

komiksu, ilustrací a fotografiemi. Tento formát se osvědčil a troufnu si předeslat, že i velice vydařil. Pohledme tedy na začátek Arnoštovy cesty, v knize zachycené ve 22 obrazech.

Začíná poněkud netradičně v koupelně ve vaně, kde spisovatel se svým psacím stolem nachází klidné místo k psaní: pouze však do chvíle, než ho najde malá Eva, s prvními otázkami i „spoluúčastí“ snědením právě napsané stránky. Svě Čičiličině i staršímu Pepimu pak Arnošt trpělivě, s rozvahou, výstižně, stručně, ba občas lakonicky, ale vždy s vtipem nebo nadsázkou sobě vlastními odpovídá.

Právě humor, ale i touha jednat a odvaha riskovat ho provázely celým životem –

během holokaustu, světové války i jeho několikaletých pobytů v koncentračních táborech, které mu v jinošských i dospělých letech zachraňovaly život a dodávaly sílu a smysl žít. A tedy přežít... O Arnoštu Lustigovi je známé, že po skončení války a při svém návratu do svobodného života hledal a nacházel terapii právě v psaní příběhů, které ve válce a v koncentračním táboře prožil. Nepsal je pro sebe, ale pro všechny a za všechny, kteří nepřežili, aby předal výpověď a poselství: již nikdy holokaust, válku a zabíjení. Proto i v knize Markéty Pilátové je toto téma ústřední a konstantní.

Jednotlivé obrazy románu přibližují drobné i obsáhlejší momenty Lustigova života poznamenaného holokaustem – střípky života židovského chlapce v protektorátní Praze, dospívání v Terezíně, Osvětimi, Buchenwaldu, dospělá léta v poválečné Praze, Izraeli i Americe. Čtenář se dozvídá mnohem víc o životě s jeho dobrými i stinnými stránkami. Uvědomí si, co vše k životu patří, jak potřebné je přátelství, kamarádi, víra nebo obyčejná lidská radost, ale i domov a rodný jazyk, mateřština. Přemýšlí nad otázkami, co dělá člověka člověkem („Člověk je člověkem jen v okamžiku, kdy rozezná dobré od zlého, správné od nesprávného, spravedlivé od nespravedlivého.“ A. L.) a kdy jím přestává být. A před tím autorka varuje, nikoli mentorsky, ale odpovědí na dětskou otázku a příběhem.

Arnošt Lustig byl v životě skvělým a neúnavným vypravěčem (vtipů a anekdot znal a pamatoval si bezpočet), v jeho příbězích nechyběl smích či úsměv. Stejně tak, způsobem sobě vlastním, vystupuje i na stránkách knihy. Autorka věrně zachytila

Obraz šestnáctý Mír

„Po válce se do mě vlila ohromná naděje. Najednou jsem byl zase člověk. Už jsem nebyl otrok odsouzený na smrt. Mohl jsem studovat, stačilo složit zkoušku inteligence. U Klementina jsem mohl za patnáct halířů dostat čokoládu a za dalších patnáct tvarohovej koláčů! A navíc, miláčkové, navíc se mi vrátily máma, ségra Hanka a sestřenice Věra.“

„A kdy se vrátily?“ ptá se Eva nedočkavě.

„19. června jsem se vypravil na Vršovické nádraží, protože jsem se dozvěděl, že přijel transport z Mauthausenu. Máma byla strašně vychrtlá. Ale poznal jsem ji podle nosu, ona měla friák stejnej jako já.“

„A kde jste pak spolu vlastně bydleli?“ chce vědět Pepi.

„Dostal jsem byt. Za ten, co nám vzali. Byl po nějakým esesákově. A měl vanu s teplou vodou. To bylo to hlavní, co jsem chtěl. Představoval jsem si, že celý mír prožiju ve vaně s teplou vodou a pořádně ze sebe smyju všechnu tu válečnou špínu.“

„A jak ses teda dlouho koupal?“ ptá se Eva.

„Měsíc, Čičilično! Já jsem v tý vaně jedl, četl jsem si tam, spal jsem tam. Nemohl jsem se toho nabažít.“

„A jak dlouho byli ti Rusové v Praze, tati?“ chce vědět Eva.

„No ti vlastně nikdy neodešli, to bylo právě to. Ale po válce jsme je milovali. Oni by se rozdali.“

49

Obraz šestnáctý: Mír, s. 49–50

jeho styl – kdo jsme Arnošta osobně znali, slyšíme ho mluvit za textem, pod papírem: Arnošta stále se hlásícího k životu, stále přítomného, nepřehlédnutelného a nepřeslechnutelného. Takový byl – Arnošt živel. Kéž by jich na světě bylo!

Důkladný pohled na knihu Arnoštova cesta zasluhuje i její stránka vizuální: jak bývá u Markéty Pilátové dobrým zvykem, i tato její kniha se vyznačuje úzkým propojením slova a obrazu. Tím logičtěji, že se i její text sestává z obrazů. Tentokrát ke spolupráci přizvala renomovanou ilustrátorku Elišku Podzimekovou a symbióza se vydařila. Vznikl opět kompaktní a pozoruhodný literárně-estetický celek.

A tak se četbou knihy cesta životních příběhů (chceme-li lidských osudů), Lustigovými slovy *příběhů, které jediné jsou věčné*, stává cestou nás všech, cestou každého z nás, kdo jsme ochotni naslouchat vyprávění, sdílení zkušeností i citlivému humoru a žertu a schopni uvěřit, inspirovat se a samostatně hledat. A jít dál... ■

Literární zdroj

PILÁTOVÁ, M. (2023): *Arnoštova cesta*. Praha: Odeon.

Česká olympiáda pro radost

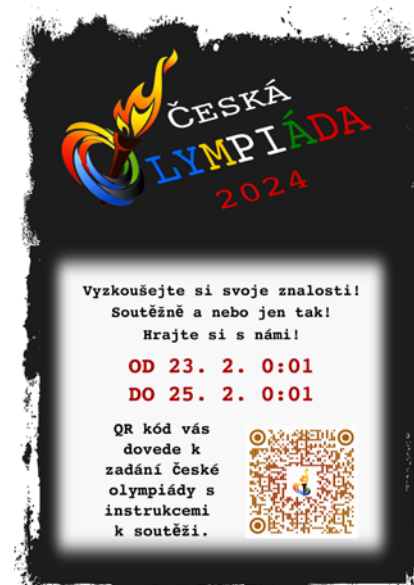
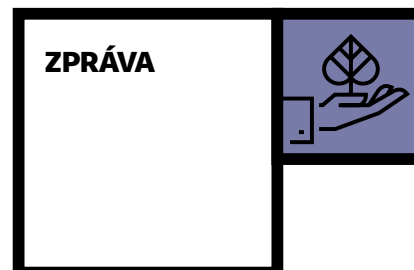
Ilona Kirchnerová / krajská komunita Daruvar, Chorvatsko

Již před třemi lety mě oslovila zástupkyně hejtmana Tanja Novotná Golubićová, zda bych se nezapojila do akcí probíhajících v rámci *Měsíce mateřského jazyka*. Tehdy jsme si poprvé uvědomily, že by možná bylo zajímavé připravit olympiádu z českého jazyka nejen pro děti všech věkových kategorií, ale také pro dospělé. Tím, že člověk trochu povyroste, neztratí přece hravost a soutěživost, mnohdy právě naopak.

Stejně jako v předchozích dvou ročnících, ani letos nebylo prioritou vyhrát, ale zkusit si něco nového, dozvědět se něco zajímavého, a to všechno v českém jazyce. Česká olympiáda 2024 proběhla jako každoročně online, v předchozích dvou ročnících formou Google formuláře, letos poprvé jsme zvolili Google prezentaci. Ta se skrývala pod QR kódem na plakátu akce a účastníci si ji mohli otevřít po dobu dvou

dnů, zasoutěžit si klidně s celou rodinou v prostředí domova a následně se rozhodnout, zda pošlou vyplněné odpovědi zpátky na Google disk.

Olympiáda se opět u krajanů setkala s velkým ohlasem a výsledky byly vyhlášeny jak v časopise *Jednota*, tak v českém vysílání Rádia Daruvar a samozřejmě také za pomoci sociálních sítí. Těšíme se s ostatními organizátory na příští ročník. ■

Obraz třetí: Eva sedí na okraji vany a poslouchá, s. 12

Nejen slyšet, ale i rozumět

Ivana Bozděchová / Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

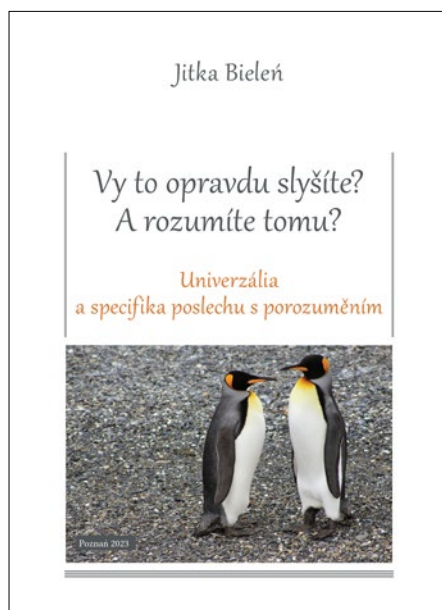
O tom, že nácvik řečové dovednosti poslech s porozuměním patří k nedílným součástem výuky každého – mateřského i nemateřského – jazyka, jistě již dávno není v didaktice jazyka žádných pochyb.¹

Přesto mu doposud pro výuku češtiny jako cizího / druhého jazyka nebyla věnována příliš velká pozornost, teoretická, ani prakticky metodická. Tím více je třeba uvítat publikaci Jitky Bieleň (bývalé lektorky češtiny působící v rámci vládního Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí a nyní vědecké pracovnice na Katedře české a lužické filologie Jagellonské univerzity v Krakově²) **Vy to opravdu slyšíte? A rozumíte tomu? Univerzália a specifika poslechu s porozuměním** věnovanou poslechu v interdisciplinárním pohledu se zaměřením na praktické aspekty nácviku zvukové (mluvené i slyšené) podoby češtiny.

V teoretických částech knihy autorka promýšlí poslech v kontextu komunikační situace, přičemž uplatňuje své odborné vědomosti a poznatky i vlastní pedagogické zkušenosti s dlouholetou výukou češtiny, zejména pro polské studenty bohemistiky. Využívá mnoha různých mezipředmětových vazeb, zamýšlí se nad výukou i z pohledu potřeb studentů a učitelů. Její přístup k poslechu je v mnohém nový, originální a aktualizovaný, např. úvahou o faktoru existence umělé inteligence.³

Pro čtenáře *Krajín češtiny* ilustrujeme publikaci především ukázkami v ní prezentovaných praktických námětů pro nácvik poslechu. Ten by se měl zaměřovat mj. např. na správnou identifikaci účastníků mluvené komunikace a výpovědních funkcí (viz cvičení 4.3, 4.5, s. 155). Při poslechu je vhodné kombinovat v textu sdělovanou in-

formaci s reáliemi, mimojazykovými znalostmi kulturními, společenskými, geografickými aj. (viz např. skupinová aktivita ve cvičení 4.4, s. 155).

4.3 Poslouchejte poprvé a rozhodněte, kdo mluví.

Pořadí – kolikátý mluví:	Jméno, příjmení, profese	Emoce
	Jan Novák, automechanik	
	Jiřina Veselá, sekretářka	
	Martin Ostrý, veterinář	
	Petra Dvořáková, uklízečka	

Poslechněte si text ještě jednou a rozhodněte, která z předchozích výpovědí vyjadřuje naději, obavy, strach nebo znepokojení.

4.4 Vhodné pro skupinovou práci. Poslechněte si text o městech. Napište si ke každému městu jeho hlavní znaky a památky, které se tam nacházejí. Po poslechu si skupina vymění svoje výsledky s jinou skupinou a studenti je porovnají.

4.5 Poslechněte si text a doplňte do tabulky, co kdo očekává? Správnou odpověď označte křížkem.

Co kdo očekává?	matka	otec	babička	dědeček	sestra
vdát se					
udělat doktorát					
pronajmout si byt					
jet na stáž do Londýna					
zajímat se o politiku					
víc číst					
dívat se na seriály					
chodit cvičit					
porodit dítě					
nechat kouření					

5.3 Selekcce: Vyberte tvrzení, které se vyskytlo v poslechovém textu.

Slyšel/a jste toto v textu?	Bylo v textu.	Nebylo v textu.
V Rýnu je dnes velmi mnoho vody.	X	
Silnice na březích Rýna jsou pod vodou.	X	
V Kolíně se dnes nesmí jezdit autem.		X
Lodi musí jezdit rychleji.		X

6. Poslechová hra s fantazií

Pro inspiraci uvádíme jednu z možností sugestopedického přístupu podle Häusermanna a Piepho (1996). Jedná se dialog nerodilého mluvčího-studenta jazyka (S) a mimozemšťana (M). Použití úlohy tohoto typu ale vyžaduje, aby se učitel se skupinou dobře znal.

M: „Je možné vidět čas?“

S: „Ne, ale lidé vidí např. slunce a vědí, že teď je ráno, poledne nebo večer. Lze vidět také roční období, jaro, léto, podzim a zimu.“

M: „Je možné čas slyšet?“

S: „Ano, ale docela potichu! (Hlasitě tik tak) Staré hodiny můžeš slyšet, ale moderní ne.“

M: „Co dělají hodiny?“

S: „Ukazují sekundy, minuty, hodiny a některé dny v týdnu a datum.“

M: Můžeš hodiny zastavit?“

S: „Ano, hodiny zastavíš, ale čas ne. Pojď sem a prohlédni si moje hodinky!“

Text č. 3: František Nepil: Českomoravská vrchovina

Mám rád lidi, kteří to mají rádi tam u nich doma. Je mi mezi nimi pěkně, když mě vodí po starých i nejnovějších ulicích, po věžích, po muzeičku a vůbec po místech, která stojí za podívání. Mám prostě rád města a městečka, vesnice a samoty, kde žijí lidé s chutí a pýchou. A nevzdychají po té Praze, tak jako mám rád Pražany, kteří nevzdychají třeba po Paříži, a Pařížany, kteří nevzdychají po já nevím čem.

A pak jsem taky rád tam, kde tu lásku k domovu třeba neslyším, ale cítím. Všude člověk nemůže zastavit, někde to jenom projíždí, ale nemyslete si, že pouhá jízda není také rozmlouvání s krajem. Stejně jako vy, nezřídka z pouhé jízdy cizího vozu poznáte, zda u vás zrovna projíždí slušný člověk, nebo naopak nějaký náfuca, chuligoš, či křupan, tak člověk za volantem vnímá doteky lásky, úcty a citu lidí ke svému kraji, i když má v pedálu sedmdesátku.

Tu lásku a úctu vnímám například vždycky, když jedu nádhernými alejemi po Českomoravské vrchovině. Já si je teda i prošel, jenže tenkrát jsem byl přeci jenom o třicet kilo mladší. Nemluvě o tom, že aleje byly u všech silnic. Ale zatím co v okolí Prahy opižlali kde co, je jízda z Humpolce do Poličky pořád ještě jízdu snů. A když jsem tam tudy jel posledně, uvědomil jsem si, že cesta starou alejí je zrovna takovým zážitkem, jako třeba procházka po břehu moře. Už proto, že každá alej vždy vede k něčemu krásnému. Zámecká alej k zámku, kostelní alej k nějakému kostýlku, kde si náš dědeček babičku bral, a silniční alej vede od města k vesnici nebo od dědiny k městu a jejich součet dělá náš domov.

A proto jsem se počal po svém návratu bát, že je třeba i na Vysočině něco popadné nebo že se nějak pomátnou a vezmou pily a že moje příští cesta tamtudy bude vypadat zrovna tak, jako ty cesty za Prahou. Kilometr stromořadí se dá, při dnešní technice, porazit dřív, než se rozkoukáte, ale nevím, jestli jste si všimli, že čím výkonnější jsou teď pily, tím pomaleji rostou stromy.

My, dospělí, často říkáme, že děláme všechno pro děti. A to pravda je, to říkám o své práci i já, i když ode mne je to vždycky zároveň jakési upozornění, že mi to bude prostě dlouho trvat. Jenomže i když si tedy namlouvám, že pro děti dělám, co mohu, chtěl bych na rozdíl od ostatních lidí přece jenom něco pro sebe. Jenže teď už ne kde co, ale ty aleje na Českomoravské vrchovině, ty bych teda chtěl.

Tak vás, děti, prosím, abyste je nám, dospělým, zachovaly, a z duše vám přeju, aby k domovu vašich dětí aleje vedly a aby vám je záviděl každý tak, jako já je závidím těm vysočinským horákům.

Důležité je dále také umět se orientovat v obsahu sdělení a najít v něm potřebné / žádané (díličí) informace (5.3. Selekcce: Vyberte tvrzení, které se vyskytlo v poslechovém textu, s. 158).

Především motivačně bývají u žáků oblíbené činnosti podněcující vlastní tvořivost a rozvíjející jejich fantazii. Autorka jako příklad uvádí následující téma a aktivitu (6. Poslechová hra s fantazií, s. 158–159).

Při nácviku poslechu lze pracovat s texty a jejich částmi (úryvky) různého rozsahu, a především různé jazykové náročnosti v závislosti na dosažené řečové kompetenci žáků. V závěru publikace autorka prezentuje několik souvislých textů, viz např. mnohostranně inspirující a využitelný umělecký text Františka Nepila (Text č. 3: František Nepil: Českomoravská vrchovina, s. 189).

Právě uvážlivou volbou poslechového textu začíná učitelova příprava na nácvik poslechu s porozuměním; v knize jsou souhrnně připomenuty důležité aspekty výběru a faktory, které mají vliv na obtížnost poslechového textu. Dozvědět se blíže v publikaci lze dále např. o poslechových strategiích a taktikách a případně se poučit z výsledků jejich výzkumu, který autorka provedla dotazníkovou formou v roce 2012, nebo o hlavních (možných) příčinách neporozumění při poslechu.

Jak pro hodnotné odborné sdělení, tak i pro praktické didaktické podněty lze publikaci J. Bieleň doporučit k zařazení do knihovničky začínajícím i zkušenějším vyučujícím češtiny jako cizího jazyka.

Literární zdroj

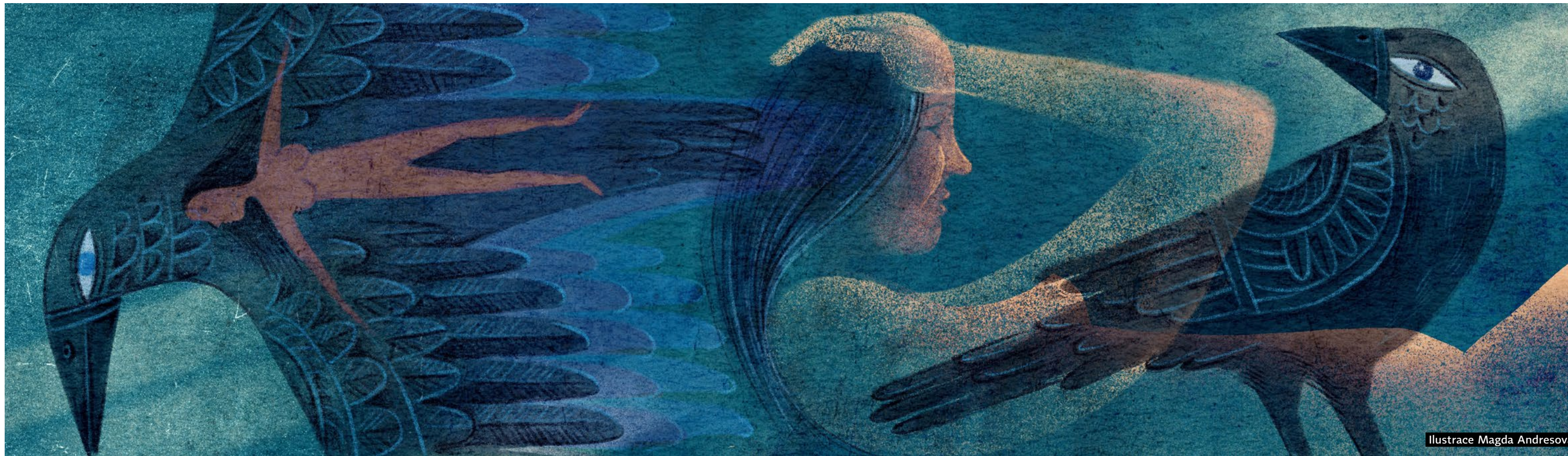
BIELEŇ, J. (2023): *Vy to opravdu slyšíte? A rozumíte tomu? Univerzália a specifika poslechu s porozuměním*. Poznaň: Instytut Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

¹ Termín *poslech s porozuměním* se zpravidla používá v didaktice vyučování cizího jazyka; v teorii vyučování mateřského (českého) jazyka se většinou tatáž řečová dovednost označuje jako *aktivní naslouchání* (viz např. PALEŇČÁROVÁ, J. – ŠEBESTA, K.: *Aktivní naslouchání při vyučování. Rozvíjení komunikačních dovedností na 1. stupni ZŠ*. Praha: Portál 2006).

² Čtenáři *Krajín češtiny* ji znají např. z příspěvku *Bohemistika v Krakově*, který pod jménem Jitka Lukášová publikovala v ročníku 9, 2019, s. 10–12.

³ Blíže viz BOZDĚCHOVÁ, I.: Jak slyšet a rozumět. Nová publikace o poslechu s porozuměním. *Český jazyk a literatura* č. 4, 2023/2024, s. 204–206.

Ilustrace Magda Andresová

Aljašský havran

Markéta Pilátová / spisovatelka a bývalá učitelka u krajanů v Jižní Americe

Nikdy se mi moc nelíbily příběhy o tom, jak Bůh stvořil zemi. Vždycky mi to přišlo trochu podezřelé. I když jsem nemohla nikdy přijít na to proč.

Když jsem ale byla poprvé na Aljašce, někdy v šedesátých letech, to už jsem složila tu nabubřele urážlivou americkou přísahu a stala se ze mě Američanka, tehdy jsem konečně přišla na to, co se mi ohledně stvoření světa líbilo mnohem víc než nějaký Bůh.

Na Aljašce byl všude havran. Na totemech, průčelích domů, železničních vagonch, lokomotivách, letadlech, klíčenkách, hračkách, záložkách do knížek, malůvkách pouličních malířů, stříbrných špercích prodávaných v indiánských rezervacích. Havran, kam se podíváš.

Nebo dobře, krkavec, prostě Raven. Ne, pro mě je to Havran. Havran je to! A ten Havran podle indiánů stvořil lidi, protože se nudil. Byl po velké potopě na světě sám, měl všeho dost, nemusel se o nic starat, ale hrozně se nudil. Neměl si s kým hrát, koho pokoušet a koho škádlit. To mi přijde jako parádní důvod, proč stvořit člověka. Nikoli k obrazu svému, ale proto, abyste nebyli sami a měli si s kým hrát. Havran našel velkou bílou mušli a v ní jakési titěrné tvorečky. Ty pak různými sliby a dary z mušle časem vylákal ven. Pak spolu žili, hráli si a Havran

byl šťastný. Ukázal tvorečkům s podivnými hůlkami místo křídel, jak se loví a shání potravu, naučil je všechno, co uměl, a byl s nimi spokojený. Žádné vyhánění z ráje a podobné věci za to, že si kousnete do jablka. Havran dal tvorečkům slunce, měsíc, oheň, hvězdy, lososy a cedry. Z tvorečků se staly soběstačné bytosti a Havran na ně byl pyšný. A ony byly pyšné na svého Havrana. Proto je tady všude, kam se podíváš. Všichni na sebe navzájem byli pyšní a hrdí. To se mi líbilo. Takové stvoření světa, to si dám líbit.

Přemýšlela jsem o té pověsti, která je na každém slušnějším turistickém letáku, a usínala v letadle. Když jsem pak doma ležela v posteli a myslela na Havrana stvořitele, na toho velkorysého Ravena, měla jsem pocit, jako by roztáhnul svá křídla a podíval se ke mně do mušle na břehu jezera, které je od nás kousek. Zdála jsem se mu titěrná, ale měl dojem, že by se mnou mohla být zábava. Ptal se mě, co umím, čím bych ho mohla zabavit. Zkusila jsem mu zazpívat kousek písničky, na kterou jsme tancovali v septimě „Růžovou krinolínu ti koupím, dítě mé“. Havranovi se to líbí. Je o něm známo, že používá dvojí hlas. Jeden je skřehotavý,

drsný a nepříjemný, ale ten druhý sametově hladký. Havran zpívá se mnou tím druhým hlasem „Růžovou krinolínu ti koupím, dítě mé“ a láká mě ven z mušle. Moc se mi nechce. Ale on zpívá tak krásně, skoro tak krásně, jako když pardubický jazzman Jarka Lautner spustil „Půlhodinky jdou jedna za druhou, půlhodinka pouhá trvá věčnost, když tě nevidím“. Havran byl ale určitě lepší než Jarka Lautner, jeho hlasu se nedalo odolat. Vylezla jsem tedy pomalu z mušle – nejdřív jsem ji malinko nadzvedla, ale pak jsem ji zprudka rozevěřela, až Havran překvapeně zakrákal a přestal zpívat. Podíval se na mě svým okem, ve kterém je možné spatřit budoucnost i minulost zároveň. A byl pryč.

Od té doby jsem ho vyhlížela. Nepřicházel ve snech, jak by se mohlo zdát nebo jak by se dalo očekávat. To by ale bylo pro mytického, pro mého Havrana, příliš očekávatelné. Přicházel v nestřežených chvílích, kdy jsem se třeba zadívala do daleka, nejčastěji na nějakou velkou, modrou vodní plochu. Havran nejčastěji přilétal za zábavou, když jsem seděla v autě a dívala se na klidnou, průzračnou hladinu Michiganského jezera, v přístavním městečku South Haven, kam

LITERÁRNÍ
KOUTEK

jsem jezdila, abych si od všeho a od všech trochu odpočinula. Vždycky mi připadalo, že velké vodní plochy v sobě mají taky velký duchovní rozměr. A dlouho se na ně dívat mi přinášelo zvláštní pocit vytržení.

Zadávala jsem se na tu modrou, studenou vodu jezera a Havran byl najednou tady. Vlezl si ke mně do auta a povídali jsme si. Mohlo to vypadat, že si v autě mluví sama pro sebe. Za mluvení sama pro sebe, kterému se docela často oddávám i bez Havrana, jsem se nikdy nestyděla, protože jsem se někde na psychologickém webu dočetla, že je to způsob, jakým si velmi inteligentní lidé třídí myšlenky, a že na tom není nic divného ani podezřelého. Takže si to přeberte, jak chcete, je možné, že jsem si mluvila jen tak pro sebe, nebo jsem mluvila s velkým Havranem, který za mnou přiletěl k Michiganskému jezeru až z Aljašky, protože se nudil.

Havran se mě někdy vyptával na Československo, na moje mládí za okupace, a hlavně ho bavilo, když jsem mu vyprávěla o tom, jak se mi říká *Holčička ze známky*, protože mě kdysi vyzvedl do náručí prezident Tomáš Garrigue Masaryk a někdo to vyfotografoval. Z té fotky se pak později stala známka a já jsem to dítě na známkách. Tomáš Garrigue Masaryk – to jméno se Havranovi obzvlášť líbilo a vždycky, když jsem mu ten příběh vyprávěla, tak potěšeně třikrát zakrákal: „*Tomáš Garrigue Masaryk! Tomáš Garrigue Masaryk! Tomáš Garrigue Masaryk!*“ a nejvíc si dal záležet na tom dvojitém r, které vždycky tak temně v jeho zobanu zachrčelo.

Smála jsem se tomu a Havran se smál se mnou. Bylo nám spolu dobře. Samozřejmě, že jsem o Havranovi a společnosti, kterou mi dělal a já jemu, nikomu neřekla, nejsem

blázen! Ale blázna by ze mě udělali raz dva, nebo by si ze mě alespoň utahovali, nebo by mě zase někdo poučil, že ten indiánský Havran není žádný havran, ale krkavec. Mám ten dojem, že lidi ze všeho nejraději druhé o něčem poučují, jako by každé vyprávění bylo jen záminka k tomu, aby vás pak někdo mohl poučit o tom, co v něm chybí, nebo co je v něm špatně, popřípadě o tom, jak dotyčný, který vás poučuje, ví o tom, o čem mu vyprávíte, mnohem víc než vy, protože slyšel...

Zato Havran mě nikdy nepoučuje. Havran totiž umí naslouchat, a když se mu moje vyprávění zdá zábavné, potěšeně zakráká, ale nic k němu nedodává, ani mě neopravuje.

Jednou se Havran rozhodl, že mi dá dárek. Tenkrát jsem se v noci probudila a prude sebou trhla. Zdálo se mi, že jsem letěla v letadle, které dlouze kroužilo nad Prahou. Pak přistálo na obrovské ploše Strahovského stadionu, kde zrovna probíhal XI. sokolský slet. Dorostenky právě cvičily skladbu s bílými kruhy. Jenže jsem si uvědomila, že to není sokolský slet, ale že je to komunistická spartakiáda. Na to, že to byla komunistická spartakiáda, necvily dorostenky vůbec špatně. Seděla jsem v posteli, naprosto ohromená tím, jak byl ten sen živý, a taky tím, že si ho pamatuju, protože normálně si sny vůbec nepamatuju. Zadávala jsem se do nepatrného světýlka digitálního budíku a otočila se, protože jsem uslyšela potěšené Havranovo zakrákání. Ptal se mě, jestli mě ten dárek pobavil. Upřímně, ani ne. Spíš mě rozesmutnil. Celou dobu v Americe se snažím na domov zapomenout a zároveň na něj nezapomenout! Je to tak strašně těžké, milý Havrane, je to těžší, než vylézt z mušle na břeh a povídat si

s tebou. Havran zase zakrákal a řekl mi, že přišel čas, kdy je potřeba z té mušle vylézt doopravdy. To prý je jeho dárek, a ne ten živý sen. Ten mě měl jenom z mušle vylákat. Řekl mi, že mi ukazuje minulost a budoucnost zároveň, a mně došlo, že jsem nemohla vědět, co je to spartakiáda, že jsem o spartakiádách v Americe ještě slyšet nemohla. Havran mi vysvětlil, že v okamžiku, kdy uvidím minulost a budoucnost zároveň, můžu prožít současnost. A měl pravdu. Pořád jsem seděla v nějakých mušlích, v těch minulých, nebo v těch budoucích. V tom, co jsem nechala za sebou, když jsem jen v lehké košili a s prázdnými rukama v padesátém roce utíkala přes Šumavu, nebo v té druhé mušli, v níž jsem si pořád představovala, že se doma všechno spraví a já se vrátím a budu zase jezdit na rodné oslavy a chodit na hřbitov plný mých předků.

Havran pokýval potěšeně hlavou nad tím, že se mu zdálo, že už chápu, co mi chtěl dát. Najednou přede mnou ležela moje současnost. Mihotala se nad hladinou Michiganského jezera jak hejno světlušek nad rybníkem ve Žďáře. A byly v ní jarní blatouchy a rodící se klíčky kapradin, konvalinky a maminčin jahelník a taky v ní byly velké americké *hamburáky* z mletého masa, ohňostroje na *Den nezávislosti*, chuť lososů, vůně cedrů a svit slunce a hvězd, které mi Havran, tak jako prvním lidem, daroval. ■

Poznámka

Tuto povídku napsala Markéta Pilátová na jaře roku 2024, když pobývala u Evy Haňkové, holčičky ze známky, v Kalamazoo a pracovala na nové knížce o jejím životě.

Je hezké stát u počátků

Zuzana Muchová / lektorát Lublaň, Slovinsko

V akademickém roce 2024/25 Katedra západoslovanských jazyků Filozofické fakulty Univerzity v Lublani oslaví dvacet let své existence. Od roku 2004/05 je tak možné v rámci lublaňské slavistiky studovat český jazyk a literaturu jako samostatný studijní obor.

Přípravy oslav, které se vší parádou proběhnou tento rok na podzim, mě přivedly k tomu, abych vyzpovídala člověka nad jiné povolání, domácí lektorku Bojanu Maltarić, která se podílela na vzniku bohemistického studijního programu.

Děkuju, že jste si na mě udělala čas. Začnu tedy hned otázkou: Byla pro vás čeština jasnou volbou?

Ne, ne, zdaleka ne. V době, kdy jsem začala na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani studovat, vůbec studijní obor český jazyk neexistoval. Studovala jsem jednooborovou slovenistiku, která se tehdy ještě vyučovala v rámci slavistiky, a proto jsme si hned v 1. ročníku museli vybrat další slovanský jazyk. S kamarádkou jsme stály u velkého, tehdy ještě papírového rozvrhu a váhaly. Zнала jsem české filmy, především ty kreslené. A to mě tedy více méně náhodou přivedlo ke studiu češtiny, i když zatím jen v podobě dvouletých jazykových cvičení s českou lektorkou. Po těch dvou letech do Lublaně přijela Helena Poláková coby zahraniční lektorka, rodilá mluvčí češtiny. To ona se rozhodla pro vyšší ročníky otevřít kurzy češtiny zaměřené především na

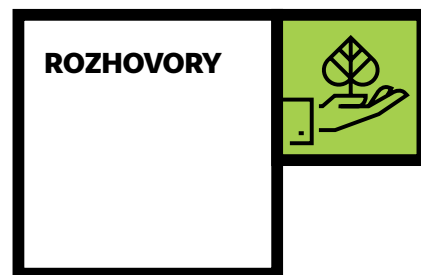
překlad. Byli jsme tehdy čtyři dobrovolníci, kteří jsme se přihlásili, a s češtinou tak strávili skoro pět let. Navíc, když jsme byli asi ve 3. ročníku, přijela k nám na slovenistiku jedna studentka z Univerzity Karlovy v Praze, a my jsme tak zjistili, že je možné recipročně požádat o stipendium a odjet do České republiky na stáž. Tehdy se jednalo o bilaterální smlouvu, která zajišťovala dvacetiměsíční pobyt. Dvacet měsíců se rozdělilo spravedlivě mezi všechny zájemce o studium češtiny.

Tedy mezi vás čtyři „dobrovolníky“?

Ne, ne. Bylo nás víc. Zájem o češtinu měli také studenti z AGRFT¹, kteří se chtěli naučit česky a potom odejít na studium do Prahy na FAMU nebo do Brna na JAMU.

Kam jste do České republiky za studiem češtiny odcházeli?

Tehdy měla „monopol“ na stipendia Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Jen já sama jsem strávila v Praze dohromady dva roky studia. Navštěvovala jsem kurzy češtiny pro pokročilé a chodila na přednášky Jiřího Homoláče, Jiřího Brabce, Aleny Macurové, a hlavně na lingvostylistické semináře u Alexandra Sticha, který měl vždycky blíz-

ko ke Slovinsku. Jelikož jsem měla jednooborovou slovenistiku, musela jsem napsat dvě diplomové práce – z jazykovědy a z literatury – a obě byly na bohemistická témata.

A pamatujete si je ještě?

Jistěže ano. Ta jazyková se týkala překladu, konkrétně překladatelských strategií ohledně překladu obecné češtiny ve Škvoreckého *Prima sezóně*. Literárněvědná práce se potom zabývala československou translačnickou školou. Představila jsem v ní práci Jiřího Levého, Jiřího Pechara a Antona Popoviče.

A když vaše studium skončilo?

Tak to jsem měla obrovské štěstí. Končila jsem v roce 1997. Domácí lektorka českého jazyka Albinca Lipovec odešla do důchodu a já jsem po ní mohla lektorát převzít.

A bylo to, co jste si přála dělat?

Kdyby mi byl někdo na začátku studia řekl, čím se budu nakonec živit, nevěřila bych mu. Takže těžko říct. *(smích)* Svoji práci mám opravdu moc ráda. A na začátku jsem měla neocenitelnou pomoc a podporu u Heleny Polákové, která, dalo by se říct, mě do tajů výuky češtiny zasvětila. Ještě během studia se rýsovaly jisté možnosti jít učit slovinštinu někam do České republiky. Ale když se nabídla možnost učit češtinu v Lublani, ani vteřinu jsem neváhala.

Zmínili jste, že jednou z věcí, které ovlivnily váš výběr, byly české filmy. Platí obecně, že Slovinci znají české filmy?

Ano, i ne. Bavíme se o minulém století. *(smích)* Moje generace znala především filmy pro děti. Např. kreslené seriály *Říkání o víle Amálce* a *Maxipes Fík* nebo *Dášeňku*. A zcela démonickým seriálem byla *Arabela*. Ta oslovila úplně všechny, nejen děti.

¹ AGRFT je Akademie pro divadlo, rozhlas, film a televizi (Akademie pro divadlo, rozhlas, film a televizi), která je rovněž součástí Univerzity v Lublani.

Překlady M. Viewegha
Foto: Zuzana Muchová

Překlady T. Halíka
Foto: Zuzana Muchová

V Lublani jsem krátce, ale už jsem osobně poznala několik studentů, kteří studovali (studují) češtinu právě proto, aby mohli studovat na pražské FAMU nebo brněnské JAMU.

Ano, to je pravda. Český film studenty stále přitahuje. Je to pravděpodobně kvůli jeho dlouhé a slavné tradici. Dříve jsme se s českými filmy mohli setkat jen v televizi a známí byli režiséři jako např. Jiří Menzel. To se od devadesátých let hodně změnilo. Nyní je těch možností mnohem, mnohem více. České filmy se promítají v rámci různých filmových festivalů, ve Slovinské kinotéce v Lublani i jinde². Dalším důvodem, proč studenti odcházejí do Česka, je, že studium uměleckých oborů, filmu či divadla, je ve Slovinsku poněkud omezené. Proto studenti hledají možnost jít studovat do zahraničí. A české umělecké školy mají dobré jméno.

Vraťte se ale k vám. Víte, že vás vaše diplomové práce dlouhodobě pro překlad nadchly.

To je pravda. S literárním překladem jsem se poprvé setkala v kurzu Heleny Polákové. Věnovali jsme se českým autorům, jakými jsou např. Václav Havel, Bohumil Hrabal, Jaroslav Hašek či Ludvík Vaculík. Náš překlad části Haškova *Švejk*, scéna návštěvy paní hraběnky v nemocnici, se dočkal i zdramatizování, se kterým jsme v rámci filozofické fakulty vystupovali a slavili obrovský úspěch. Podobné to bylo také se zpracováním tří biografických knih, jejichž autory propojoval milostný trojúhelník, a to Ludvíka Vaculíka, Marie (Madly) Vaculíkové a Lenky Procházkové. I tato dramatická konfrontace přiblížila práci lektorátu českého jazyka širšímu publiku.

Bylo možné se v té době setkat s češtinou i za branami Filozofické fakulty Univerzity v Lublani?

² V dubnu 2024 se již poněkoličkáte konal *Večer českého, polského a slovenského krátkého filmu* v hostelu Celica. Dlouholetou tradici má také *Cyklos českého a slovenského filmu*, který se několikrát do roka koná v sále Slovanské knihovny v Bežigradu. A horkou novinkou je spolupráce s filmovou sekci AGRFT, která byla zahájena za přítomnosti českého velvyslance Jiřího Kuděly v pondělí 4. 3. 2024 projekcí pěti krátkých filmů pražské FAMU.

³ Tento krajanský spolek stále existuje, v jeho čele je Eva Dvořáková.

Ano. Například v Mariboru existovala Slovinsko-česká liga. Primárně se jednalo o spolek Čechů, převážně emigrantů, kteří do Slovinska přišli po druhé světové válce³.

Zpátky k překladům. Jaká byla vaše další cesta za nimi a s nimi?

Z veřejných prezentací práce z našich překladatelských seminářů vznikl tzv. Český večer, který se na fakultě těšil velké oblibě. O tom svědčí i to, že do dnešních dnů zůstal zachován jako součást tzv. Slovanského večera, který se koná každý rok ke konci května.

Po jednom z nich mě oslovili manželé Reparovi, Primož a Stanislava, kteří od roku 1993 vedou kulturně-umělecký spolek Apokalipsa. Spolek vydává časopis *Apokalipsa*, v rámci něhož právě tehdy založili edici *Časopis v časopise* (slovinštiny *Revija v reviji*), zaměřující se na spolupráci ve středoevropském prostoru. Vypadalo to tak, že časopis *Apokalipsa* věnoval jedno své číslo některé ze středoevropských zemí. První ročník byl věnován Slovinsku, odkud je Stanislava Chrobáková Reparova, a hned druhý Česku. Na druhé straně překlady slovinských autorů vycházely na Slovensku, v Česku a jinde. Z české strany se toho projektu zúčastnil brněnský časopis *Host*, kde připravili výběr z českých autorů, a my, studenti češtiny, jsme ty texty přeložili do slovinštiny. Takto tedy spatřily světlo světa naše první oficiální překlady.

Ale nezůstalo jen u toho časopisu, že? Rozhodně ne. Už v roce 2004 vyšly i první knižní překlady. Přeložila jsem *Prázdniny* od Jana Balabána a knížku filozofických esejí Miroslava Petříčka ml. *Znaky každodennos-*

ti čili Krátké řeči o téměř ničem a kolegyně Anka Polajnar přeložila sbírku básní Petra Hrušky. A jelikož Primož Repar vystudoval filozofii a sám se překládům filozofických děl věnuje, tak jsem se i já vydala na podobnou cestu. Ale upřímně musím říct, že je to pěkná dřina. *(smích)*

Myslíte kvůli obsahu? Složitým myšlenkám?

To samozřejmě také, ale konkrétně si vzpomínám třeba na knihu od Pavla Barši *Panství člověka a touha ženy*, jde vlastně o kompletní dějiny feminizmu od antiky až po postmodernu, která je plná citací. V knize se objevuje také úryvek z práce francouzské spisovatelky Simone de Beauvoir *Druhé pohlaví*. I když autor pečlivě uváděl stránky, ze kterých citoval, v češtině ta kniha nevyšla celá (alespoň tehdy ne), ale jenom některé úryvky.

Proto citace v slovinském (kompletním) překladu nebyly tam, kde byly v českém. Pevně věřím, že mám jako překladatelka sekundárního textu respektovat již existující překlad primárních pramenů, takže jsem se musela pustit do skoro detektivní práce a vyhledat každý jednotlivý odstavec ve slovinském textu. Ještě horší to bylo třeba s citacemi francouzské autorky Hélène Cixous. Tam se sice patřičný odstavec hned našel, jenže ejhle. On to byl zcela jiný, dalo by se říci, že protichůdný text než ten v češtině. A co teď? Kdo udělal chybu? Francouzsky neumím, abych to posoudila sama, tak nakonec o tom, jestli měla pravdu slovinská, nebo česká překladatelka francouzského originálu, rozhodla redaktorka Stanislava Repar.

Ale neodradilo vás to a u překladu filozofie jste zůstala, že?

Ano. Je zajímavé, že je o jejich díla zájem. Nakladatelství Apokalipsa, se kterým teď převážně spolupracuju, se na filozofické texty specializuje, i když vydává také beletrii. Vyšel zde výše zmiňovaný překlad *Panství člověka a touha ženy* od Pavla Barši,

Foto: Miha Tozon

Bojana Maltarić

Bojana Maltarić se narodila v roce 1973 v chorvatské rodině. V roce 1997 absolvovala slovenistiku na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani, kde od roku 1998 pracuje jako lektorka českého jazyka na slavistice. Kromě výuky se věnuje překladům české literatury. Její hlavní specializací je odborná literatura, převážně z oblasti filozofie a teologie, a také texty technické povahy.

dále pak kniha *Dotkni se ran* od Tomáše Halíka, který se ve Slovinsku těší velké známosti. Po prvním překladu Tomáše Halíka se na mě totiž obrátila hned dvě další nakladatelství. A tak na Teologické fakultě Univerzity v Lublani vyšla kniha *Vzdáleným nablízku* a v katolickém nakladatelství Družina kniha *Noc zpovědníka*. Vloni knižně vyšel můj překlad dvou statí Jana Patočky a zanedlouho vyjde *Moc bezmocných* od Václava Havla.

A co česká beletrie? Ta má ve Slovinsku své místo?

Slovinský knižní trh je malý, ale česká beletrie má na něm své pevné místo. Já sama jsem kromě již zmíněného Jana Balabána přeložila ještě dvě knihy od Michala Viewegha, a to *Účastníci zájezdu* a *Andělé všedního dne*. Dá se říci, že právě knihy od Michala Viewegha vyšly ve Slovinsku téměř všechny, většinou tak do roka od svého českého vydání.

Co se týká beletrie, tak dvorní překladatelkou z češtiny je Nives Vidrih⁴, která z češtiny přeložila více než šedesát knih. Sama říká, že jejím oblíbeným autorem je Bohumil Hrabal, ale v poslední době se zaměřuje na současné české autory a autorky, např. Petru Soukupovou nebo Alenu Mornštajnovou. Další překladatelkou z češtiny (a také polštiny) je Tatjana Jamnik, která je předsedkyní Kulturního a uměleckého sdružení Police Dubové, v němž její překlady také vycházejí. A jsem ráda, že se v poslední době jako další překladatelka české beletrie profiluje absolventka naší katedry Anjuša Belehar. Přeložila např. *Žitkovské bohyně* od Kateřiny Tučkové, *Jezero* od Biancy Bellové, *K moři* od Petry Soukupové, a úplně čerstvě (před několika dny) vyšel u nakladatelství Sanje její překlad Ajvazovy *Cesty na jih*.

A prozradíte nám, na který váš překlad jste nejvíce pyšná?

Jednou mě oslovilo nakladatelství *Mladinska knjiga*, jestli bych s nimi nechtěla spolupracovat na překladu dětské knihy o zvířátkách a o přírodě. Tak jsem na to kývla. Ukázalo se, že kniha Miloše Anděry *Encyklopedie evropské přírody* je značně obsáhlá. Pojednávala o různých přírodních prostředích a o všem, co tam žije a roste. Už jen v názvosloví jednotlivých živočišných druhů jsem našla obrovské rozdíly. Jediné štěstí bylo v tom, že české názvy měly uvedeny také latinský ekvivalent. Ale i tak jsem v městské knihovně strávila několik měsíců tvorbou trojjazyčného encyklopedického rejstříku, abych nakonec zjistila, že česká přírodovědná taxonomie je propracovanější než slovinská a věta z předmluvy: „V knize jsou uvedena jen ta zvířata a ty rostliny, které mají v češtině své pojmenování.“ musela jít ve slovinské verzi pryč. Finální překlad prošel rukama odbornice z přírodovědné fakulty, která mj. řekla, že by to byla pěkná publikace pro studenty prvního ročníku biologie na univerzitě. To mě rozesmálo. Prý knížka pro děti.

Švejk a paní hraběnka
Foto: Anka Polajnar

A nejhorší „zakázka“ vaší překladatelské kariéry?

To mi jednou zavolali z překladatelské agentury s tím, že pro mě mají krátký text. To slovo krátký několikrát zdůraznili. Po několika minutách se mi z nich podařilo dostat, že se jedná o návod k obsluze nové kremační pece, kterou lublaňský hřbitov Žale koupil od českého výrobce. Musíte si uvědomit, že to bylo v době, když Google ještě nebyl po ruce, takže možnost získat jakékoli odborné technické informace bylo nadmíru obtížné. Nakonec nám s odbornými termíny pomohl nějaký technik ze Žalského hřbitova.

Prozradíte nám nějaký překladatelský „fígl“?

Myslím si, že každý překladatel má svůj postup, který mu nejvíce vyhovuje. Já se například snažím co nejrychleji „načkat“ text překladu. Potom s ním začnu pracovat, třdit, kontrolovat s originálem. Při závěrečném čtení bez originálu se snažím vyhodit všechny věci, které ve slovinštině nefungují, které v ní znějí divně. A tohle je to nejtěžší, protože člověk chtít nechť podlehe struktuře cizího jazyka.

Také musím říci, že raději překládám odborné texty, např. právě ty filozofické. To je pro mě výzva v pravém slova smyslu. Při překládání české beletrie narazíte na úskalí, jak třeba přeložit obecnou češtinu, protože slovinština nic takového nemá a těžce se hledá nějaký kód, který by v překladech mohl fungovat. Také dešifrování různých jazykových experimentů by mě moc nebavilo.

Vraťme se ještě k hlavnímu poli vašeho působení. Jste dlouholetou lektorkou češtiny na univerzitě. Co se za tu dobu změnilo? Jak se změnilo studium češtiny?

Tak hlavně se změnilo to, že nyní se čeština dá studovat jako řádný obor, což s sebou nese výhody i nevýhody. Dříve studenty zajímal opravdu jen jazyk, který si v rámci lektorátu vybrali. Nynější studijní program nabízí komplexní studium, kde jsou nejen jazyková cvičení z praktického jazyka, ale

i jazykovědné disciplíny a studium literární historie a teorie. Proto je nás na bohemistice také víc: Petra Stankovska jako odbornice na jazyk a Jana Šnytová jako specialista na českou literaturu a literární teorii.

Nicméně zájem o založení západoslovanské katedry byl dlouhodobý, určitě od 80. let 20. století. Nejvíce se o něj zasadili Nikolaj Jež za polštinu a Andrej Rozman za slovenštinu. Ale zájem univerzity nestačil. Musel se najít širší společenský konsenzus, politická vůle, prostě něco víc. A tím byl vstup všech čtyř států do Evropské unie v roce 2004.

Založením bohemistiky byla konečně oceněna i práce všech mých předchůdců na českém lektorátu, který je na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani jedním z nejstarších. Čeština se tady vyučuje téměř od založení fakulty, takže jsme v roce 2022 mohli oslavit sté výročí českého lektorátu.

Další velkou změnu ve vývoji studia pak přinesla *Boloňská dohoda*, která původní čtyřleté studium, ukončené diplomem, nahradila tříletým bakalářským a dvouletým magisterským studiem.

Vy jste dříve studovali jen čtyři roky?

Ano, u nás bylo magisterské studium součástí postgraduálního studia. To mělo dvě části, magisterskou a doktorandskou.

A víte, proč si studenti češtinu vybírají?

To je hodně individuální. Studium je dvouoborové, takže předpokládám, že si studenti kromě toho, co je baví, vybírají také to, co je bude živit. Jsou i tací, kteří si češtinu nevyberou cíleně, ale v průběhu studia se pro ni rozhodnou a obor úspěšně dokončí. Někdy se stane, že student lektorských cvičení si posléze češtinu zapíše jako studijní obor.

⁴ Více o Nives Vidrih na *Praha město literatury* [online]. Cit. 2024-03-25. <<https://www.prahamestoliteratury.cz/cz/aktuality/417-nives-vidrih-v-praze/>>.

Mají absolventi šanci se s češtinou uplatnit?

Šikovný student tu šanci má vždy. Existuje skupina těch, kteří poté, co zvládnou češtinu, odejdou studovat do Česka. Například Lun Sevnik a Oskar Šubic, kteří studují filmovou režii na FAMU. V březnu také úspěšně složila přijímací zkoušky na JAMU, obor divadelní režie, Alja Bračun. To jsou jen někteří. Další oblastí jsou překlady nebo redaktorská práce v nakladatelství, kde mohou prosadit vydání české knihy. Naše bývalá studentka Anja Simič připravuje v Praze Slovinci na zkoušky z češtiny. Jiná studentka, Bojana Petkovič, si v Lublani

založila jazykovou školu, která nabízí výuku češtiny. Řekla bych, že pokud chtějí, uplatnění najdou.

Takže není důvod k obavám?

Myslím si, že ne. Navíc slavistika je proslulá tím, že kromě samotného studia nabízí obrovské množství dalších akcí, což studentům již během studia umožňuje navázat důležité kontakty. Jedná se o velké množství odborných exkurzí, o filmová představení krátkých i celovečerních filmů, k nimž naši studenti tvoří titulky, o překladatelské dílny, autorská čtení, literární večery, dokonce i divadelní představení, která jsou uváděna

v rámci již zmiňovaného *Slovanského večera*. Zde je zcela namístě zmínit spolupráci s českou ambasádou v Lublani, která se na řadě našich aktivit podílí nejen finančně, ale i osobním zaujetím a pomocí. Takže tradice *Českého večera*, i když v jiných dimenzích, trvá dál. A to je pro mě to nejkrásnější.

Děkuji za rozhovor. Ať vám vaše práce i nadále přináší jen radost a potěšení.

Poznámka

Rozhovor byl veden ústně.

Měsíc mateřského jazyka aneb Hry s češtinou

Tereza Vlček Klímová / krajanská komunita Daruvar, Chorvatsko

Je všeobecně známou informací, že 21. únor je *Mezinárodním dnem mateřského jazyka*. U nás v Daruvaru však není českému jazyku věnován pouze tento jediný den, ale rovnou celý měsíc únor.

Již několikátým rokem je v rámci *Měsíce mateřského jazyka* organizováno množství zajímavých akcí pod záštitou Bjelovarsko-bilogorského županství a zástupkyně hejtmana Tanji Novotné Golubičové. Proběhla tak například odborná poradna pedagogických pracovníků české menšiny, byl zahájen kurz českého jazyka pro začínající učitelky, děti se svými učiteli měli možnost zhlédnout filmovou pohádku *Krakoňovo tajemství* a dospělí zase komedii Jiřího Vejdělky *Bezva zuby na zásnuby*. Způsobů, jak si připomenout krásu a důležitost našeho mateřského jazyka, bylo zkrátka nespočet, a tak si všichni, ať už malí či velcí, přišli na to své.

Pro děti jsem připravila dvě akce spojené s deskovými hrami. První *Hrajeme si my, přidej se i ty* proběhla v knihovně České základní školy Jana Amose Komenského v Daruvaru. Pro žáky druhého stupně bylo nachystáno spoustu zajímavých her, při jejichž hraní se nejen dobře bavili, ale také procvičovali český jazyk. Největší úspěch měly hry *Dixit*, *Tik Tak Bum* a *Dobble*. Žáci se však nezalekli ani náročnějších jazykových her jako je *Mistr slova* či *Bananagrams*.

Logické myšlení a důvtip pak zase prokázali při hře *Černé historky*.

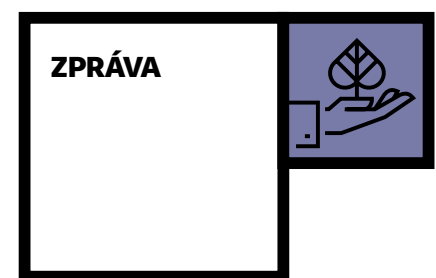
Na další akci, tentokrát ve spolupráci s Lidovou knihovnou a čítárnou Daruvar, s názvem *Hrajeme si s češtinou* jsme se podílely společně s mojí kolegyní Ilonou Kirchnerovou. Rodiče a děti si mohli vybrat z nabídky dvaceti her různého charakteru – od jazykových, přes logické, až po strategické či rodinné. Děti se rozdělily do několika skupin a postupně si zkoušely různé hry. My,

učitelky z České republiky, jsme jim nejen rády vysvětlily pravidla a průběh hry, ale také jsme si s nimi zahrály. Opět bodovaly hry *Dixit*, *Tik Tak Bum* a *Dobble*, ale také například hra *Safari Bar*.

Nebavily se ale pouze děti, i jejich rodiče na chvíli rádi odhodili starosti všedních dní a ponořili se do tajů her stejně jako jejich malé ratolesti. Obě herní akce byly vskutku vydařené a již teď se těšíme na další společná setkání nad krabicemi deskovek.

Hrajeme si s češtinou – Dixit

Školní knihovna Evropské školy Lucemburk II

Co znamená učit (češtinu) na Evropské škole?

Olga Vlachová / Dům zahraniční spolupráce

Základním cílem Evropských škol je podporovat mateřský jazyk a kulturní identitu žáků a v souladu s multikulturní výchovou vzdělávat v cizích jazycích. Hlavním posláním Evropských škol je výchova k evropanství.

Evropské školy zajišťují vzdělávání pro děti pracovníků institucí Evropské unie, pracovníků ze stálých reprezentací a dalších zastoupení. Pro tyto děti je vzdělávání na Evropských školách bezplatné, stejně tak pro děti vyučujících a administrativních pracovníků školy. Evropské školy mohou navštěvovat také děti pracovníků soukromých společností, ty platí školné na základě smluv uzavřených s Nejvyšší radou Evropských škol.

Česká republika vysílá do Evropských škol učitele od roku 2004. Ve školním roce 2023/24 v sedmi Evropských školách v Belgii (Bruselu), Lucembursku (Lucemburku), Německu (Karlsruhe, Mnichově), Itálii (Varese) a v Nizozemí (Bergenu) působí celkem 30 vyslaných učitelů a výchovných koordinátorů, kteří pracují v mateřských školách a na primárních a sekundárních cyklech Evropských škol. Tito učitelé vyučují např. angličtinu, němčinu, češtinu, matematiku,

chemii, biologii, fyziku, informační a komunikační technologie, výtvarnou a tělesnou výchovu.

Počet vyslaných učitelů každým rokem roste a přibývají nové pozice. Výběrová řízení na jejich obsazení pořádá Komise pro výběr učitelů a vedoucích pracovníků Evropských škol složená ze zástupců Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, České školní inspekce a Domu zahraniční spolupráce. Pracovníci těchto institucí pak

provázejí učitele po celou dobu jejich působení v Evropských školách.

V minulém čísle *Krajiny češtiny* jsme se Evropským školám věnovali detailně.¹ Cílem tohoto článku je přidat další střípek do mozaiky života v Evropských školách², a proto bychom vám chtěli v následujícím rozhovoru představit Danu Zajíčkovou, která od roku 2014 učí český jazyk a literaturu na druhém cyklu Evropské školy Lucemburk II.

Jaká byla vaše motivace vyjet učit do Lucemburku?

V prosinci 2013 jsem se zúčastnila týdenního vzdělávacího programu *Učící se učitel* v Køge Business College v Dánsku. Zde jsem pocítila silnou touhu něco ve svém profesním životě změnit. Zároveň jsem se ale nechtěla vzdát své profese.

Kdo jsou vaši žáci? Koho v Evropské škole učíte?

Mými žáky jsou děti pracovníků institucí EU, děti učitelů Evropské školy, děti pracovníků soukromých společností, a to na základě smluv uzavřených s Nejvyšší radou Evropských škol, děti zaměstnanců Velvyslance ČR v Lucemburku. V Evropské škole Lucemburk II jsou vzdělávány i děti rodičů pracujících v soukromém sektoru. Ti platí v plné výši školné. Rodiče, kteří své děti zapsali do Evropské školy Lucemburk II, upřednostnili výuku českého jazyka před možností multijazyčného vzdělávání v lucemburském systému.

Líší se výuka češtiny na českých a Evropských školách?

Úkolem Evropských škol je zajistit pro děti zaměstnanců evropských institucí výuku mateřského jazyka na takové úrovni, aby děti rodičů, jimž skončila pracovní smlouva, mohly plynule přestoupit do českého vzdělávacího systému, proto mezi obsahem výuky v Evropských školách a českými školami nejsou rozdíly. Ty spatřuji v motivaci žáků učit se český jazyk a v jejich zájmu o českou historii a kulturu. Když jsem žákům nabídla, že místo volné hodiny, kterou mohli trávit podle vlastního uvážení, pro ně mohu připravit kroužek české historie, všichni oslovení žáci projevíli zájem.

Jedním z cílů výuky českého jazyka a literatury v Evropské škole je probudit v dětech zájem o českou historii, vědu a kulturu. S tímto záměrem pořizují z rozpočtu školy i knihy do školní knihovny. Při výběru knih vycházím i z preferencí dětí. Respektuji jejich čtenářský vkus. Výuka češtiny neprobíhá pouze ve třídě, ale často využíváme k práci počítačové učebny nebo prostory

¹ BARTOŠ, M. – JURÁNOVÁ, R. – KOHOUT, M. – MUSILOVÁ, D. – VLACHOVÁ, O.: Evropské školy. Výchova občanů s respektem k odlišnostem jednotlivých kultur. *Krajiny češtiny* 15, 2023, s. 10–13.

² Podrobnosti o systému Evropských škol naleznete na [MSMT ČR \[online\]. Cit. 2024–04–14. <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/evropske-skoly-info>](https://msmt.gov.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/evropske-skoly-info).

Dana Zajíčková

Vystudovala český jazyk a literaturu a historii na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Vzdělání si rozšířila studiem anglického jazyka a literatury na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Je kvalifikovanou učitelkou českého jazyka, dějepisu a anglického jazyka pro SŠ a 2. stupeň ZŠ. Od roku 2014 působí jako učitelka českého jazyka a literatury na sekundárním stupni Evropské školy Lucemburk II. Zaměřuje se i na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V systému Evropských škol se podílela na revizi učebních osnov předmětu český jazyk a literatura pro sedmiletý sekundární cyklus Evropských škol.

školní knihovny. Žáky vedu ke kritickému myšlení.

Díky výuce českého jazyka si žáci vytvářejí vztah ke své rodné zemi (v mnoha případech vztah k zemi svých rodičů). I když bychom předpokládali, že děti, které vyrůstají v multijazyčném prostředí a které ovládají cizí jazyky na úrovni rodilých mluvčích, budou pokračovat ve studiu na vysoké škole v zahraničí, většina z nich upřednostnila vysokoškolské studium v České republice. Na sekundárním stupni Evropské školy Lucemburk II pracuji na pozici učitelky českého jazyka a literatury od září 2014. Ze 34 absolventů EŠ Lucemburk II jich 20 studovalo/studuje na vysoké škole v České republice.

V Evropských školách učitelé češtiny uplatňují diferenciace ve výuce, neboť každé dítě vyrůstá v odlišných jazykových podmínkách. V případě bilingvní výchovy se často setkávám s modelem, kdy rodič dítěte, které se učí češtinu jako svůj první jazyk, češtinu ovládá v mluvené i písemné podobě. Dítě, které se s češtinou setkává pouze v rámci výuky v Evropské škole, potřebuje individuální přístup. Na sekundárním stupni Evropské školy Lucemburk II česká sekce není otevřena, děti získávají status SWALS (Students Without a Language Section). Od první třídy základní školy si děti volí druhý jazyk (angličtinu, francouzštinu, němčinu). Na základě prvního cizího jazyka jsou na sekundárním stupni začleněny do příslušné jazykové sekce. V českém jazyce probíhá od S1 (1. ročníku sedmiletého gymnázia) pouze výuka L1CS s časovou dotací pět hodin týdně v S1 a S2 a čtyři hodiny týdně v S3–S7. Pokud je ve skupině méně než sedm žáků (pět žáků v S6 a S7), dochází k redukci počtu vyučovacích hodin. Přechod z české sekce do jazykové sekce prvního cizího jazyka, v němž od S1 výuka probíhá, je pro mnohé české žáky náročný.

Vzdělávání žáků v systému Evropských škol je založeno na zohledňování jejich vzdělávacích potřeb. V případech, kdy individualizace a diferenciace ve výuce nejsou

dostatečně účinné, je žákům poskytována podpora na základě politiky podpor v Evropských školách.

Jak vás výuka v Evropské škole obohatila? Dává vám něco navíc oproti výuce v české škole? Jak spolupracujete s učiteli dalších států, kteří v Evropské škole působí?

Vážím si možnosti pracovat v mezinárodním prostředí, v němž se setkávám s žáky a učiteli z různých kultur a zemí. Škola nám nabízí v rámci profesního rozvoje školení zaměřená na aktivní využívání technologií ve vyučování, např. *Možnosti využití multimédií v rámci prezentace a výuky* nebo *Integrace umění, kultury, historie, vědy a technologií prostřednictvím Google Arts a Culture* nebo *Podpora spolupráce studentů pomocí interaktivních multimediálních diskusních fór v Padletu*, ale rovněž školení zaměřená na specifické poruchy učení.

Práce v multilingválním prostředí mi umožňuje rozvíjet mé jazykové dovednosti. Evropská škola je jazykovou laboratoří. Stačí se projít po chodbě a žáci mohou porovnávat jednotlivé jazykové systémy. V rámci *Evropského dne jazyků* připravuji pro žáky Evropské školy ukázkové hodiny výuky českého jazyka. Díky tomu, že ve škole působím již delší dobu, se mnozí kolegové stali mými přáteli. Jejich zkušenosti a někdy i osobní příběhy začleňuji s jejich svolením do své výuky. V rámci projektové výuky zaměřené na českou exilovou literaturu sdílela s mými žáky libanonská kolegyně svou strastiplnou cestu za svobodou.

Máte nějaké kontakty s tamní českou komunitou?

S českou komunitou jsem v úzkém kontaktu od samého počátku svého působení v Evropské škole Lucemburk II. Je to dáno i tím, že učím děti rodičů, kteří se aktivně zapojují do činnosti krajanského sdružení *Amities Tcheque et Slovaque – Luxembourg (ATSL)*, organizace sdružující krajany a přátele České

Vážím si možnosti pracovat v mezinárodním prostředí, v němž se setkávám s žáky a učiteli různých kultur a zemí.

Výstava ROBOT (Památník Karla Čapka)

Workshop s historičkou Táňou Klementovou – Deník Ruth Maierové

České knihy ve školní knihovně

Evropská škola Lucemburk II

republiky v Lucembursku, podporující vzájemné kulturní a společenské styky a propagující českou kulturu v mezinárodním prostředí.

Výraznou osobností krajské komunity je Marta Vacca Veselá, prezidentka ATSL. Sdružení podporuje i činnost dětského folklorního souboru MELIMELO cz-sk-lu. Soubor založila v roce 2013 Eva Klosová. Podarilo se jí oslovit více než 50 zpěváků, muzikantů a tanečníků, kteří společně sdílí lásku k české a moravské folklorní tradici. Mnohé děti krajanů navštěvují i volnočasovou víkendovou ATSL Českou školu, jež vznikla v roce 2016. ATSL Česká škola si klade za cíl podporovat v dětech žijících v Lucembursku, které mají české kořeny, lásku k českému jazyku, české kultuře, tradicím, lidovým písním, literatuře a slovesnosti.

Českou školu navštěvuje přibližně 60 dětí ve věku 3 až 13 let (horní hranice není omezena). Děti jsou rozděleny do sedmi tříd podle věku a úrovně znalostí češtiny. Výuka probíhá dvakrát za měsíc (vždy v sobotu dopoledne). Většina žáků pochází ze smíšených rodin, tzn. že mají jen jednoho českého rodiče, proto se úroveň znalosti češtiny někdy liší. Program výuky je inspirován Rámcovým vzdělávacím programem MŠMT ČR.

Ráda bych také vyzdvihla výbornou spolupráci s Velvyslanectvím ČR v Lucemburku, a to zejména v kulturních projektech či společných projektech na podporu rozvoje českého jazyka a bohemistiky, především formou besed a workshopů s českými soudobými literáty a vědci, např. s Radkou Denemarkovou, Alenou Mornštajnovou, Petrou Soukupovou, Viktorií Hanišovou,

Jeanem-Gaspardem Páleníčkem, Denisou Šedivou, Táňou Klementovou, Janou Valdovou, Martinem Proškem, autorem knih *Opráskí sčeskí historje* aj. Zejména pro žáky a studenty narozené již mimo Česko je to výjimečná možnost užšího spojení s mateřským jazykem.

K propagaci České republiky na půdě Evropské školy přispívají i vzdělávací výstavy a projekty, které vznikají rovněž ve spolupráci s Velvyslanectvím České republiky v Lucemburku a z iniciativy některých rodičů (např. *ROBOT: Born in Czechia, known all over the world*, *Deník Ruth Maierové*, *We will never give up! Schindler's Ark*).

Dne 1. března 2024 se čeští žáci setkali s prezidentem Petrem Pavlem, jeho manželkou Evou Pavlovou, s velkověvodou Jindřichem Lucemburským a velkověvodkyní Marií Teresou Lucemburskou. Setkání nám zprostředkovalo české velvyslanectví v rámci státní návštěvy prezidenta Pavla v Lucembursku.

Máte dostatečnou podporu českého ministerstva školství, Domu zahraniční spolupráce a České školní inspekce?

Inspektorky Olga Drápalová, která mne do systému Evropských škol uvedla, i současná inspektorka pro sekundární stupeň Evropských škol Renata Juráňová mi poskytují plnou podporu mé práce. Na inspektorku Juráňovou se mohu kdykoliv obrátit s žádostí o konzultaci.

Systém Evropských škol je vzdělávacím systémem, jenž se neustále vyvíjí a přizpůsobuje výzvám v oblasti vzdělávání. Bě-

hem mého působení v Evropské škole se například třikrát změnila podoba písemné maturitní zkoušky. V otázkách týkajících se podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se obracím i na Danu Musilovou, inspektorku pro primární stupeň Evropských škol.

Inspektorky pro učitele Evropských škol připravují letní vzdělávací semináře, během nichž se setkáváme s odborníky nejen z akademického prostředí.

S Michalem Kohoutem z MŠMT konzultuji administrativní záležitosti týkající se termínů přijímacích zkoušek na vysoké školy v ČR. Maturitní zkoušky v Evropských školách probíhají v termínu konání přijímacích zkoušek na VŠ. Je to i zásluha Michala Kohouta, že naši absolventi pokračují ve studii na vysokých školách v České republice. V mé práci mi pomáhá také Olga Vlachová a administrativní pracovníci DZS.

Jak se vám žije v Lucemburku?

Vzhledem k tomu, že Lucembursko je multikulturní zemí s vysokým podílem cizinců (podle lucemburské vládní statistické agentury STATEC se v Lucembursku narodilo pouze 49,3 procent obyvatel), je zde dobře zachována kulturní pestrost a diverzita. Různorodost jazyků skýtá rozmanité společenské a kulturní bohatství, respekt k jedinečnosti každého z nás. ■

Poznámka

Rozhovor byl veden písemně.

O rozdílech mezi češtinou a dalšími jazyky a německé slavistice

Dalibor Dobiáš / Akademie věd České republiky

Tilman Berger je profesorem slovanské jazykovědy na Univerzitě v Tubinkách (Tübingen) a předním znalcem, pokud jde o češtinu a její vztahy ke slovanským jazykům a němčině. Kromě historické a srovnávací jazykovědy a pragmatiky jej na češtině zajímají také její pobělohorské období a počátky národního hnutí. O těchto tématech a rovněž o budoucnosti německé slavistiky jsme spolu mluvili v následujícím rozhovoru.

Po třiceti letech v Tubinkách se chystáte předat svoje místo dál. I díky vám se jedná o jednu z německých adres, na kterých se o češtině nejintenzivněji bádalo. Navíc rád spolupracujete se svými českými protějšky, přispěl jste například do edice *Kroniky paměti města Chrudimě* nebo do *Veleslavínova slovníku Nomenclator*. Jak si představujete budoucnost Slovanského semináře?

Je to bohužel složité, protože náš rektorát mluví o tom, že musí šetřit, a všechny kurzy jsou vypisovány mnohem později než dříve. Ten na mé místo ještě vypsán nebyl, a nějaký nástupce anebo nástupkyně se tak objeví nejspíše až v létě příštího roku. Situace je, jak vidíte, taková, že na filologické obory v Německu je vyvíjen tlak, protože máme poměrně malý počet studentů. A je řeč o tom, jestli máme zapotřebí tolik slovanských jazyků.

Katedru předávám v situaci, kdy jsme se jazyků v Tubinkách snažili vyučovat co nejvíce. V Německu je na prvním místě ruština a asi se to příliš nezmění, já jsem se mimo ni snažil pěstovat hlavně češtinu a polštinu.

A až bude konkurz vypsán, sotva v něm bude požadována znalost češtiny. Obvyklá je ruština, a ještě jeden slovanský jazyk. Místo může obsadit bohemista nebo polonista, ale může to skončit docela jinak. Pravděpodobnost, že bude znát češtinu, dokonce není nijak vysoká, protože bohemistů je v německy mluvících zemích poměrně málo. Nicméně to nemění nic na tom, že dokud budu naživu, budeme v Tubinkách organizovat bohemistické aktivity a budu publikovat.

Sám jste v sedmdesátých letech vystudoval v Heidelbergu a Kostnici právě ruštinu

a k tomu matematiku – jako budoucí učitel. Mluvil jste o tom, že Praha, kam jste se dostal na semestr krátce po prohlášení Charty 77, byla pro západoněmeckého studenta zážitek. Jak tomu tenkrát bylo a čím vás zaujala právě čeština?

Poprvé jsem se do Prahy dostal už v březnu 1974. Bylo to se školní výpravou, kterou uspořádal učitel evangelického náboženství, hlavně abychom si prohlédli židovské památky. Nebylo mi ještě ani osmnáct let. Mluvili tam podivným jazykem a já si koupil slovník a myslil si, že budu češtinu studovat. Nedávno jsem v Praze s několika přáteli oslavil padesáté výročí této cesty.

Když jsem se informoval, jak můžu češtinu studovat, dozvěděl jsem se, že zavedený obor je ruština pro učitelství, a tak jsem si zapsal ji a matematiku. Chodil jsem ovšem i na kurzy češtiny u doktora Schalicha, dvojjazyčného Olomoučana. Možnost naučit

se česky tu tedy byla, i když bohemistika jako obor neexistovala, a až později, v osmdesátých letech, se přišlo s tím, že potřebujeme nejen učitele ruštiny, ale i odborníky na slovanské jazyky a literatury, a zájem o magisterské studium stoupl.

Dostat se do Československa však bylo poměrně složité, protože v prosinci 1977, kdy jsem nakonec přijel do Prahy již jako vysokoškolský student, tu ještě nebyla kulturní dohoda mezi Spolkovou republikou a Československem. Zaujalo mě pak skoro všechno. Samozřejmě jsem byl opatrný, ale přece jsem měl kontakty, třeba s jiným Olomoučanem Jiřím Opelíkem, který mi jako přítel doktora Schalicha zprostředkoval

obtížně dostupnou literaturu, nebo Jaroslava Kolářem.

Co vás tenkrát přivedlo právě k českým ukazovacím zájmenům, kterými jste se o patnáct let později zabýval v habilitační práci?

Opravdu mě zajímala hlavně jazykověda a v ní otázka, co je v češtině zvlášť specifické. Na začátku to pro mě byly hláskové kvantity. Mám k nim ještě poznámky, ale nakonec jsem o tomto tématu nikdy nic napsal. Později jsem se zabýval právě uka-

zovacími zájmeny a pragmatikou. Bylo to v druhé polovině osmdesátých let, v roce 1993 jsem se při práci v Mnichově také habilitoval.

Čeština má ukazovacích zájmen zvlášť mnoho: „ten“, „tento“, „tamten“, „onen“, „tenhle“, „tenhleten“, „tadyhleten“, „támhleten“... Budou lidé, kteří řeknou, že je v ní i „tadyten“. Psal jsem o tom, proč jich češ-

na „potřebuje“ tolik – když například blízká polština má těchto zájmen poměrně málo. Zajímalo mě, jak k tomu došlo, jak fungují, a zmínil jsem několik faktorů jako opozici psaného a mluveného jazyka.

Ukazovací zájmena pro mě byla velmi zajímavá jako něco, v čem se jazyky liší, a to i jazyky velmi blízké příbuzné jako čeština a polština. Vždy mě zajímala právě difference mezi jazyky, a to se později týkalo i zdvořilosti.

V Česku jste známý jako bohemista, ale publikoval jste o většině slovanských jazyků. Kvantita, zájmena, slovesný vid atd. se v nich vyvinuly odlišně a lze je

Tilman Berger

Narodil se v bavorském Pasově a po studiích v Heidelbergu, Kostnici a Praze pracoval na univerzitách v Hamburku a Mnichově. Od roku 1993 je profesorem slovanské jazykovědy v Tubinkách (Tübingen). Zabývá se severoslovanskými jazyky, zvláště češtinou a ruštinou, a německo-slovanským jazykovým kontaktem z hlediska historické a srovnávací jazykovědy, resp. pragmatiky. Německy vydal monografie *Slovotvorba a přízvuk v ruštině* (1986) a *Systém českých ukazovacích zájmen* (1993) a řadu studií, mj. se podílel na knize *Slovanské jazyky. Mezinárodní příručka o jejich struktuře, dějinách a o bádání o nich* (2009, 2014).

dobře srovnávat, vás ale jazyky zajímaly navíc v německo-slovanské, resp. v německo-české perspektivě. Ta byla dříve často zanedbávána nebo politizována. Nabízí podle vás jiný pohled třeba na zmíněné – historicky komplikované – české hláskoslovi?

Vlastně píšou až na výjimky jenom o „severoslovanských“, tedy západo- a východoslovanských jazycích. Češi a Němci žili ovšem více než tisíc let, zhruba od roku 900 do roku 1945, ve společném státě, a to se muselo odrazit i na jazyku. Tradičně tomu bylo tak, že česká jazykověda, alespoň většinou, vliv tohoto kontaktu minimalizovala a mluvila o jiných faktorech. Starší německá slavistika říkala, že německý vliv v češtině je až příliš silný, že čeština je vlastně zeslovanštěná němčina, jak to tvrdil třeba Alexander Brückner o české skladbě, v novější době pak toto téma příliš nerezonovalo.

Myslel jsem si, že úkolem mé generace je podívat se na česko-německé jazykové vztahy střízlivě, stanovit, jak jazyky fungují, a srovnat češtinu se všeobecnými zákonitostmi. Ve svých prvních pracích cituji důležitou knihu Sarah Grey Thomason a Terrence Kaufmana *Language Contact*, která říká, že jsou dva typy jazykového kontaktu: jeden, kdy skupina obyvatel přejímá jazyk a v novém jazyce zůstávají stopy starého, a druhý, kdy se přejímají slova, a jazyk se nemění. U češtiny se říkalo, že jde o druhý typ. Já tvrdil, že existují i jevy, které vypadají, jako by Němci přešli na češtinu, a to je diftongizace a monoftongizace na konci 14. století. A zjistil jsem, že František Šmahel psal o počestění německých měst v této době střízlivě, s ohledem na okolnosti i aktéry, a že podobná zjištění najdete při troše pozornosti i v české jazykovědě.

Chtěl bych se teď obrátit ke dvěma konkrétním tématům, kterým se dlouhodobě věnujete, jazyku Chrudimí a jejího okolí a Janu Václavu Pohlovi, který je v širším českém povědomí znám spíše jako tvůrce komických novotvarů a předmět osvicenských kritik. Co vás k těmto tématům přivedlo? A souvisejí nějak kromě toho, že Pohl byl Východochech?

Historická souvislost v těchto tématech není. Když jsem studoval v Praze, dočetl jsem se o Janu Václavu Pohlovi, který napsal údajně nejhorší mluvnici všech dob a vymýšlel si slova. To mě fascinovalo. Objednal jsem si tu knihu v Památníku národního písemnictví, četl si v ní a nechápal, co je na ní tak strašného. Zájem o Pohla pak pokračoval a jednou jsem slíbil vydat jeho rukopisný slovník, snad se mi to podaří alespoň v důchodu, doufáme. Zabýval jsem se jeho novotvary, a jestliže se podíváte na kontext doby,

zjistíte, že v tomto ohledu nebyl tak ojedinele, ač zašel daleko, vymýšlel si neexistující kmeny a podobně. A zabýval jsem se mimo chodem i tím, kde se narodil, a jestliže se tradičně píše, že v Hradci Králové, musím říct, že jsme třikrát prošli tamější matriky a jeho jméno tam nenašli. Má sice východočeská slovíčka, ale mám takovou teorii, že pocházel z Kladska, a když učil ve Vídni Josefa II., už se k tomu nehlásil. Doufám, že se mi ji ještě podaří ověřit.

Zájem o Chrudim vznikl zvlášť. Na jedné konferenci o češtině v 17. století v polovině devadesátých let v Hradci Králové jsem prohlásil, že jestliže se zajímáme o to, jak se vyvíjela čeština v novověku, musíme se podívat na nějaké město, které bylo vždy české. Vstal pán a pozval mě do Chrudimí – byl to tehdejší ředitel archivu. Zjistil jsem,

že i tam sice žili Němci a byli povražděni za husitů, ale že Chrudim je přece dobrým příkladem toho, jak fungoval jazyk za tzv. temna. Pak jsem ukázal, že tu úřadovali v češtině fakticky do konce 80. let 18. století, než přišel Josef II. a zavedl regulovaný magistrát. Závěti a jiné dokumenty však psali česky i dál.

Východní Čechy jsou tedy zvláště zajímavé, a to neplatí jenom pro Chrudim. Koneckonců byly jednou z kolébek národního obrození, pocházeli odsud královéhradecký tiskař Pospíšil a mnozí další.

Kdybyste se ocitl, řekněme, na českém gymnáziu, jak byste tedy studentům vložil, pokud jde o jazyk a kulturu jazyka, národní obrození? Zůstala by tu pro vás tradiční velká jména jako Josef Dobrovský, Josef Jungmann...?

Všichni by tam nejspíš už věděli, že Pohl byl špatný a Dobrovský dobrý. O tom, jak málo se výuka podobných reálií změnila, mi nedávno vypravovala jedna známá.

Řekl bych, že existovaly právní předpoklady pro svobodnější rozvoj jazyka než v předchozí době a jednou z možností bylo začít se jím zabývat na základě moderní vědy, jako to udělal právě Josef Dobrovský. Prostudoval jazyk starých pramenů, odstranil některé jevy, které většinou právem považoval za novější, a napsal gramatiku. Dobrovskému rozumíme míř, protože klesl zájem o dějiny jazyka a na jeho místo nastoupily popisy, jak jazyk funguje, ale význam Jungmanna je zcela nesporný. Vytvořil mimo jiné velký slovník a takový v této době potřeboval každý jazyk. V Německu byl jeho protějškem Adelung, v Polsku Linde.

Tedy bez Dobrovského a Jungmanna to nepůjde a Pohl se může dodat pro pokročilé.

Podobně jako vašeho přítele Alexandra Sticha vás nejen zajímá 17. a 18. století, ale také uvažujete o jazykovědě jako

věci veřejné. Mimo jiné aktivně přispíváte do Wikipedie. Jak vnímáte veřejnou roli jazykovědy dnes? Které práce jsou pro vás inspirativní?

Alexandr Stich byl opravdu veřejná osobnost, psal do novin, a já o něco takového nikdy neusiloval. Když jsem měl kdysi přednášku v Chrudimí, byla rámována tím, že o dějinách jazyka na Chrudimsku promluví česky německý profesor, a to lidi zajímalo. Pokud jde o Wikipedii, myslím si, že se musíme postarat i o to, aby byly správné běžné představy o jazyku a nepanovaly předsudky. V posledních letech ovšem i do ní píšou málo.

Myslím si tedy, že jazykověda, ve spojení s jinými vědami, je pro veřejnost důležitá. Jestliže si vezmete například ruskou válku proti Ukrajině, v Německu – v Česku je snad situace lepší – je hodně lidí, kteří vám řeknou, že ruština a ukrajinština jsou jeden jazyk. Domnívám se, že věda má úkol lidem vysvětlit, jak to je, že se jedná o dva spisovné jazyky, které se ovlivňovaly, ale mají dva různé systémy. Podobně když lidé říkají, že na východě Ukrajiny mluví všichni rusky, je třeba říci, že i tam mluvila většina lidí ukrajinsky a jen se to zčásti změnilo třeba na Donbase, když tam po revoluci přišli ruští dělníci. Spolu s literární vědkyní a historikem jsme v Tubinkách měli přednášku, na které jsem ukázal nářeční mapu Ruska z roku 1914, kde je východní Ukrajina pokryta ukrajinskými nářečnými. V situaci jednoho státu nemuseli tvrdit, že všichni, kdo tam žijí, jsou Rusové.

Musím ovšem říct, že zájem o jazyková fakta není v Německu ani nikde jinde velký. Opakuji, že mě vždy zajímaly diference a že jsou důležité. Takové základní věci je potřeba vysvětlit, zvlášť když jsou politizovány.

Patřil tento zájem o fungování jazyka k důvodům, proč jste se poměrně brzy začal zabývat pragmatikou, mj. zdvořilostí u Slovanů? Jsou Češi v daném ohledu nějak specifičtí, třeba i ve srovnání s blízkými Rakušany?

I ukazovací zájmena jsou pragmatika, protože v pragmatice mluvíme o prostředcích, kterým rozumíme jen tehdy, když známe kontext. Pokud jde o zdvořilost, začalo to úplně jednoduše. V Praze jsem jako student chodil k Vladimíru Skaličkoví a toho všichni oslovovali „pane profesore“, a já „pane Skaličko“. Když jsem si toho všiml, zabýval jsem se tím a všiml si také, že studentům se říká „pane kolego“, což je pseudoegalitární, jako by student byl na stejné úrovni. V polštině je to ještě silnější a v ruštině slabší.

To, že je to také v rakouské němčině, mi tehdy povědomé nebylo. V Německu totiž došlo na konci šedesátých let k velkým změnám. Jsou studie o tom, že během půlroku si studenti, kteří si předtím vykali, začali tykat. A v Rakousku byly realizovány pouze některé z těchto změn.

Kromě toho, že jste profesor, jste ovšem i předsedou Sdružení pro německou sla-

Tilman Berger před budovou Filozofické fakulty Univerzity v Tubinkách

vistiku. Kdysi zcela dominantní postavení rusistiky v Německu sice už před ruskou invazí v roce 2022 oslabilo, přece však právě invaze ukázala někdy až příliš těsné propojení slavistiky s mocenskými poměry. Jak se německá slavistika proměňuje? Jakou budoucnost má podle vás jako obor?

Předsedou Sdružení jsem se stal až po invazi. Názor na ni je jednotný, odsuzujeme ji. A opravdu je otázka, jak zacházet s tím, že v německé slavistice hrály ruština a rusistika centrální roli, třebaže tomu tak nebylo vždycky. To, že se zájem proti osmdesátým a devadesátým letům soustředil zase na ruštinu, je novější vývoj posledních patnácti let. V otázce, jak s tím zacházet, vidím jistý rozdíl mezi literární vědou a jazykovědou, protože v literární vědě opravdu hrála největší roli ruská literatura, vedou se tedy diskuse o dekolonizaci a podobně. Když jsem studoval já, všichni jsme věděli, že Dostojevskij byl antisemita, ale ty romány byly přece důležité, a teď se mluví naopak o kolonialistických názorech Puškina...

V jazykovědě je to jiné. Také v ní je největší zájem o ruštinu, ale pozornost se věnuje i jiným jazykům, a tak když mluvíme o ruštině, srovnávám ji s ukrajinštinou a dalšími. Ani jazykovědců, kteří se zabývají ukrajinštinou, není tak docela málo, najdete je na univerzitách v Oldenburgu, Jeně, Greifswaldu, Mnichově... Myslím si, že musíme přijmout, že ruština je pro naši zemi důležitá už proto, že máme početnou ruskou mluvící menšinu. Mezi našimi studenty jsou lidé z ruských nebo rusko-německých rodin, kteří chtějí studovat ruštinu. Tak ji musíme učit dál, ale musíme se snažit, aby studenti věděli i o jiných jazycích. A aby z oběhu zmizely jisté nepravdy, které říká Putin, třeba o tom, že Ukrajinu vymyslel Lenin. Knihy v ukrajinštině byly psány už na konci 18. století, ve stejné době, kdy Karamzin a Puškin začínali psát moderní ruštinou. To je dnešní úkol německé slavistiky. ■

Poznámka

Rozhovor byl veden písemně.

S Karolinou Válovou nejen o Listopadovi

Pavína Vondráčková / lektorát Lisabon, Portugalsko

Listopad v roce 2023 patřil na Filozofické fakultě Lisabonské univerzity básníku, prozaikovi, překladateli a režisérovi Františku Listopadovi, který je v Portugalsku, kde prožil značnou část svého života, známý pod pseudonymem Jorge Listopad.

František Listopad žil v Portugalsku od roku 1958 až do své smrti na podzim roku 2017. Po sametové revoluci se do České republiky rád vracel a snažil se být jakýmsi mostem, jenž propojuje obě země, jejich jazyky i kultury. Listopadova

literární tvorba je rozsáhlá, je autorem řady básnických a prozaických sbírek, ale i esejů a antologií.

Když jsem se na jedné ze svých hodin literatury, které mám v rámci kurzů Úvod do literatury slovanských jazyků a Vybrané kapitoly ze slovanských jazyků, zeptala svých studentů, zda znají Františka Listopada, nedostalo se mi příliš kladných odpovědí. Jedním z důvodů, proč jsem se rozhodla uspořádat sérii přednášek, bylo seznámit studenty s jeho osobou a tvorbou. Nápad se zrodil ve správnou chvíli, neboť v té době šla do tisku monografie s názvem *Jorge Listopad e Rosa definitiva de František Listopad*, jejímiž autory jsou Karolina Válová z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Ricardo Rato Rodrigues z University Marie Curie-Skłodowske v Lublinu v Polsku. Oba autoři monografie přijali mé pozvání a do Lisabonu přijeli. Studenti (ale i veřejnost) si tak ve dnech 20. až 24. listopadu 2023 mohli poslechnout cyklus přednášek zaměřených na život a dílo tohoto literáta.

František Listopad našel v Portugalsku svou druhou vlast. Měl tam rodinu, práci, tvorbu.

Po skončení přednáškového cyklu jsme si s Karolinou Válovou povídaly nejen o Listopadovi, obou monografiích, ale také o jejím vztahu k Portugalsku a portugalské literatuře.

Začnu trochu odlehčeně. Vy a Portugal-sko. Jaký máte k této zemi vztah? Víte, že jste tady studovala a po studiích jste se několikrát vrátila. Bylo to pracovně, nebo tuto zemi máte prostě ráda?

Portugalsko je okouzlující země, která mě nepřestává fascinovat. Turisticky toho nabízí opravdu mnoho: historicky atraktivní města a hrady, krásnou přírodu v pobřežních i vnitrozemských oblastech, malebný venkov. Kromě pohledu na oceán mám velmi ráda krajinu kolem řeky Douro přibližující se Portu. Do Portugalska se vracím často, soukromě i pracovně. Několikrát byla příležitost zúčastnit

se literárních konferencí, které pochopitelně pořádají i portugalské univerzity. Nedávno jsem takto strávila čtyři dny v Aveiru.

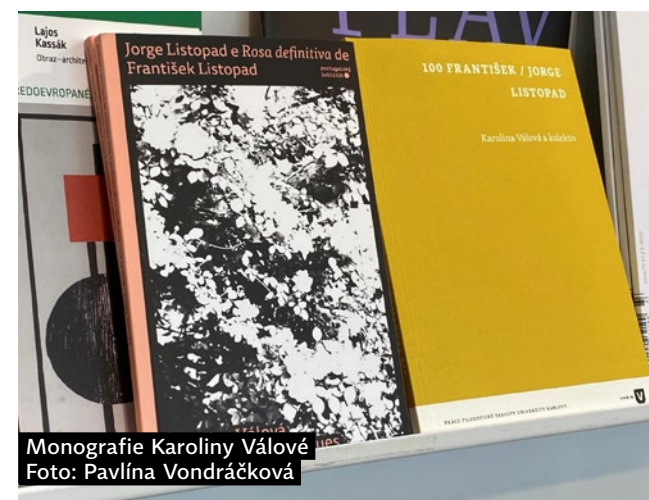
Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy jste od roku 2021 vedoucí oddělení portugalistiky. Mnohem déle tam vyučujete literární předměty. Kterými autory se zabýváte nejvíce během výuky a které preferujete osobně?

Do loňského akademického roku jsme se o literaturu dělily s kolegyní, která je specialistkou na oblast Brazílie. Během 1. a 2. ročníku získávají studenti a studentky literárně-historické přehledy z Portugalska a Brazílie. Zabýváme se tedy hlavními směry a klasiky. Z Portugalska jsou to určitě jména z nejnámějších jako Luís de Camões, Eça de Queirós, Sophia de Mello Breyner Andresen nebo José Saramago.

Osobně mám mnoho oblíbenců, s některými díly jde naopak o „poměrně složitý vztah“. Mnoho textů čtu rozdílně v rozdílných životních etapách. Během doktorátu jsem byla okouzlená Carlosem de Oliveirou, v současnosti povídkami Marií Judite de Carvalho. Ve 3. ročníku magisterského studia jsem objevila dílo Lídie Jorge, dosud velmi aktivní autorky. Přestože počet jejích románů a dalších textů se blíží dvacítce, patří k nejpřeládanějším a nejpřekládanějším osobnostem z generace, která začala tvořit těsně po portugalské Karafiátové revoluci v roce 1974. K prózám Lídie Jorge se stále vracím, letos obzvlášť, protože ona revoluce, které autorka věnovala ve svých knihách mnoho prostoru, má v dubnu padesáté výročí.

Věnujete se však i osobnosti a dílu Františka Listopada. A co vás k němu přivedlo? Co z jeho literární tvorby vás oslovilo?

František Listopad byl český spisovatel a básník, který od roku 1948 žil ve Francii a o deset let později se přestěhoval do Portugalska, kde našel druhou vlast. Měl tam

Monografie Karoliny Válové o Františku Listopadovi
Foto: Pavína Vondráčková

Přednáška o Františku Listopadovi na Lisabonské univerzitě
Foto: Pavína Vondráčková

rodinu, práci, tvorbu. Stal se významnou osobností kulturního života, scénáristou v televizi, ředitelem divadla, vysokoškolským pedagogem. Zvolil si portugalsky lépe vyslovitelný pseudonym Jorge Listopad. Po roce 1989 se pravidelně vracel do České republiky, kde vydával básně, povídky, spolupracoval s Divadlem Husa na provázku a několik semestrů vyučoval na brněnské JAMU. Jedná se tedy o osobnost mimořádně zajímavou pro portugalský i český svět. Shodou nepříznivých náhod jsem se s Listopadem, na rozdíl od spolužáček, během jeho pražských pobytů osobně nesetkala.

V roce 2021 by měl František Listopad 100. narozeniny. Tehdy nás s portugalským kolegou Ricardem Ratem Rodriguesem napadlo, že budeme slavit. Založili jsme projekt *100 František / Jorge Listopad* a pořádali tematické přednášky (nejprve online), veřejná čtení, rozhlasová vystoupení. Většina je zdokumentovaná na YouTube.

Rozsáhlým Listopadovým dílem se pomalu prokousávám a měním priority. Hodně mě baví jeho esejistika a také první nesmělé

kontakty s portugalskou kulturou zachycené především v exilovém časopise *Sklizeň*. V současné době mám nejoblíbenější sbírku *Final rondi* z roku 1992. Básník v ní zachytil dojmy z návratu do vlasti po více než čtyřiceti letech exilu.

V roce 2021 jste jako výsledek projektu iniciovala stejnojmennou kolektivní monografii 100 František / Jorge Listopad. Loni jste opět s Ricardem Ratem Rodriguesem vydali další knihu s neobvyklým názvem Jorge Listopad e Rosa definitiva de František Listopad. Jak dlouho se taková publikace připravuje? Vyšla pouze v portugalštině, komu je určená a plánujete překlad do češtiny?

Kolektivní monografie obsahovala devět článků, z toho tři byly v portugalštině, a také CD se skladbami inspirovanými Listopadovými texty z různých českých i zahraničních hudebních projektů. V některých polohách šlo o docela průkopnické dílo, protože do této doby nebyla Listopadově literární tvorbě věnována žádná podrobná akademická studie. Z tohoto důvodu vznikla druhá kniha, v níž jsme se s Ricardem věnovali pouze poezii Františka Listopada. Šlo o roční velmi intenzivní práci podpořenou projektem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Bylo skvělé, že jsme loni na podzim mohli výsledky z knihy uvést během vámi organizovaného večera na Universidade de Lisboa.

Portugalština je v publikaci zvolená schválně, protože jde o představení Jorgeho Listopada – básníka portugalskému publiku. Psal totiž své verše pouze v češtině. Nestál o překlady. V cizojazyčném prostředí si uchovával mateřštinu jako niterný jazyk, jako pouto se starým životem. V Portugalsku je známý jako esejista, spisovatel a dramaturg, protože všechno ostatní dílo psal francouzsky i portugalsky. Jeho básně tam nikdo nezná. Proto ten trochu krkolomný název, snažili jsme se do něj dostat obě jména. V knize jsou přeložené pouze ukázky, protože se nám nepodařilo získat autorská práva na sbírku *Rosa definitiva*. Tato sbírka z roku 2007 je asi Listopado-

vo nejnámější, dostal za ni Cenu Jaroslava Seiferta a původně ji koncipoval jako literární závět.

Kromě akademického psaní máte též autorskou básnickou tvorbu. Verše vám vyšly v internetové verzi Tvaru, ve slovenské Glosoláii, jste zastoupená v „COVIDOVÉ“ antologii Pandezie z roku 2021. Co vás při psaní nejvíc inspiruje? Je to také Portugal-sko?

Básně se různě vynořují a zase mizí, mé snažení ale určitě nelze nazvat nějakou souvislou tvorbou. Mám jedno poměrně soudržné pásmo věnované domácím pracím, zejména prostoru kuchyně. Další inspirací je určitě rozkladný proces rzi, kterou ve volných chvílích fotografuji. Pravidelně se zkouším vracet k vodním motivům. Baví mě různá industriální zátíší. I tento text vznikl při pohledu na lisabonské přístavní jeřáby.

Karolina Válová
Půl lžičky písku

Napěněné vysoké vlny na konci řeky jsou jiné než ty na začátku moře. Zrádnější, hranaté, se špetkou soli. Kraulem proti toku, kašlat vodu, prorazit tříšť. Ikony indexy piktogramy. Plavat znak, slyšet hlomozici puls. Lidé na dekách kameny zatěžují věci. Dávají tuby od krému na rohy ručníků. S přílivem je ústí komplikované. Za ruku schválně nechytají toho, koho by nechali uletět. Z otrhaných slunečnic jsou nestabilní kovové palmy. Zhruba půl lžičky písku už z bot nikdy nedostaneš. S přílivem je ústí komplikované. Příště naopak zkusíš dojít jen k prameni.

Děkuji vám za rozhovor.

Poznámka

Rozhovor byl veden ústně.

Karolina Válová

Literární historička, portugalistka a básnička. Od roku 2021 je vedoucí oddělení portugalistiky na Ústavu románských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, kde se specializuje na výuku literárních a literárně-vědných předmětů. V současnosti se věnuje výzkumu symbolického prostoru v prózách. Je zakladatelkou projektu *100 František / Jorge Listopad*, jehož výstupem je stejnojmenná kolektivní monografie vydaná v roce 2021. Ve volném čase ráda píše vlastní verše. V roce 2018 vydala sbírku *Zavařovací proces*, ve které své básně na jednotlivých papírcích umístila do zavařovacích sklenic.

Upoutávka na přednášky o Listopadovi

Letní školy slovanských studií

Magdalena Villatoro Sládková / odbor mezinárodních vztahů a Evropské unie, MŠMT

V letošním roce se opět na šesti místech v České republice sešli zájemci o český jazyk z různých koutů celého světa.

V červenci a v srpnu se v ČR konají Letní školy slovanských studií, studijní kurzy, které každoročně pořádají Univerzita Karlova (Filozofická fakulta v Praze a Ústav jazykové a odborné přípravy v Poděbradech), Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích a Západočeská univerzita v Plzni.

Jak již název napovídá, Letní školy slovanských studií (LŠSS) probíhají vždy v červenci a v srpnu po dobu tří až čtyř týdnů. Jsou otevřeny všem zájemcům o český jazyk, literaturu, dějiny a kulturu. Jedinou podmínkou je, že účastníci musí být starší 18 let. Pořádající školy nabízejí kurzy českého jazyka v různých úrovních pokročilosti, výběrové semináře zaměřené na českou literaturu, kulturu, dějiny či folklor, ale také volnočasové aktivity, jako jsou divadelní, hudební a taneční představení, exkurze a výlety.

Zájemci se LŠSS mohou účastnit jako samoplátci, kteří si hradí veškeré náklady spojené s účastí na kurzech sami, nebo mohou získat stipendium. Stipendistům Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR hradí kurzovní, ubytování, stravování a bezplatný vstup na kulturní aktivity pořádané v rámci kurzů. V roce 2024 nabízelo MŠMT přes 300 těchto stipendijních míst. Uzávěrka přihlášek pro zájemce o stipendia MŠMT je každoročně 31. března.

Pro informace o konání kurzů LŠSS v příštím roce kontaktujte jednotlivé pořadatelské letní školy, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR nebo zastupitelské úřady České republiky v zahraničí. ■

Podrobnosti

- *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Cit. 2024-04-26. <<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/letni-skoly-slovanskych-studii-2024>>.
- *Ministry of Education, Youth and Sports* [online]. Cit. 2024-04-26. <<https://msmt.gov.cz/eu-and-international-affairs/summer-schools-of-slavonic-studies-2024>>.

Summer Schools of Slavonic Studies 2024

Scholarships to study Czech in Czechia

Scholarship for 3–4 weeks and a **summer full of Czech** in one of the six university cities:

- Prague → Brno → Poděbrady → Pilsen
- České Budějovice → Olomouc

The scholarship covers the enrollment fee, tuition, accommodation, meals, and trips.

Apply for a scholarship, take your Czech to the next level and experience Czech culture.

Are you eligible? Find out more:

in English

in Czech

Letní školy slovanských studií – leták

Krajiny češtiny

ISSN 1804-3283

Redakce DZS

Mgr. Zuzana Šepsová, PaedDr. Olga Vlachová;
spolupráce na jazykové korektuře Mgr. Lucie Petránková Šafarčíková

Redakční rada časopisu Krajiny češtiny

Mgr. Michal Uhl, předseda redakční rady (DZS)
Mgr. Ladislav Bánovec (MŠMT)
doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr. (FF UP)
doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc. (FF UK)
PhDr. Jiří Hasil, Ph.D. (FF UK)
PhDr. Dana Hůlková Nývltová, Ph.D. (ÚJOP UK)
Ing. Jitka Morčušová (DZS)
PhDr. Eva Rusínová (FF MU)
Mgr. Zuzana Šepsová (DZS)
PaedDr. Olga Vlachová (DZS)

Externí odborní hodnotitelé příspěvků

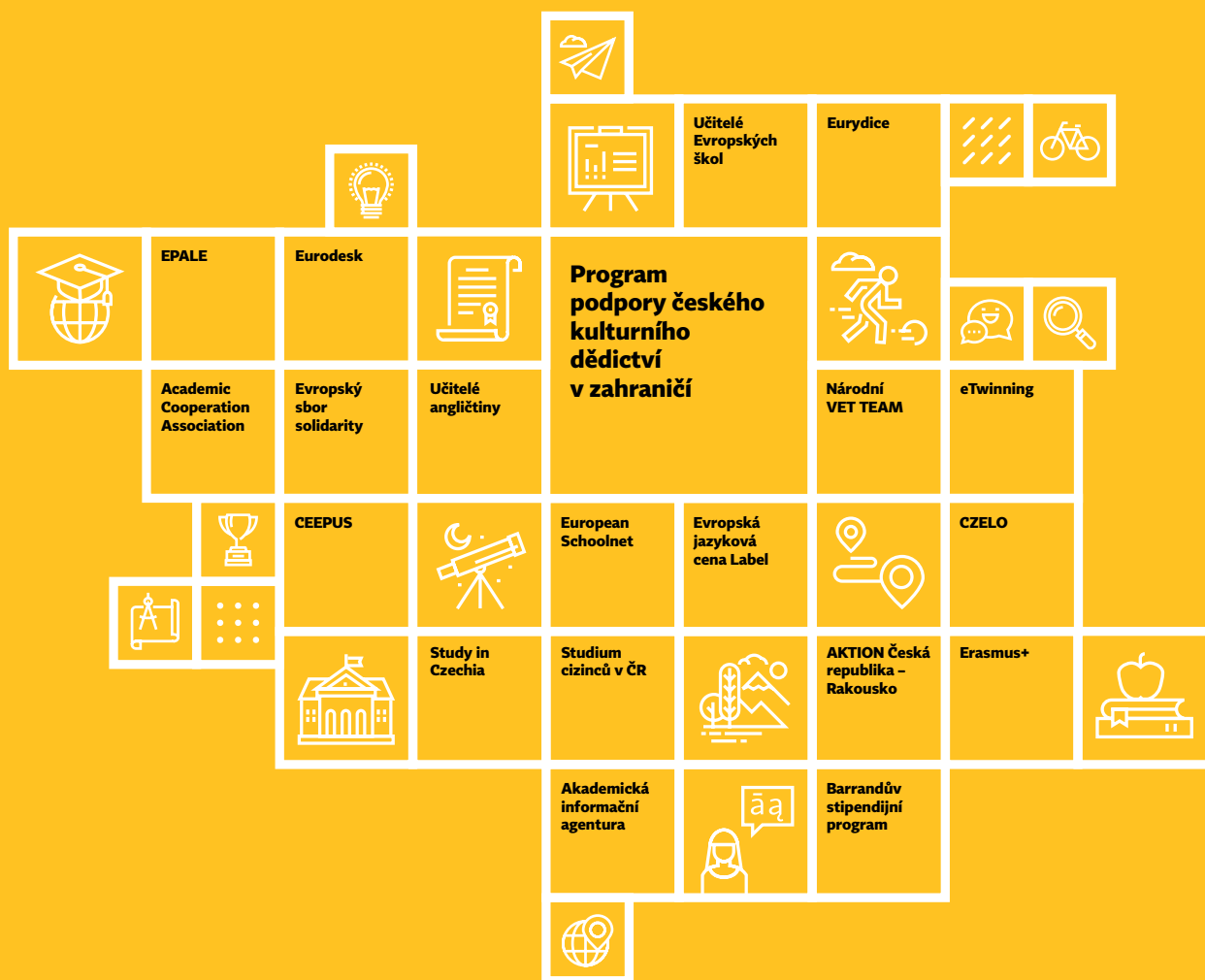
Mgr. Petra Bačuvčíková, Ph.D. (FF UP, UTB Zlín)
Mgr. Darina Hradilová, Ph.D. (FF UP)
Mgr. Michaela Kopečková, Ph.D. (FF UP)
PhDr. Květoslava Musilová, Dr. (PdF UP)
Mgr. Lenka Németh Vítová, Ph.D. (UAM Poznaň)

Sazba a grafická úprava orange5 creative studio, s.r.o.

Ilustrace na obálce Magda Andresová
Vydává © Dům zahraniční spolupráce

Autorské příspěvky nemusejí vyjadřovat názory redakční rady. Za věcný obsah odpovídá každý autor sám. V zájmu sjednocení pravopisné a grafické podoby časopisu jsou texty upraveny podle současných Pravidel českého pravopisu, podrobnější informace jsou souhrnně uvedeny v pokynech pro příspěvatele na webových stránkách DZS: dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/krajiny-cestiny-dokumenty/.

Facebook

@dzs.cz
@erasmusplusCR

Instagram

@dzs_cz

X

@dzs_cz

LinkedIn

@dzs_cz

YouTube

@dzs_cz

Dům zahraniční spolupráce (DZS)

Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1

dzs.cz

Česká styčná kancelář pro vzdělávání a výzkum (CZELO)

@ czelo@dzs.cz
dzs.cz/czelo

Vytištěno na recyklovaném papíře s certifikací FSC®.

Info Desk

Otevírací hodiny:
pondělí–čtvrtek 9–17 hod.
pátek 9–15 hod.

☎ +420 221 850 100
@ info@dzs.cz

Jsme tu pro vás i v regionech.

Přehled všech poboček najdete na
dzs.cz/dzs-v-regionech.

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ